

FORORD

Takk til alle som har vært med og bidratt til at denne oppgaven ble gjennomført. Dette gjelder spesielt informantene som tok seg tid til å stille opp og dele personlige historier med meg. Det har vært interessant å ta del i deres historier, og det har ført til mange spennende refleksjoner for min del. Jeg ønsker også å takke alle jeg har hatt gleden av å få diskutere disse refleksjonene med i det daglige. Det gjelder kolleger, tolker, bekjente og andre jeg har møtt i mitt daglige virke.

Jeg ønsker også å takke min veileder Berit Berg som har gitt god veiledning og som også har gitt meg et ”spark bak” når det har vært nødvendig. Jeg vil takke det ”Nye Barnevernet” og Edgar Marthinsen som ga meg mulighet til å bruke av min tid som forskningsassistent, for å jobbe med oppgaven, og min leder Åse Prytz Slettemoen som ga meg muligheten til å delta som forskningsassistent.

Endelig rettes en takk til Beate Pilodden, og særlig min søster Bente Løvseth og min svoger Vidar Gåsnes som har brukt av sin tid og lest korrektur og gitt konstruktiv kritikk og positiv støtte til mitt arbeid med oppgaven.

Til slutt vil jeg takke min mann Paul Erik, min sønn Robert og Kaja som tålmodig har støttet meg, glad i dere.

Trondheim, desember 2009

Helene Løvseth Normann

Innholdsfortegnelse

INNHALDSFORTEGNELSE	2
1. INNLEDNING	4
1.1 VALG AV TEMA	4
1.2 FORSKNINGSSPØRSMÅL	6
1.3 KULTURSENSITIVITET	6
1.4 MIN FORFORSTÅELSE	7
1.5 UTVALGET	8
1.6 FORMÅL	8
1.7 OPPGAVENS OPPBYGGING	9
2 TEORETISK RAMME	12
2.1 BARNDOM	12
2.2 DEN NORSKE BARNDOMMENS UTVIKLING	13
2.3 ULIKE FAMILIE- OG LIVSFORMER	17
2.3.1 Individualistisk livssyn.....	17
2.3.2 Kollektivistisk livssyn.....	18
2.4 BARNEKONVENSJONEN OG LOV OM BARNEVERNTJENESTER	19
2.5 BARNETS BESTE.....	19
2.6 INNVANDRERBEFOLKNINGEN	22
3 HVA SIER TIDLIGERE FORSKNING?	24
3.1 OPPSUMMERING AV TIDLIGERE FORSKNING	24
3.2 BRUK AV TOLK	25
3.3 TILTAK OG METODER	27
3.4 INNVADERUNGDOM MED KRIMINELL ATFERD	28
3.5 BARN EKSPONERT FOR VOLD	28
3.6 MIGRASJON OG FLYKTNINGERELATERT FORSKNING	31
4 METODE	36
4.1 VALG AV METODE.....	36
4.2 FOKUSGRUPPEINTERVJU.....	36
4.3 UTVALGET	37
4.4 REKRUTTERING	37
4.5 GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE.....	38
4.6 MUNTLLIG TALE TIL TEKST	39
4.7 MÅL FOR UNDERSØKELSEN	40
4.8 METODISKE REFLEKSJONER	40
4.9 DATAINNSAMLING OG – ANALYSE.....	41
4.10 OVERFØRBARHET/TROVERDIGHET	41
5 RESULTATER	44
5.1 INFORMANTENE	44
5.2 HJEMLANDET	47
5.3 STORFAMILIEN.....	47
5.4 HIERARKI I FAMILIEN	50
5.5 ÆRE/SKAM OG RESPEKT.....	55

5.6 STRAFF OG BELØNNING	58
5.7 SKOLEN	60
5.8 RELIGION	62
6 FORHOLD I NORGE	66
6.1 MIGRASJONEN/ FORVENTNINGER.....	66
6.2 TAP/SAVN.....	67
6.3 GJENFORENING.....	69
7 KULTURSENSITIVITET	74
7.1 UTFORDRINGENE MED Å VÆRE MINORITETSFØRELDRE I NORGE	75
7.2 BARNEOPPDRAGELSE I NORGE	75
7.3 BETYDNINGEN AV SPRÅK	79
7.4 NETTVERK	79
7.5 SOSIOØKONOMISK SITUASJON	83
7.6 PSYKISK HELSE.....	84
7.7 FYSISK AVSTRAFFELSE I OPPDRAGELSEN	86
7.8 TVANGSEKTESKAP ELLER ARRANGERT EKTESKAP.....	88
7.9 OMSKJÆRING/KJØNNLEMLESTELSE	90
8. OPPSUMMERING	92
LITTERATUR	100

1. Innledning

1.1 Valg av tema

Skillet mellom rike og fattige land øker. Media og internett synliggjør skillet ovenfor den fattige verden og gir oss innsyn og en forståelse for situasjonen ute i verden. Krig, naturkatastrofer og fattigdom kommer inn i stua vår gjennom media. Migrasjon er blitt et synlig fenomen som øker i takt med mulighetene til å forflytte seg mellom landene. Flukt har blitt et marked for mange som livnærer seg på blant annet av å smugle mennesker over grenser.

Det er flere grunner til at folk velger å flytte til nye land. Mange velger å migrere på grunn av bedre betalte jobber, utdanning, kjærlighet eller mangel på arbeidskraft i mottakerlandet. Noen må også migrere ufrivillig, og grunnene til dette kan være krig, fattigdom, arbeidsløshet, politisk og religiøs forfølgelse eller naturkatastrofer. Innvandring utgjør en viktig del av befolkningsveksten i Norge. Ved årsskiftet utgjorde innvandrerbefolkningen i Norge i underkant av 10 % av befolkningen, noe som gjør at vi har fått et mer sammensatt og mangfoldig land. Det forventes at innen 2060 vil innvandrerbefolkningen utgjøre mellom 21 og 31 prosent av folketallet. (IMDI 2008)

Dagens multikulturelle samfunn gjør det viktig å søke kunnskap og forståelse om innvandrere og deres bakgrunn. De bringer med seg normer og verdier som kan være annerledes enn de vi kjenner, og et eksempel er hvordan omsorgen av barn kan forstås.

Mitt første møte med innvandrere hadde jeg på barneskolen der det også var en internasjonal barneskole, og senere møtte jeg mine første flyktninger både i nabolaget og på ungdomsskolen. Det var ungdommer som kom som båtflyktninger fra Vietnam. Senere har jeg jobbet ved Internasjonalt senter, og her ble jeg for første gang bevisst egen ideologiske og historiske ballast. Senere har jeg i mange år jobbet på asylmottak og kom i den jobben tett inn på de familiene som bodde der. Jeg fikk godt innsyn i hvordan familielivet utspant seg og de utfordringene familiene kunne møte i hverdagen. Jeg fikk også en forståelse av at synet på barn og omsorg kunne være annerledes enn det vi har i Norge. Til tider stilte jeg meg spørsmålet om den norske måten å gi omsorg til barn på var den eneste riktige eller har vi mistet noe verdifullt på veien mot det synet vi har på omsorg i dag? Samtidig er det viktig å se på hva som er god omsorg og barnets beste under oppveksten i Norge.

I dag jobber jeg i barnevernet med enslige mindreårige flyktninger. Interessen og engasjementet for innvandrere og flyktninger har altså hatt grobunn hos meg siden tidlige barneår. Hvordan den flerkulturelle befolkning i Norge har påvirket både lovgivning og synet på barneoppdragelse har vært spennende å følge.

For barnevernet som er mitt fokus i denne oppgaven, betyr denne nye befolknings sammensetningen at man er nødt til å innlemme en kompetanse på arbeid med barn, ungdom og familier med ulike etniske og kulturelle bakgrunner. Kunnskapsbehovet er stort og gjelder for hele barnevernets arbeidsområde.

Barnevernet opplever en økt tilstrømming av meldinger på familier med annen etnisk bakgrunn enn norsk.

Man kan blant annet i flere sammenhenger oppleve at ungdommer med annen etnisk bakgrunn kan slite mer på offentlige arenaer enn norske ungdommer gjør. Når vi ser på oppslag i media skulle man tro at alle innvandrere er kriminelle, de mishandler barna sine, omskjærer og tvangsgifter dem. Selv om tallet på barn med minoritetsbakgrunn i barnevernet øker, så er det i virkeligheten bare en liten prosent av de som kommer til Norge som sliter mer enn gjennomsnittet i Norge. I kapitlet om statistikk kan vi se at det er 8 % av brukerne i barnevernet som har annen etnisk avstamning enn Norsk.

Ut av egen interesse, og dels av at det har kommet flere og tydeligere føringer på at vi må tenke forebyggende i forhold til hvordan vi inkluderer våre nye landsmenn i Norge, har jeg i lang tid lurt på hva vi kan gjøre for å finne felles møtepunkter i barneomsorgen som kan tilfredsstillende både barn, foreldre og barnevern på tvers av kulturforskjeller. Hvordan kan man i barnevernet utøve god kultursensitivitet?

Jeg ønsker med denne oppgaven å få en forståelse av hvordan egen barndom, oppvekst, kultur og omgivelser påvirker vårt og andres syn på hvordan vi gir omsorg til barna.

Det kan synes som om Norge ikke er forbredt på å ta imot våre nye landsmenn på en god og inkluderende måte. Norge har eksistert som et homogent samfunn, og det nye flerkulturelle samfunnet gir velferdssystemet flere utfordringer. Dette fordrer kunnskap om kultursensitivitet og nytenkning, og krever samtidig mer kunnskap om andre tema enn det som har vært aktuelle tema innen velferdssystemet tidligere.

Gjennom denne oppgaven forsøker jeg å tilegne meg ny kunnskap om hvilke utfordringer vi bør være forberedt på i barnevernet, og hvordan egne verdier og normer påvirker forståelsen av de utfordringer man møter i hverdagen. Forskningsspørsmålene vil da være:

1.2 Forskningsspørsmål

Undersøkelsen er en kvalitativ studie med følgende forskningsspørsmål:

1. *Hva innebærer kultursensitivitet i barnevernets arbeid med minoritetsfamilier?*
2. *Hvordan kan barnevernet i møte med minoritetsfamilie bidra til å skape en felles oppfatning av hva som er "barnets beste"?*

Først definerer jeg hva jeg legger i kultursensitivitet, så sier jeg noe om min forforståelse, før jeg presenterer informantene og mitt formål med oppgaven.

1.3 Kultursensitivitet

Kort fortalt kan man si at kultursensitivitet handler om å kunne skille mellom hva som er spesielt i en kultur, det personlige og det unike.

Magelssen definerer kultursensitivitet ved å dele opp ordet i kultur og sensitivitet.

Med kultur forstår vi de kunnskaper, verdier og handlingsmønstre mennesker tilegner seg som medlemmer av samfunn. (Magelssen 2008:15)

Eriksen og Sørheim (2006) sier at som medlem av et samfunn vil det ikke si at alle mennesker i en kultur er identiske.

Det er fullt mulig å tenke seg at medlemmer av ett og samme samfunn har forskjellige ideer, kunnskaper, osv. – med andre ord at et samfunn kan være "flerkulturelt", eller i det minste at det kan være betydelige kulturelle variasjoner mellom medlemmene i ett og samme samfunn. (Eriksen og Sørheim 2006:41)

Som menneske har vi lett for og "rydde" ved å pakke i bås, de er fra det landet derfor har de den kulturen, osv. Men som Eriksen og Sørheim 2006 og Magelssen, 2008 understreker er det viktig å se individet som egenart.

Eriksen og Sørheim 2006 mener vi må være forsiktige med å tenke at grensene mellom kulturer er tydelig og entydige, for det er de ikke. De sier at fellestrekkene på tvers av grensene ofte kan være mer iøynefallende enn forskjellene.

Magelssen skiller også mellom kultur og kulturelle uttrykksformer. Det vil si at det man gjør ikke bestandig er samsvarende med deres kultur som er formet av hva man tenker og føler.

I begrepet sensitivitet er det likhetene mer enn forskjellene som betones.

Å bruke sin sensitivitet vil si å bruke både sin affektive og sin kognitive dimensjon – både våre følelser og vår fornuft. Sensitiv kommunikasjon er preget av det vi kan kalle ” en følende ” fornuft ” (Martinsen 2000) Når vi kommuniserer sensitivt, henger vi oss ikke bare opp i de konkrete ordene som uttales, men prøver å høre, se og føle mer enn det konkrete, og fanger opp dimensjonen bak. (Magelssen 2008: 16)

1.4 Min for forståelse

For forståelsen min er preget av forhold som eget verdigrunnlag og praksiserfaring fra å ha jobbet i mange år med innvandrere og flyktninger.

Utgangspunktet mitt er at alle foreldre vil det beste for barna sine uansett hvor de kommer fra, og at mange av de verdier foreldre legger til grunn i barneoppdragelsen er like på tvers av landegrensene. Det som gjør at det blir ulikt er de levekår, verdier og tradisjoner som er gjeldene i de landene man kommer fra. Dette kan være styrt av religion, politikk, økonomi og verdier og normer som er nedarvet i generasjoner. Her i Norge har synet på barn og barneoppdragelse endret seg i løpet av de siste generasjonene. Av det som var gjeldene i min foreldregenerasjon sin oppdragelse, er mye blitt ikke relevant i neste generasjon sin barneoppdragelse. Dette kan skyldes at Norge har utviklet seg fra et fattig land til å bli et rikt land med utdanningsmuligheter for alle, og mulighet for å dekke behov utover primærbehovene til barna.

Barnevernet som offentlig innstans har ansvar for å finne felles utgangspunkter i omsorgen. Med dette mener jeg barnevernet i samtale med foreldrene må jobbe aktivt for å få en forståelse av hva foreldrene legger i god omsorg og gjennom dette formidle hva barnevernet legger i god nok omsorg i Norge. Først når man har fått forståelse av hverandres syn, kan man ut ifra barnets beste i Norge, finne en omsorgsmal som er akseptabel for begge parter.

1.5 Utvalget

For å få svar på forskningsspørsmålene ønsket jeg å intervju sosial- og barnefaglig utdannede innvandrere. Dette for å høre deres tanker om barndom og omsorg i hjemlandet, deres opplevelse av omsorg her i Norge, og hva som har vært viktig å beholde av verdier fra egen barndom sammen med hvilke verdier de synes det er viktig å vektlegge i omsorgen av egne barn eller i jobbsammenheng. Jeg er også opptatt av å få vite hvem, og hva som er med på å påvirke omsorgen av barna i Norge, og hvem/hva som var viktig i omsorgen i hjemlandet.

Jeg ønsker informanter med fler- og tverrkulturelle kompetanse, med fagkunnskap om barn og unges omsorgsvilkår og egen livshistorie og kunnskap fra hjemlandet. Jeg tror og mener at personer med denne lærdommen kan ha noe unikt å formidle til oss som ikke har den kompetansen. Informanter med denne bakgrunnen har sin kulturkompetanse fra hjemlandet, samtidig som de både har lært å kjenne den norske barneoppdragelsen gjennom utdanning og gjennom det å bo i Norge. De har kjent på kroppen de utfordringer man kan ha som foreldre/barn i et nytt land. De har også hatt muligheten til å få dypere blikk i den norske barneoppdragelsen som andre innvandrere ikke får, i lys av sitt arbeid med barn og unge.

Jeg ønsker også å ha et fokusgruppeintervju med ansatte i barnevernet for å få bekreftet/avkreftet om min forforståelse på hva de trenger utvidet kunnskap om stemmer eller ikke.

1.6 Formål

Jeg ønsker å få en forståelse av hvilke utfordringer innvandrerne som vi møter i barnevernet kan slite med. Samtidig ønsker jeg ved disse intervjuene å få et videre syn på hva som kan være viktig kunnskap å ha med seg i en barnevernssak. De informantene som jeg ønsker å snakke med har hatt en unik mulighet til å reflektere over egne verdier og holdninger til omsorg ut ifra to kulturer og med en barne- og sosialfaglig bakgrunn. Den kunnskapen de forventes å sitte med, selv om den er subjektiv både i forhold til opplevelse og hvordan de velger å huske å fremstille den, er viktig kunnskap å bruke i vårt møte med mennesker av en annen kultur.

For å sette denne kunnskapen i perspektiv, mener jeg det har vært viktig å se på utviklingen av synet på barn og barneoppdragelse her i Norge. Dette med tanke på hvordan ting også endrer og utvikler seg i hjemlandet til innvandrerne. Det blir derfor viktig å huske at det som

informantene minnes som normalt fra sin barndom, kan være annerledes for de som kommer fra samme land i dag.

Kultur endrer seg over tid, og er det viktig å se hva det er som gjør at en bestemt kultur forandrer seg. Vår globale tidsalder er preget av hurtige skifter, og det gir derfor lite mening å studere kulturer som lukkede systemer. I takt med at større eller mindre befolkningsgrupper forflytter seg og skilles fra sin opprinnelige kulturelle sammenheng, blir det viktig å forholde seg til brudd, motsetninger og overganger som kulturmøtene fører til. (Antczak og Johansen 2007.)

Rolf Kuschel skriver svært presist: ”gjennom vår kulturelle, sosiale og faglige oppdragelse er vi trent opp til å forstå verden på en spesiell måte. Vi persiperer, føler, handler og vurderer ut fra disse implisitte og eksplisitte normene. Vi ser på verden gjennom et visir, hvor vi bare ser et lite utsnitt av de forskjellige aspekter. Denne prosessen krever ikke bare tid, men også et våkent sinn. Vi må lære å erkjenne at når vi vil forstå andre menneskers verdensbilde og måter å leve på, så må vi gå inn i rollen som kulturens lærlinger, selv om det er vanskelig og skjærer dypt i vår faglige stolthet.” (Skytte 2001:25)

1.7 Oppgavens oppbygging

Denne oppgaven er inndelt i åtte kapitler inklusive innledningskapittelet. Videre er kapitlene delt inn i underkapitler. I kapittel to, vil jeg blant annet beskrive den historiske utviklingen av barndommen i Norge. For å vise hvordan synet på barndom er i kontinuerlig endring og har endret seg i det norske samfunnet, har jeg beskrevet kort hva det ville si å vokse opp fra jeger- og sankersamfunnet, frem til det individualistiske samfunn som Norge er dominert av i dag.

Mange av innvandrerne i Norge kommer derimot fra det vi kaller det kollektivistiske samfunnet. Det er derfor viktig å kunne sammenligne disse samfunnstypene for å kunne identifisere hva som kan være kulturelle forskjeller, og hva som ikke er god barneomsorg. Vi bør likevel ikke glemme at vårt eget samfunn har gjennomgått store endringer i synet på barndom og hvordan vi gir omsorg gjennom de siste tiårene.

I kapittel to, har jeg også sett på den nye barneloven som har som mål at alle enkelttiltak skal virke ”til barnets beste”. Det ble derfor naturlig også å se på barnekonvensjonen og lov om

barneverntjenester i Norge. Videre har jeg problematisert begrepet ”barnets beste”, hva det kan bety, og hvem som gis retten til å definere hva som er barnets beste. Hva en sosial arbeider legger i begrepet ”barnets beste” blir bevisst eller ubevisst preget av egne holdninger i tillegg til gjeldene lover og regler.

Videre i dette kapitlet forsøker jeg å vise hvem, og hvor mange av innvandrerne som er brukere av barnevernet. For å få et godt bilde av omfanget, har jeg brukt tall fra SSB. Hensikten med dette er å kunne se om det virkelige antall innvandrere i barnevernet er så stort som det virker i media.

I kapittel tre, ser jeg på hva som finnes av tidligere forskning på feltet.

Kapittel fire, inneholder en oversikt over undersøkelsens metodiske grunnlag, tilnærming og gjennomføring.

Presentasjons- analyse- og drøftingskapitlet omhandler presentasjon, analyse og drøfting av intervjupersonens fortellinger. Jeg belyser dette ved hjelp av teori og forskning på området.

I kapittel fem, presenterer jeg informantene. Hvem er de, og hvordan deres opplevelse av barndommen i hjemlandet var.

I kapittel seks, ser jeg på hvordan de opplevde migrasjonen, gjenforeningen og tapene.

I kapittel syv, forsøker jeg å belyse hvordan man kan utfordres på det å være foreldre i et nytt land, og hvilke faktorer som spiller inn i oppdragelsen.

Til slutt i kapittel åtte, oppsummerer jeg oppgaven ved å bruke tidligere kapittel for å drøfte den gjennomgående teorien i oppgaven opp mot mulige problemstillinger, for hvordan barnevernet og foreldre utfordres i forhold til kultursensitivitet.

2 Teoretisk ramme

For å kunne diskutere funnene på en god måte, har jeg valgt å lage en teoretisk ramme jeg mener har relevans for gi et utfyllende bilde av materialet. Jeg har sett på barndom og hvordan synet på barndom har utviklet seg i Norge. Jeg har sett på de ulike konstruksjonene av på familie- og livsformer. Videre har jeg brukt barnekonvensjonen og Lov om barneverntjenester for å se på hva som er med på å forme vårt syn på barnets beste, og hvem som har definisjonsmakt. Til slutt i dette kapitlet ser jeg på innvandrerbefolkningen i Norge.

2.1 Barndom

Bildet av barn og barndom er ikke noe konstant. Det varierer fra samfunn til samfunn, og det varierer gjennom historien. Å forstå barn og barndom i en dynamisk verden, handler om fortida, nåtida og fremtiden. For vise noen sentrale utviklingstrekk i Norge har jeg tatt utgangspunkt i Frønes (1998) og trukket frem noen sentrale temaer i hans litteratur.

Synet på barn og barndom har endret seg gjennom historien både innenfor profesjonelt arbeid, forskning og faglitteratur. På midten av 1980-tallet mente de voksne at de visste hva som var best for barna og tok beslutninger på deres vegne. I dag vurderes barna til å være kompetente aktører og selvstendige individ. (Tiller 1989, 1991) Vi ser dette gjennom barns involvering i beslutningstaking, og som informanter om eget liv. Dette gjelder både innenfor forskning, innen barnevernsfeltet og i dagliglivet.

De siste tiårene har det her i Norge foregått en rivende utvikling i forhold til kunnskap om barn og barndom. Men, vi har fortsatt for liten kunnskap i forhold til om barndommen kan være annerledes i de forskjellige kulturer og land.

Norge har blitt et multikulturelt samfunn med store variasjoner i familieformer og verdier. Det er i dagens Norge svært ulike oppfatninger av hva som er god barneoppdragelse og hva som er viktige verdier i familiene. Det være seg mellom by og land, mellom generasjonene eller mellom det mangfoldet av kultur som etter hvert finnes i Norge.

For å få en forståelse av hvordan vi tenker om barndommen i Norge i dag, skal vi se på utviklingen i det norske samfunnet. Dette mener jeg kan være med på å gi oss en forståelse av den lange veien frem mot den kunnskapen om barn og barndom vi har i dag. Denne

kunnskapen bør vi kunne ta med oss når vi samhandler med foreldre fra andre kulturer som har bosatt seg i Norge. Det kan til tider virke som om man forventer at de skal integrere det norske synet på barn og barneoppdragelse fra første dag. Samtidig som utviklingen i synet på barneoppdragelse har skjedd i Norge, har det også vært lignende utvikling i andre land. Forskjellen er at man kanskje ikke har kommet frem til de samme konklusjoner.

Endringen i synet på hvordan vi ser barn og barndom på, har i mange tilfeller å gjøre med hvilke rammebetingelser man lever under, og har samtidig sammenheng med tilgangen på kunnskap. Jeg har derfor valgt å bruke en del av oppgaven til å gi en kort oppsummering av hovedtrekkene av utviklingen her i Norge.

2.2 Den Norske barndommens utvikling

Hvis vi ser på jeger og sankersamfunnet vil vi se et samfunn der barna lekte med de voksne i nærheten. Det var en tilværelse med lek og plikter som både gjaldt små og store barn. I det gamle jordbrukssamfunnet og tidlig industrisamfunn, var det mange oppgaver som kunne utføres av barn. Dette i motsetning til jeger og sankersamfunnet der det var få oppgaver som var egnet for barna. I det europeiske førindustrielle bondesamfunnet, var det et produksjons og overlevelsesfellesskap der nettopp ”fellesskapet” fikk minst rom. Den var et gjensidig nett av forpliktelser for felles overlevelse og ikke en familie preget av intimitet. (Frønes 1998)

Samfunnet og hjemmet var i stor del kjønnsdelt. Mennene var opptatt av aktiviteter som krevde at de var borte fra hjemmet i perioder, eks. fiskere. I de bedre stilte familier, hadde mennene herreklubber og tilsvarende. Man kan si at det offentlige rom var forbeholdt mannen. For den førindustrielle kvinnen var ikke barn og barneoppdragelse noen hovedoppgave. Hun hadde mange andre gjøremål som hun utførte sammen med de andre kvinnene. Mannen var patriarken i familien som styrte valg av fremtid for barna, og også deres valg av ektefelle. I det patriarkalske europeiske samfunn, tok familie og slekt seg av oppgaver som senere ble offentlig anliggende. Barnet skulle ikke bare ta over gården og føre slekten videre. De var faktisk også de eldres alderstrygd. Med stor barnedødelighet, betydde dette at man fødte mange barn, i håp om at noen skulle vokse opp. Familien var basis i husholdet som man trengte for å overleve og var basert på andre ting enn følelser og felles fritid. Den var basert på gjensidige forpliktelser. (Ibid)

Synet på barn preges også av den store barnedødeligheten, og bruken av ammer antyder det samme. For de velsituerte familiene, var dette en måte å holde seg følelsesmessig distansert bort fra egne barn. De fattige tok jobbene som ammer, og hadde ikke samme muligheten, men måtte takle sin sorg når barnedødelighet oppsto. Da barna ble større var det vanlig at de ble sendt bort for å lære et yrke, eller for å arbeide. Barna ble sett på som ”små voksne” fra de var ca. sju år. Fellesskapet var ikke innad i familien, men på torget eller i manns- eller kvinnegruppa. Selv om man var i arbeid fra unge år, var man avhengig av ”patriarkens” velsignelse. Mange kunne blant annet ikke gifte seg før ”patriarken” hadde gitt sin tillatelse.

I den førindustrielle verden lå det meste åpent for barns øyne. Man kunne lære om verden ved å delta og ved å se og høre. Ikke bare lærte man ulike ferdigheter; også kultur sosiale posisjoner, koder for god oppførsel, normer og verdier ble formidlet gjennom hverdagslivet. (Frønes 1998:18)

Til tross for ulikheter mellom sosiale klasser, land og landsdeler var det likhetstrekk både når det gjaldt synet på barn og barndom og barnets deltakelse i samfunnet. Barn var i arbeid fra de var små, men grensen mellom arbeid og fritid var flytende.

Det vi kaller den borgelige familie, ble til under fremveksten av den moderne kapitalismen. Den borgelige familien var liten men likevel en dominerende gruppe i samfunnet. De var mye mindre åpen utad enn den gamle føydale familien. Morsrollen ble et sentralt punkt i den borgelige familien. Familien ble privatisert, og barna ble trukket inn fra det offentlige rom og skulle oppdras. Familien var i stor grad basert på følelser, og barn og følelser ble kvinnes domene. Barn og voksne verden ble skilt fra hverandre, og barna hadde ikke slikt innsyn i de voksnes verden som de hadde i det førindustrielle samfunnet. Familien var ikke lenger et produksjonsfellesskap.

Mens det førindustrielle Europas barn, enten de var adelige eller fra en vanlig bondefamilie, hadde vært en del av torgets liv, ble den borgelige familiens barn trukket inn i hjemmet og beskyttet mot verden utenfor. Den voksne verden var ikke lenger åpen, men en mystisk verden som man bare kunne få et glimt av gjennom mer eller mindre lovlige kikkhull. (Frønes 2007:50)

Industrialiseringen krevde annen kunnskap enn den lærdommen man fikk av å delta i ”livet” Den krevde boklig lærdom. Skolen hadde også en oppdragerfunksjon i form av disiplin og orden. I mellomkrigstida måtte utdanning etter folkeskolen finansieres privat, og svært få barn

med arbeider eller småbrukerbakgrunn fikk mulighet til å gå på videregående skole. Norge ble et tydeligere et delt klassesamfunn. Frønes (1996)

Den nye familieformen var i større grad forbeholdt den borgelige klassen, mens arbeiderbarna fortsatt måtte bli tidlig voksne. Den borgerlige familien ble et ideal som etter siste verdenskrig kunne realiseres av de fleste, og etter hvert ble barnearbeid regulert. Det betydde ikke at de sluttet å arbeide, men at de ble beskyttet fra arbeid som var farlig eller uegnet.

Femtitallet var husmorens storhetstid. I norsk arbeiderbevegelse var det nedfelt at en familie skulle klare seg på en inntekt. Rollene i familien kunne derfor være klare med far som bar det økonomiske ansvaret og mor som hadde ansvaret hjemme. I den norske husmorfamilien var det alltid en kvinne til stede i hjemmet tilgjengelig for barna. Barna visste hvor de hadde de voksne, men de voksne hadde lite kontroll på hvor barna befant seg. (Frønes 1996, 2007)

I 1950 – og 1960- årene var livet i lokalsamfunnene ennå ikke basert på privatbilen. Skulle barna av gårde på organiserte aktiviteter, måtte det helst ikke foregå lenger unna enn at de kunne ta seg fram på egen hånd. (Frønes 2007:56)

Norge var et fattig land som gjenreiste seg etter krigen, og de fleste arbeiderne jobbet fortsatt innen primærnæringene. I årene etter krigen ble ikke landet bare rikere, men hele det sosiale og kulturelle Norge ble annerledes. På -70 tallet begynte kvinnen i større grad enn tidligere å innta arbeidsmarkedet, men i stor grad bare på deltidsarbeid. Utover -80 tallet endret dette seg. Flere kvinner arbeidet nå på heltid og som et resultat av dette, dukket begrepet ”nøkkelbarn” opp.

Gjennom -80 og -90 tallet ser vi en økning i foreldres utdanning, og det er nå få som bare har grunnskoleutdanning. Dette førte til at det nå ble stilt sterkere krav til skoler og barnehager fordi en utdannet foreldre gruppe er en sterk pressgruppe. Samtidig økte Norges velstand, og dette førte til økt forbruk og krav. (Frønes 1996, 2007)

Utdanningssamfunnet som nå har dannet seg, er et krevende samfunn. Det kan bety at det vi ikke så på som et problem i 1950 årene kan være et problem på -90 tallet. Diskusjonene rundt familievern, barnevern og ekteskapsproblemer er oftere blitt et diskusjonstema.

Vi har på mange måter fått et friere samfunn i form av kjærlighetsekteskap og idealer om likeverdige partnere og likestilling. Men også med begge foreldre i jobb, skal barna hentes og bringes, husarbeid gjøres og middag lages. Vi ser at foreldrerollen på mange måter har blitt

mer krevende, og betydningen av foreldrenes innsats i barnas liv vektlegges mer og mer. Foreldrenes liv er sentrert rundt barna, og foreldrene former barna etter egen evne. Går det ikke bra med barna, oppleves det som foreldrenes skyld. Den moderne forelder bruker mer tid og energi på barna enn noensinne, og selv på skolen stilles det krav til foreldrene om deltakelse og leksehjelp. (Frønes 1998)

Barna har blitt mer avhengig av foreldrene både i forhold til skole, fritid og økonomi. Vi ser omrisset av et samfunn hvor foreldrenes ressurser og økonomi får økende betydning for barna. Foreldre opplever ofte å havne i tidsklemma, og opplever å ha mindre fritid nå en før.

Folk har ikke fått mindre fritid de siste 30 åra, tvert imot. Når folk ynker seg i tidsklemma, er det en fantomsmerter, sier Charlotte Koren, forsker ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). (Dagbladet 17.11.03)

Hvordan man bruker denne fritiden har som sagt, endret seg fra å være en plass man kunne gjøre sine ting til.

- Før var hjemmet en arena der man kunne være til stede og gjøre hver sine ting. Nå er familielivet veldig tidkrevende, fordi vi skal ha så mange aktiviteter sammen. Kravene til alt vi skal gjøre i familielivet har skapt ei tidsklemme, sier Nesvåg. (Dagbladet 17.11.03)

Familien får også ofte nye samlivsformer. Kjernefamilien som før var sentral i Norge er nå i kraftig endring. Skillsmisser, nye partnere, halvsøsken, stesøsken og flere baser for barna, er blitt en del av virkeligheten i dagens samfunn. Hvorfor det har utviklet seg slik kan blant annet komme av endrede holdninger og økt krav til ektefellen. Toleransegrensen for alle former for mishandling og vanskeligheter er sunket, og man forlater kvinnen eller mannen av grunner som man før i tiden ville ha avfunnet seg med.

Ekteskapet har endret seg fra å være noe som var tuftet på religion og tradisjon, til noe som bare angår ektefellene. Ekteskapet har blitt en privat avtale mellom to likestilte partnere. Selv om ekteskap brytes, vil foreldrene fortsatt ha foreldrerollen. Velger man å se på den positive siden ved de nye familieformene, kan man si at mange barn mister den stabile kjernefamilien, men får en utvidet storfamilie i bytte. Det dreier seg ikke bare om en familie i oppløsning, men også om nye sosiale relasjoner. I tillegg ser vi ofte en utvidet kontakt med tanter, onkler

og besteforeldre. Grunnen til dette kan være større mobilitet og flere muligheter til å holde kontakt via telefon og internett. Slik har kanskje barna et større sikkerhetsnett i dag enn under kjernefamilienes glanstid.

Vi ser samtidig at dagens barn bruker mindre tid på egen hånd og mer tid i pedagogisk tilrettelagte tilbud sammen med profesjonelle voksne, og i avgrenset kvalitetstid med foreldrene. Dette forteller noe om hvordan synet på barn og barndom har utviklet og formet seg i Norge.

I dag sorterer det norske samfunnet under det vi kaller det individualistiske samfunnet. Hvorfor Norge plasseres under dette begrepet, og hvilke kriterier som blir lagt til grunn for det, kommer vi nærmere inn på i neste kapittel.

2.3 Ulike familie- og livsformer

Man deler ofte verden i individualistisk og kollektivistisk samfunnssystem (Skytte 2001, Aadnesen og Hærem 2007), med USA, Canada, Australia og delvis Nord- Europa som de klareste representantene for det individualistiske livssynet. Andre begrepspar som også brukes er jeg- orienterte og vi- orienterte samfunn (Brenna 2004), individ- og familieorienterte samfunn (Qureshi og Hagen 1996) kjernefamilie og storfamilie (Hylland Eriksen 2006) eller også moderne og tradisjonelle samfunn.

Selv om vi ofte bruker disse inndelingene for å forstå verdenssamfunnet, er ingen samfunn rent individualistisk- eller rent kollektivistisk orientert. Men, inndelingen kan være nyttig for å forenkle og til å oppsummere en kompleks virkelighet.

2.3.1 Individualistisk livssyn

Ut fra et individualistisk livssyn er det enkelte menneske i fokus. Det enkelte mennesket oppdras med bevisstheten om å være eneansvarlig for livet sitt. Det har også retten til å gjøre hva det vil med livet sitt, men også plikt til å ta ansvar for egne handlinger. Foreldre med dette livssynet oppdrar barna sine til å utvikle selvstendighet og individualitet fra de er små. Hvis vi ser dette historisk vil det si at den norske barneoppdragelsen gikk fra en ytre disiplinering, og til at barna skulle ha en indre disiplinering. Evnen til indre disiplinering skal

de utvikle gjennom barndommen der de lærer å utvikle selvstendighet og en indre moral, basert på de rammene som er akseptert av foreldrene og samfunnet.

Barna lærer også om rettferdighet, likestilling mellom kjønnene og like muligheter for utdanning og jobb. I prinsippet, regnes alle familiemedlemmene som likeverdige og kompetente til å ta beslutninger som gjelder den enkeltes liv.

I det individualistiske livssyn settes allikevel mange rammer omkring det lille barnet, og det betyr blant annet at foreldrene bestemmer når barnet skal sove, spise og få frisk luft. Ettersom barnet blir eldre, får barnet større og utvidede rammer for å treffe egne avgjørelser. Målet er som sagt at barnet skal bli i stand til å klare seg selv og utvikle individuelle evner. (Skytte 2001)

2.3.2 Kollektivistisk livssyn

I det kollektivistiske samfunn blir barn oppdratt til at hensynet til familien og gruppen er overordnet deres egne individuelle ønsker og behov. Samtidig vil de få beskyttelse og omsorg i sin gruppe. Gruppetilhørigheten blir derfor viktig fordi det er den faste rammen rundt livet. Hver enkelt har et ansvar for at familiens livsprosjekter realiseres. Det viktigste i barneoppdragelsen er at barna oppdras til å verdsette familien. Man kan si at familien er samfunnets minste enhet, i motsetning til et individualistisk samfunn der individet er samfunnets minste enhet. (Ibid)

Familieenheten er bygd opp hierarkistisk med tildelte roller som bestemmer hver enkelt familiemedlems plassering og funksjon. Disse rangeres etter alder og kjønn. (Skytte 2001, Qureshi og Hagen 1996, Gullestad 2002, Brenna 2004) Det vil si at i et patriarkalsk familiemønster som ofte kan kjennetegne familiestrukturen i et kollektivistisk samfunn, er menn overordnet kvinner, eldre menn over yngre menn, og eldre kvinner over yngre kvinner. Dette kan i enkelte situasjoner bety at lillebror har høyere status enn sin storesøster. (Hager og Antosen, IMDI 6-2008)

I et kollektivistisk samfunn kan det innebære at det ikke settes så mange rammer omkring det lille barnet. Det betyr i motsetning til det individualistiske livssyn, at barnet får mat når det er sultent og det faller i søvn hvor det er og når det er trøtt. Ettersom barnet blir eldre settes det flere rammer for barnets oppførsel. Mange foreldre tar avgjørelser på de unges vegne. De har

ansvaret for dem og foreldrenes ære krenkes hvis barnet/ungdommen gjør noe som skriker i mot kulturens/familiens normer. Da har foreldrene sviktet oppgaven sin som oppdragere. (Skytte 2001, Brenna 2004)

Denne forskjellen i synet å se på barn og barndom, preger også vårt syn på barn og barnets beste. Hvem har mandat til å definere hva som er barnets beste og er barnets beste, det samme uansett hvor du bor? Barnevernkonvensjonen sier noe om det på verdensbasis og Norsk lov sier noe om det her i Norge, men de gir ikke noen absolutte svar.

2.4 Barnekonvensjonen og lov om barneverntjenester

FNs generalforsamling vedtok i 1989 en spesiell konvensjon for å styrke barns egne rettigheter. Barnevernkonvensjonen ble ratifisert av Norge 8. januar 1991 og inkorporert i Menneskerettighetsloven i 2003. Barnekonvensjonen utgjør en internasjonal bindende avtale som samler og uttrykker verdenssamfunnets syn på barn. Den anerkjenner at alle barn under 18 år har et visst antall politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

Barnekonvensjonen handler om det enkelte barn, og slår fast at barn har egne rettigheter. De har spesielle behov og trenger støtte og beskyttelse (Høstmælingen 2004:53).

Barnekonvensjonen er tydelig og vag på samme tid. Overordnede prinsipper skal tilpasses svært ulike politiske og sosiale utgangspunkt. Barn er både selvstendige, og avhengige på samme tid, samtidig som barnet blir eldre og endrer seg. I barnekonvensjonen tas det forbehold om barns kapasitet ut fra alder og modenhet, men dette fordrer at de rettigheter barn skal ha likevel avgjøres etter skjønn (Lidèn 2004:198).

Barnekonvensjonen gir barn egne rettigheter. Barnet gjøres for første gang til et subjekt med rettigheter. Barnet skal sees som en aktiv, kompetent aktør i sin egen tilværelse, og barnets meninger skal tillegges stor vekt.

2.5 Barnets beste

Barnekonvensjonen hviler på fire grunnprinsipper hvorav en av dem er prinsippet om barnets beste. Barnets beste er også en bærebjelke i lov om barneverntjenester. Når lov om barnevern, kapittel 4 kommer til anvendelse, får hensynet til barnets beste sterkere vekt enn kravet i

barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 om at barnets beste skal være ”grunnleggende hensyn” ved at dette hensynet skal tillegges avgjørende vekt.

Hensynet til barnets beste er en norm for barneverntjenestens overveielser av om tiltak skal settes i verk, og i tilfelle hvilket tiltak. Er det motsetninger mellom foreldrenes rett til barnet og barnets beste, skal barnets beste gå foran. (Collin- Hansen 2007 s. 375)

I noen tilfeller kan det være tydelig hva som er barnets beste og det er enklere å ta avgjørelser om hvilke tiltak som skal settes i verk. Men i svært mange tilfeller er det vanskelig å avgjøre hva som er barnets beste. I saker der familiene er av annen kulturell bakgrunn, kan det oppstå motsetninger. I slike tilfeller kan det oppstå motsetninger i forhold til hvilke tiltak som bør settes i verk for barnets beste.

Enkelte hevder at barnekonvensjonen rommer ”mye konsensus”(Schiratzki 2003). Det at barnets beste i liten grad ble tolket i utarbeidelse av barnekonvensjonen kan skyldes to motsetningsfylte årsaker. Det ene er at man tok barnets beste for gitt. Det andre er at det finnes en verdi i å ikke definere barnets beste nærmere, dermed kan det tas hensyn til kultur og lokale sedvaner når barnets beste fastslås. (NOU 2008:9 vedlegg 1 s. 105)

Som sagt er barnets beste ikke noe absolutt. Det kan tolkes på flere måter ut ifra hvilket ståsted det enkelte individ har. Prinsippet er, etter mitt skjønn, ullent og vanskelig å definere. Det gis ikke noen klar definisjon av *hva* som er barnets beste. Dette kan skyldes at det er umulig å fastsette kriterier for hva som er barnets beste på ulike områder og innenfor ulike kulturer, og som er holdbare over tid (Sandberg 2003). Slik jeg ser det vil det som anses som barnets beste variere med verdi-syn, syn på barn og barndom, og sosioøkonomiske, religiøse, politiske og kulturelle forhold.

Vårt syn på barnets beste preges av mange faktorer. Det kan være verdier dannet i oppvekst, verdier som finnes kulturen rundt oss, og for etniske minoritetsforeldre vil tradisjoner og verdier fra hjemlandets kultur prege synet på hva som er barnets beste. Murphy-Berman (1996) belyser kulturelle ulikheter på hva som anses som barnets beste, med bakgrunn i barnekonvensjonens karakter av å være universell. Kjernen i ulikhetene, slik forfatterne ser det, er hvordan man på rett måte skal balansere forhold som barns autonomi og rett til å uttrykke sine meninger i forhold til familietilhørighet. Det vil for eksempel i enkelte muslimske land bli betraktet som barnets beste å inngå i det fellesskap som familien skaper.

Her vil barns autonomi og rettigheter måtte underordne seg familiens behov (Alston 1994). I en slik kultur vil det kanskje betegnes som barnets beste at jentene giftes bort i ung alder, og prioriterer å ta seg av hjem og familie framfor lang utdanning. Dette kan i vestlige samfunn vurderes som diskriminerende og undertrykkende for unge jenter/kvinner, ettersom man mener at alle skal ha lik rett til å utvikle seg. Det oppstår dermed debatt, der ulike verdier settes opp mot hverandre. Disse ulikhetene kan også gjøre seg gjeldende i barnevernsammenheng hvor saksbehandler og familier fra andre kulturer vil bli utfordret på å finne en felles plattform for å ivareta barnets beste.

Jalmert (2005) mener det finnes mange eksempler på at ulike kulturer, ulike epoker og ulike vitenskapelige diskurser har hatt ulike forestillinger om barnets beste; for eksempel i forhold til fysisk avstraffelse av barn, når barn bør begynne i barnehage osv.. (NOU 2008:9 vedlegg 1)

Går man tilbake til kapitlet om barndommens utvikling her i Norge, ser vi at synet på barn endret seg etter hvilke sosioøkonomiske forhold vi til en hver tid hadde i Norge.

Schiratzki (2003) sier at man kan skille mellom en rettslig og en utenomrettslig standard. Rettens oppgave er å løse konflikter, fordele, begrense ressurser og gi rettssubjektet beskyttelse mot straffbare handlinger. Omhandler rettsspørsmålet barn skal den minste felles nevner være at barnet skal beskyttes.

Hva som oppfattes som "barnets beste" reflekterer dominerende oppfatninger om hvilke former for barndom som er mest ønskelig (Ottosen 2006) Familieretten reflekterer samfunnets normative oppfatninger av "normalt" foreldreskap og "normal" familie, og hva som tjener barns utviklingsbehov. Barnelovgivningens normative grunnlag endrer seg imidlertid når samfunnet endres. (NOU 2008:9 vedlegg 1 s.106)

Utenomrettslig standard innebærer å vurdere den kjærlighet og omtanke som barnet trenger. Det avhenger av enkeltmenneskers evne og gode vilje.(NOU 2008:9 vedlegg 1)

Enkeltmennesker sin evne og gode vilje er individuell. Synet på barn og barndom varierer i ulike deler av samfunnet og i ulike deler av verden, og kan medføre utfordringer når det gjelder synet på hva som er barnets beste. For en som jobber barnevernfaglig kreves det kunnskap i tillegg til dette, den består blant annet av psykologi, psykiatri, pedagogikk, samfunnsvitenskaplig teori, etikk, empiri og praksiserfaringer.

Synet på barn og deres behov har vært, og er, i stadig endring (Opdal 2002). Med dagens barnesyn og styrkede status for barn, med dertil gjeldende rettigheter, har det også skjedd et paradigmeskifte i forhold til hvordan barn og barndom studeres og oppfattes (James & Prout 1997). Dette skiftet har som utgangspunkt at barndom studeres som en sosial konstruksjon hvor oppfatningen av barndom, og følgelig også synet på hva som er barns beste, endres når samfunnet og dets verdier og holdninger endres. Det mangfold av kulturer et samfunn består av, inneholder ulike skikker, normer og verdier. Ulike kulturer har egne måter å konstruere virkeligheten på (Egelund 1999, Nordtvedt og Grimen 2004). Dette medfører at det finnes ulike innfallsvinkler til hva en god barndom er, og hva som er barnets beste.

For å få en innsikt i det mangfoldet vi har i Norge har jeg valgt å ta med et kapittel med statistikk over hvem våre nye landsmenn er og samtidig noen tall på hvorfor det er viktig å problematisere hva som er barnets beste.

2.6 Innvandrerbefolkningen

SSB opererer med to begreper som jeg tenker det kan være nyttig å definere. Det er førstegenerasjonsinnvandrerbarn: dvs. barn som ikke har noen norsk bakgrunn, og etterkommere som er barn født i Norge av to utenlandsfødte foreldre.

Av 1361000 barn og unge i alderen 0-22 år per 1. januar 2005 er 8 prosent barn med innvandrerbakgrunn, fordelt på 57500 som var etterkommere og 55400 som var førstegenerasjonsinnvandrere. (SSB 2006/19)¹

Førstegenerasjonsinnvandrerbarn, er overrepresentert når det gjelder bruk av barnevernstjenester. Blant barn 0-22 år som er førstegenerasjonsinnvandrerbarn, fikk 58 per 1000 barn tiltak fra barnevernet i 2004. For barn uten innvandrerbakgrunn var det 25 per 1000 mens det for etterkommere var 39 per 1000 som mottok hjelp.

Av barn under omsorg var det 6,7 per 1000 som var førstegenerasjonsinnvandrerbarn i alderen 0-17 år i 2004. mens det var 3,1 per 1000 barn blant etterkommere og 5,4 per 1000 blant barn av norske foreldre. (SSB: Allertsen og Kalve 2006)

¹ Dette er det nyeste av tall fra SSB. Som er brutt ned i alder/etnisitet.

Ser vi alle som var plassert av barnevernet ved utgangen av 2004 i forhold til folketallet, finner vi at antall plasseringer per 1 000 barn øker med alderen fram til fylte 18 år. Årsaker til dette er det vanskelig å kunne si noe om. En av grunnene kan være enslig mindreårige flyktninger, i flere kommuner er det barnevernet som tar hånd om dem. Det er ikke mulig å skille ut enslige mindreårige flyktninger fra resten av befolkningen, de utgjør en del av gruppen førstegenerasjonsinnvandrerbarn. Alderssammensettingen finner vi igjen for både barn med norsk bakgrunn, førstegenerasjonsinnvandrere og etterkommere. Nesten 60 prosent av de som var plasserte utenfor hjemmet ved utgangen av 2004 var tenåringer eller eldre, det vil si i alderen 13-22 år. (SSB: Allertsen og Kalve 2006)

Aldersstrukturen i de to gruppene av barn med innvandrerbakgrunn er svært forskjellig. Gruppen førstegenerasjonsinnvandrerbarn har få førskolebarn med tiltak og relativt mange tenåringer med tiltak.

Mens det blant etterkommerne er motsatt. Alderssammensetningen i begge gruppene er spesiell sammenlignet med barn uten innvandrerbakgrunn.

Samlet er det tenåringer (13-17 år) som er størst i alle tre gruppene. Det er flest gutter med tiltak, men stadig flere jenter kommer til. I gruppen etterkommere, er det sjeldent jenter i barnevernet med atferdsproblemer.

Vi ser også at foreldrenes psykiske lidelse oftere er oppgitt som grunn for tiltak overfor barn med innvandrerbakgrunn, enn for barn uten.

Jeg har valgt disse temaene i den teoretiske rammen, fordi jeg mener det er med på å gi en helhetsforståelse av oppgaven. I neste kapittel skal jeg utdype dette nærmere ved å se på tidligere forskning.

3 Hva sier tidligere forskning?

3.1 Oppsummering av tidligere forskning

Her gir jeg en kort oppsummering av hva som finnes av forskning innen feltet barnevern og etnisitet, og migrasjon og flyktningerelatert forskning. Til slutt gir jeg en kort oppsummering av ”sosial kapital”

Kapitlet barnevern og etnisitet baserer seg blant annet på NIBR sin kunnskapsoversikt over ”Flerkulturelt barnevern” (2007:10). NIBR har brukt tre kriterier i litteratursøket på metoder og tiltak.

den må være en studie av en intervensjon i enkeltbarns/familiers eller gruppers liv. Videre må den si noe om virkninger. Endelig må den tilfredsstillende grunnleggende krav til vitenskaplighet. (NIBR 2007:11).

I kunnskapsoversikten går det frem at det er skrevet mye om flerkulturelt barnevern, men at mesteparten dreier seg om trekk ved innvandreres livssituasjon og ikke om tiltak og metoder.

NIBR stiller også kritiske spørsmål til at mye av litteraturen på feltet ikke er forskningsbasert, men er erfaringsbasert og at mye fremsettes som udokumenterte påstander. Det vil si at litteraturen ikke sier noe om hvilket empirisk materiale det bygger på. Selv om den erfaringsbaserte litteraturen ikke er forskningsbasert, mener jeg den inneholder mye kunnskap. Ofte er det da fra praktikere som selv har jobbet på feltet i mange år og har gjennom dette ervervet sin kunnskap. Denne kunnskapen er et viktig supplement til den forskningsbaserte kunnskapen, og omvendt. Jeg er bevisst både styrker og svakheter i den forskningsbaserte og erfaringsbaserte litteraturen, i oppgaven bruker jeg begge fordi jeg mener de utfyller hverandre.

I NIBR sin kunnskapsoversikt over forskning i Norge og internasjonalt siden 1995 og frem til i dag, konkluderes det med at

den kompetansen barnevernet trenger i arbeidet med de ikke-vestlige innvandrerne i bunn og grunn baserer seg på den samme metodikken i å skaffe seg situasjonsforståelse som kreves i barnevernet generelt. Den spesifikke kulturkompetansen som kreves, er begrenset, konkret og praktisk: for eksempel oppmerksomhet overfor religiøse tabuer, bluferdighet og indre rangordning i familien. (NIBR 2007:10:9)

En annen utfordring som nevnes i rapporten er bruk av tolk i barnevernsarbeidet. NIBR konkluderer også med at det er få studier av arbeider der det er benyttet ovenfor etniske minoriteter i barnevernet, og som oppfyller kritikken til vitenskaplighet.

Det ser med andre ord ut til å eksistere et fåtall toneangivende arbeider som mange av forfatterne tar utgangspunkt i, men uten at de stiller spørsmål ved gehalten i disse sannhetene. (NIBR 2007:10:300)

Disse sannhetene går igjen i mange forfatters skriftlige arbeider uten at det blir redegjort for om det er ny forskning som ligger til grunn.

I dette kapitlet velger jeg å starte med bruken av tolk. Dette gjør jeg fordi kommunikasjon og forståelse ligger til grunn for alle gode metoder og tiltak man velger å bruke barnevernet. I det flerkulturelle arbeidet er bruken av tolk i mange tilfeller grunnleggende viktig for at man skal kunne gjøre en god jobb.

3.2 Bruk av tolk

NIBR sitt litteratursøk sier at det ikke finnes vitenskapelige arbeider på bruk av tolk i barnevernsfeltet, men samtidig har de funnet mye praksisbasert litteratur. Dette være seg bruk av tolk i barnevernstjenesten, helsevesen eller ved andre offentlige kontorer. NIBR oppsummerer fellestrekkene i litteraturen med fire punkter. Betydningen av tolkekompetansen hos tolken og betydningen av en klar rolledefinisjon i tolkesituasjonen. Samtidig sier de at litteraturen inneholder mange eksempler på dårlig tolkesituasjoner, med feiltolkninger på grunn av lite kultur- og kontekstkunnskap hos tolken, mens det siste punktet er avstand/nærhet mellom tolk og klient.

En måte å se tverrkulturell kommunikasjon på er gjennom fem dimensjoner. Disse kalles bærebjelken(e) i broen over kulturkløften (Dahl og Habert i Qureshi og Hagen 1996). De fem dimensjonene er:

1. *Den verbale dimensjonen*
2. *Den ikke – verbale dimensjonen*
3. *Verdensbilde dimensjon*
4. *Den sosiale dimensjon*
5. *Den individuelle dimensjon*

(Ibid: 27)

Qureshi og Hagen har valgt å fokusere på de to første dimensjonene i boken sin og kommer deretter med noen generelle råd i forhold til tolkesituasjoner. Skytte(2001) henviser ikke til annen litteratur når det gjelder tolkesituasjonen, men viser ved eksempler mange dårlige tolkesituasjoner eller manglende bruk av tolk.

IMDI kom i 2008 med en rapport på bruk av tolk i den kommunale barnevernstjenesten. Det innebærer også godkjente offentlige og private barnevernsinstitusjoner. Rapporten bygger på data fra 1007 ansatte, og intervjuene er foretatt ved kvantitativ postal surveyundersøkelse og av 16 respondenter i to fokusgruppeintervju.

Formålet med undersøkelsen har vært å kartlegge tolkebruken, og å øke bevisstheten rundt bruken av tolk innenfor barnevernets første- og annenlinjetjeneste. (IMDI 2008:3)

Hovedfunnene i rapporten sier at det er et underforbruk av tolk i barneverntjenesten og at

de fleste ansatte i barnevernet, uansett arbeidssted, ser at manglende bruk av tolk kan ha klare negative konsekvenser, blant annet ved at familiene ikke får den informasjonen de har krav på, og at kvaliteten på samarbeidet med familiene blir forringet. (IMDI-5 2008: 43)

Rapporten konkluderer også med at nesten halvparten opplever det som vanskelig å kvalitetssikre tolkens ferdigheter. Samtidig har nesten halvparten også opplevd samtalen som vanskelig på grunn av tolkens manglende ferdigheter. Halvparten av arbeidsplassene har

rutiner for bruk av tolk og hvor tolken skal bestilles fra. Det oppleves også blant de ansatte store mangler i opplæring i bruk av tolk. God opplæring i bruk av tolk er viktig for at man skal kunne foreta en grundig kartlegging av behov hos en familie før man kan sette inn de gode tiltakene og metodene.

3.3 Tiltak og metoder

Det har vært en økning i bruken av hjelpetiltak i hjemmet de siste tiårene. Statistikk fra SSB viser som tidligere nevnt at innvandrerfamilier mottar flere hjelpetiltak av ulik type enn det andre mottar. (Allertsen og Kalve 2006) Det er ikke gjort gode forskningsbaserte studier på hvordan tiltak og metoder virker i det flerkulturelle barnevernet. Oversikten sier at det finnes litteratur som er relevant, men som ikke direkte tar for seg effekten av tiltaket. (NIBR 2007) Bidragene innenfor barnevernsfeltet, er i stor grad praksis- og erfaringsbasert. Studier av effekt og virkninger av tiltak og metoder er det lite av. (ibid:138)

I forhold til hjelpetiltak generelt i barnevernet foretok NIBR i 2006 ett lignende litteratursøk. Der kom de frem til mange av de samme konklusjonene, og de sier samtidig at til tross for økt bruk av hjelpetiltak etter 1992, er det forsket lite på virkningen av dem.

I dag ser det paradoksalt nok ut til å foregå minst forskning på de tiltaksformene som er mest brukt (økonomisk stønad som barneverntiltak, besøkshjem mv.) og mest forskning på tiltak som er lite benyttet (MST, Webster Stratton, PMT, ART). (NIBR 2006:7:20).

Merete Saus laget i 2008 en lignende oversikt som heter, "Kunnskapsstatus og Kunnskapsbehov for barnevernet i samiske områder". Den konkluderer med de samme nedslående funn. Det finnes ikke tilstrekkelig forskningsbasert litteratur på dette feltet heller.

I dag er det ingen forskning som dokumenterer om det som gjøres av kulturelt orientert barnevernsarbeid i samiske områder er hensiktsmessig. (Saus. M. 2008:12)

Gjennomgangen av litteratur på feltet viser at det trengs mer forskning på tiltak og metoder i barnevernets arbeid. Samtidig ser jeg mange utfordringer med dette fordi det kan være

vanskelig å se hva det var som gjorde utslaget for det gode resultat. Det kan for eksempel være metoden eller relasjonen mellom saksbehandler og familien, og /eller den livssituasjonen familien hadde akkurat da tiltaket ble igangsatt.

3.4 Innvaderungdom med kriminell atferd

NIBR sin rapport henviser til Skardhamar (2006)) sin dokumentasjon som viser at ikke-vestlige ungdommer ble siktet for forbrytelser oftere enn andre. Når dokumentasjonen kontrollerer for sosioøkonomiske og strukturelle forhold, (det vil si faktorer som utdanning, økonomi, boforhold og andre bakgrunnsfaktorer), minsket imidlertid forskjellen mellom de ikke vestlige og de norske ungdommene. Dette mønstret er også funnet i Danmark og Tormod Øia viser til de samme tendensene i sin studie "Innvandrer ungdom - kultur, identitet og marginalisering" fra 2003.

En av metodene som blir brukt ovenfor ungdommer i denne gruppen, er mentorprosjektet som har hentet inspirasjon fra Danmark (Prieur and Henriksen 2003) der Det danske direktoratet for kriminalforsorgen finansierte dette fra 2000. I Norge er det organisasjonen Voksne for barn som driver mentorprosjektet. Flere undersøkelser viser til gode resultater når det gjelder mentor prosjektene. Carlson (2006), De Anda (2001) (NIBR 2007:10)

3.5 Barn eksponert for vold

Barn kan utsettes for flere former for vold. De kan observere vold i nære relasjoner, utsettes for vold/mishandling, og samtidig kan barn som rammes av krigshandlinger både eksponeres og utsettes for vold. Nye former for voldsbruk i Norge er kjønnslemlestelse og tvangsgifte.

Haaland, Clausen et al (2005) i NIBR, har foretatt en survey blant den voksne befolkningen angående vold blant ektefeller. Svarprosenten på denne undersøkelsen var ca. 60%, og frafallet blant innvandre var så stort at det ikke er representativt. Undersøkelsen viste at hver fjerde kvinne og hver femte mann berøres av vold eller trusler om vold frem til de er 50 år.

Barn som eksponeres for vold eller utsettes for det, har store sjanser for senskader. NIBR (2007) viser til både Greenwald (2002) og Ford (2002) som gir eksempel på at det finnes klar sammenheng mellom atferdsvansker hos tenåringer og traumer knyttet til voldsopplevelser i tidlig barndom. Videre viser NIBR til medisinsk forskning gjort av Anne Louise Kirkengen

(2005) som har påvist sterke sammenhenger mellom tidlig voldserfaring og risiko for senere reviktimisering som voksne.

NIBR(2007) rapporten sier at det har vært store endringer av vår forståelse av vold de seneste årene. I Norge er vold i forbindelse med oppdragelse forbudt. I noen minoritetsgrupper er det derimot i samsvar med kulturelle normer. Rapporten sier også at idealet om likestilling mellom mann og kvinne her i Norge er lovfestet. Mens det i enkelte minoritetsgrupper er slik at kvinnen er underordnet mannen, og at mannen har rett til å bestemme over kone og barn i kraft av å være familiens overhode. I Norge er det også lovfestet rett til å gifte seg med den man vil, mens det i andre kulturer kan være familien som inngår avtaler på vegne av barnet. Det samme sier rapporten om kjønnslemlestelse. Det er forbudt ved lov her i Norge, mens i enkelte land ansett som en forskrevet handlingsrett.

Selv om familievold, tvangsgifte og kjønnslemlestelse ses på som illegalt i vårt samfunn, er det viktig å forstå den sosiale og kulturelle konteksten slike handlinger inngår i for å kunne oppnå endringer i atferdsmønster. Slike handlinger kan ikke godtas, og det kan ikke godtas at det på grunnlag av kulturelle eller religiøse forestillinger oppstår ulikheter i terskler for intervensjon i slike forhold (Almedia and Dolan-Delvecchio 1999) (I NIBR 2006:269)

NIBR refererer til Anja Bredal (2002) som Norges fremste ekspert på arrangerte ekteskap. Hun sier at nå vet vi nok om giftepress og tvangsgifte til å vite hvordan hjelp best kan gis. Regjeringen i Norge har utarbeidet en treårig handlingsplan både mot tvangsekteskap (1999-2001) og mot kjønnslemlestelse (2001-2004). Begge handlingsplanene ble delvis evaluert av Fangen (2002) og Lien (2005)

I begge tilfelle er evalueringen avgrenset til spørsmål om hvilken grad de involverte institusjoner og organisasjoner maktet å realisere de mål som lå til grunn for de iverksatte tiltakene. (NIBR 2007:275). ’

Det ble ikke sett på effekten av de tjenestene som var i verksatt og brukerperspektivet manglet. NIBR refererer til Diana Madsen som har hatt en studie på tiltak mot tvangsekteskap i tre land, Norge, Tyskland og Storbritannia (Madsen 2003) men sier ingen ting om resultatene av studien.

I forhold til kjønnslemlestelse er det meste av forskningslitteraturen naturlig nok dominert av medisinske problemstillinger. Det er derimot flere som fremhever viktigheten av dialog, informasjon og holdningspåvirkning og de kan vise til gode resultater. Vangen (2006) viser til viktigheten av ikke å ha en fordømmende holdning i møte med disse kvinner som er omskjært.

Almroth, Almroth – Berggren (NIBR 2007) viser til egne studier i Sudan som sier at mange unge foreldre stiller spørsmål ved omskjæring, og at flere og flere avstår fra tradisjonen. Dette gjelder spesielt menn. De viser også til studier blant innvandrere fra afrikanske land bosatt i Sverige. Disse studiene peker på en holdningsendring, og da spesielt blant kvinner med høyere utdanning. Her i Norge viser NIBR til OK- prosjektet, Lien (2005). Prosjektet viser at informasjonen i stor grad har nådd ut til målgruppene, og at flere grupper har endret holdning til omskjæring. En kan imidlertid, ikke si noe om hvor dypt denne endringen stikker.

Oppsummert sier NIBR at det finnes mye litteratur som viser at mange barn blir eksponert for vold i familien, og det finnes også mye litteratur som sier hvor skadelig dette er. Det finnes derimot veldig lite litteratur som viser resultater av intervensjon eller evalueringer av arbeid som er gjort. NIBR viser til to program som Graham-Bermann ved University of Michigan har utformet. Det ene er utformet for barn i skolealder som har vært eksponert for vold i familien og det andre for førskolebarn. Programmene er anvendt ved krisesenter og i community sentre. Evalueringer av disse programmene foreligger i Graham-Bermann og Hughes (2003) (NIBR 2007: 273). Det samme gjelder for tvangsgifte og kjønnslemlestelse, men det finnes lite forskningsbasert kunnskap som sier noe om hvor omfattende problematikken er.

Et tankekors som NIBR nevner om barn eksponert for vold i familien her i Norge, er at begge foreldre må samtykke til behandling hvis barnet er under 16 år. (NOU 2003:31, punkt 8.4.7). Dette kan i noen tilfeller føre til at barn nektes behandling av foreldrene.

Skal vi konkludere med noen felles viten, må det være at mye av litteraturen fremhever samhandling og kommunikasjon som viktige elementer i arbeidet med innvandrere. For å oppnå god kommunikasjon og forståelse, er det derfor også viktig å ha kunnskap om migrasjon og flyktingetilværelsen. Det neste kapitlet vil derfor si noe om problemstillinger og forskning på det feltet.

3.6 Migrasjon og flyktingerelatert forskning

Å emigrere og immigrere handler om å forlate et hjem, slekt og kjente omgivelser for å legge ut på en reise og å slå seg ned i fremmede omgivelser. Det er et oppbrudd, en reise og en nyetablering. Det kan foregå hurtig, i nød og uten planlegging, eller det kan være etter år med venting i midlertidige leirer i en annen form for "limbotilværelse". For de det gjelder er dette en prosess, ikke en hendelse...(Drachman og Paulino 2004) i (Saus, M. 2006:39)

For mange er ikke dette en episode, men en del av livet. Hvordan skal vi i barnevernet kunne lære å forstå hvordan hendelsene da, henger sammen med hendelser og handlinger i dag. Og skal vi forstå hvordan disse prosessene innvirker på flyktinger og til dels innvandreres liv? Selv om dette kapitlet er viet migrasjon og flyktingers liv, kan man på mange måter gjenkjenne problemstillinger som også gjelder innvandrere som mer eller mindre frivillig har forlatt landet sitt av ulike grunner.

Jeg velger å bruke deler av Berit Berg og Marko Valenta sin kunnskapsoversikt fra 2008, som ble til etter ønske fra IMER². Hvordan vi tar imot flyktinger og asylsøkere og hvordan de har opplevd eksiltilværelsen er vist stor interesse de siste tiårene ifølge Berg og Valent (2008). De viser til en rekke studier foretatt innenfor mange fagområder som sosialantropologi, psykologi og sosiologi. Denne forskningen har berørt flere tema, men de som går igjen er:

*klientifisering, krenkelsesprosesser, løsrivelse fra gamle roller og tap av status....
Asylsøkeres og flyktingers opplevelse av mangel på kontinuitet på fortid, nåtid og fremtid, og fraværet av normalt liv påpekes i flere rapporter...(Berg og Valenta 2008:4).*

*Eksil er en form for unntakstilstand. Det innebærer et brudd med en fortid, samtidig som det ligger en forventning om tilbakevending en gang i framtida. Hvor lenge en unntakstilstand skal vare, vet ingen. Og hva du vender tilbake til, vet du heller ikke.
(Berg 1998:241).*

Det å leve i eksil innebærer for mang å sette livet på vent. Du venter på å få dra hjem igjen, venter kanskje på å få opphold, eller venter på at livet skal bli normalt slik det var før. Det å

² Program for internasjonal migrasjon og etniske relasjoner (IMER)

bo i eksil byr på utfordringer de fleste ikke har opplevd før de mister kontroll over egen tilværelse, og de blir avhengig av andre mennesker for å klare tilværelsen.

den ene parten har makt til å definere situasjonen og hvor flyktingenes mulighet til å bruke egne kulturelle uttryksmåter, regler og verdier er sterkt begrenset (Knutsen 1984, 2005). (Berg/Valenta 2008:5)

Berg og Valenta viser til flere studier hvor man påpeker asylsøkeres ufrivillige klientposisjon blant annet i Berg 1990; Berge 1990; og Solheim 1990.

De henviser også til mange studier som viser til at dårlige boforhold og lang ventetid kan føre til dårlig psykososial helse og dårlig livskvalitet. Blant annet i Lauritsen og Berg 1999; Slavnic 2000; Brække 2001 og Berg og Sveaass 2005.

Mye forskning viser at andelen psykiske vansker er høyere blant flyktinger og asylsøkere enn ellers i befolkningen. Mange undersøkelser peker også på forhold ved selve søkerprosessen som virker spesielt belastende. (Berg og Sveaass 2005:15).

Silove³ viser i en oversiktsartikkel over ulike undersøkelser at hyppigheten av PTSD⁴ blant flyktinger og mennesker fra tidligere konfliktfylte områder er relativt stor, varierende mellom 15 og 47 prosent, mot anslagsvis 1,3 og 8 prosent blant den øvrige befolkningen i Australia og USA. (Varvin, S. 2009:51)

Det å være flyktning eller asylsøker er som vi ser en belastning for et menneske, det innebærer utfordringer som man verken har planlagt eller ønsket. Det å bli avhengig av andre mennesker, og ikke kunne bruke den kunnskap og viten man har kan være en byrde for personen. Personen har på mange måter mistet den sosiale kapitalen som man hadde på hjemplassen.

3.7 Sosial kapital

³ Silove D. The global challenge of asylum. I: Wilson JP, Drozdek B, red. Broken spirits: the treatment of traumatized asylum seekers, refugees, war and torture victims. New York: Brunner-Routledge; 2004. s.13-31.

⁴ PTSD vil si "Post – Tramatic Stress Disorder" eller på norsk "Posttraumatisk stresslidelse"

Med sosial kapital menes tillit, sosiale normer og måten disse håndheves på, sosiale nettverk preget av gjensidighet, og engasjement til felleskapets beste. Begrepet omfatter både bånd ("bonding") mellom likesinnede og broer ("bridging") mellom mennesker med ulik plass i samfunnet. Mens Bourdieu ser på sosial kapital som en ressurs den enkelte kan bruke for å fremme egne interesser, har teoretikere som Loury, Coleman og Putman i høyere grad sett sosial kapital som en kollektiv ressurs i lokalsamfunnet og storsamfunnet. (Norges forskningsråd, Nettside)

Sosial kapital er et verktøy som kan være nyttig å bruke for å forstå hvordan evnen til å mestre kjente situasjoner kan endre seg ved å flytte til et annet land. Det kan være med på å gi oss en forståelse av de prosessene som foregår i og rundt barn og familier. Hvorfor lykkes noen og andre ikke?

Bourdieu, Loury, Coleman og Putnam er de fire forskerne som har preget vår forståelse av sosial kapital.

Loury, Coleman og Putnam tenker at sosial kapital er et offentlig gode som alle kan dra fordel av, uavhengig av om de har investert tid, oppmerksomhet eller energi for å oppnå det, tilsiktet eller ikke. De mener at sosial kapital er en kollektiv gode. (Norges Forskningsråd 2005)

Putnam (2000) har trukket et skille mellom "bånd" som han mener er sosiale enheter som utelukker andre i form av at de er innadvendte. Man kan si at de ofte baseres på familie nær slekt eller venner. Det kan forstås slik at det bringer like folk sammen, og at fordelene er at man kan få en sterkere følelse av samhold. Ulempen vil da være at man kan oppnå sosial isolasjon fra "de andre". (Ibid)

Det andre begrepet han bruker er "bruer", bruer skapes i forbindelser på tvers av grupper med ulike kjennetegn.

Bourdieu mener at sosial kapital er en av flere former for kapital. I tillegg til Karl Marxs materielle økonomiske kapital, finnes det også symbolsk kapital. Symbolsk kapital kan deles inn i kulturell kapital (legitim kunnskap, utdanning, kompetanse) og sosial kapital (familierelasjoner, nettverk, forbindelser) (Bourdieu 1983/86:242 i Wilken 2008:39)

Bourdieu mener at sosial kapital er noe som enkeltpersoner kan bygge opp og nyte godt av selv, i form av å fremme egne interesser.

Bourdieu mener at ulike grupper i samfunnet har forskjellig volum av kulturell og økonomisk kapital. Den symbolske verdien har også forskjellig verdi alt etter hvilken gruppe/klasse man befinner seg i. Kapitalen kan blant annet erverves gjennom oppveksten i sosialiseringprosessen, foreldrenes posisjon, og eller gjennom utdanning. Han mener at den sosiale kapitalen ikke kan sammenlignes med de andre kapitalformene fordi den:

Till skilnad från andre kapitalarter låter det sig inte lagras i materiella tillgångar eller i institutioner, teorier och texter, examina och titlar. Det er så att såga ouppløsligt forankrat i de band som forenar individerna i en grupp med varandra. (Broady 1991:177)

Sosial kapital kan bli både en ressurs og et middel for å akkumulere ytterligere kapital. (Marthinsen 2003) Ved for eksempel at en type kapital kan «veksles om» i en annen type kapital, men omvekslingen trenger ikke å være uproblematisk. (Bourdieu 1983/86:242 i Wilken 2008:41)

Kunnskapen, normer og regler som man kjente, var med andre ord sosial kapital. Av og til kan man oppleve at de handlingene som førte til sosial kapital i hjemlandet ble oppfattet som symbolske byrder her i Norge, som for eksempel omskjæring, som er forbudt ved lov i Norge. I tillegg til sosial kapital ønsker jeg også å bruke Marthinsen (2003) sitt begrep ”symbolske byrder” som han bruker om det man kan kalle negativ kapital

Symbolske byrder underlegges den samme forståelsen som de positive, bare at de fører inn i fordømmelsen og ikke til æren. De fremstår ikke som symbolsk kapital som rangeres mot det distingverte, men til det skammelige og fornedrende. (Marthinsen 2003:135)

Å være klient i barnevernet kan for mange oppleves som en symbolsk byrde, likeså kan det å være flyktning være en symbolsk byrde.

4 Metode

4.1 Valg av metode

I oppgaven har jeg valgt å benytte kvalitativt forskningsintervju som metode. Dette fordi jeg ønsket innsikt i den enkelte informants egne opplevelser og tanker vedrørende møtet med Norge. Thagaard (1998) sier at kvalitativ metode søker å gå i dybden og vektlegger betydning. Jeg ønsket muligheten til å gå i dybden og samtidig få den fleksibiliteten som ligger i et kvalitativt intervju.

Jeg ønsket ikke data som skulle gjøres til objekter eller kvantifiseres, men meningsfulle relasjoner som kan tolkes. (Kvale 1997) Hver eneste historie er unik. Steinar Kvale sier:

formålet med forskningsintervjuet er å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden, særlig med hensyn til tolkninger av meningen med fenomenet som blir beskrevet. (Kvale 1997:39)

Muligheten til å følge informantens fortelling gjorde hver historie spesiell, og jeg hadde anledning til å følge opp informanten for å få utdypet tema som jeg fant interessante.

4.2 Fokusgruppeintervju

For å få en forståelse av hva barnevernet synes er spesielt vanskelig i møte med foreldre med annen etnisk bakgrunn, valgte jeg å ha et fokusgruppeintervju med ansatte i barnevernet.

Nøtnes (2001) sier at en fokusgruppe er uformelle gruppeintervju som ledes av en møteleder. Gruppediskusjonen er ment å gi innsikt i folks følelser, holdninger og forståelse av virkeligheten. Metoden er hensiktsmessig når formålet med undersøkelsen er å fremskaffe informasjonen om hva folk tenker om ulike forhold. Han sier videre at den store fordelen med fokusgruppe som metode er at den gir rom for gruppedynamikk. Deltagerne i gruppen kan spille på hverandre og på den måten utvikle informasjon som ikke ville ha kommet frem i enkelt intervju. Spillet mellom deltagerne gjør at man får belyst tema fra ulike synsvinkler.

I likhet med kvalitative forskningsmetoder er fokusgrupper en velegnet metode når formålet med undersøkelsen er å gi en helhetlig forståelse av sosiale fenomen. Ved å

lytte til hva gruppedeltagerne har å si kan man få innsikt i deltageres forståelse av virkeligheten. (Nøtnes 2001/24:5)

4.3 Utvalget

For å få den informasjonen jeg mente var hensiktsmessig ut i fra problemstillingen, valgte jeg å snakke med en førstegenerasjonsinnvandrere, som hadde en sosial- eller barnefaglig bakgrunn fra Norge. Videre ønsket jeg å intervjuere innvandrere som kunne sette barndomsforståelsen i perspektiv i forhold til sin subjektive opplevelse i sin familie. Dette som en mulig kontrast til hva de lærte om barneoppdragelse på en norsk høyskole.

I følge Thagaard (2006) er det trolig at utvalg som består av frivillig rekrutterte respondenter mestrer sin situasjon og derfor kanskje ikke har noe imot at andre får innsyn i deres hverdag.

Jeg brukte en del tid på å spore opp informanter i Norge som hadde denne bakgrunnen, og jeg endte opp med 6 godt kvalifiserte informanter som tok meg med på en reise gjennom barndom, migrasjon, utdanning og barneoppdragelse her i Norge. Jeg kunne ha godt lyst til å fortelle hver enkelt historie slik den ble meg fortalt, men av hensyn til anonymitet må jeg nøye meg med å plukke ut enkeltsitat som kan underbygge og understreke de subjektive historiene jeg prøver å fortolke så korrekt som mulig.

I utvalget til fokusgruppeintervju hadde jeg ansatte ved et barnevernkontor, og i tillegg til meg som møteleder var det 4 som deltok. Alle hadde ved ulike anledninger hatt innblikk i hva det vil si å jobbe med minoritetsforeldre i barnevernet. I forhold til utvalget på 4 mente jeg det ga grunnlag for en fyldig diskusjon, den fløt fint og temaene ble godt gjennomdiskutert og belyst fra flere hold. Hadde det vært flere deltagere ville det kanskje vært vanskeligere for alle å slippe til med sine meninger, samtidig som at vi ikke hadde fått gått så dypt inn i emnene.

4.4 Rekruttering

Jeg ønsket å intervjuere 8-10 informanter, I følge Kvale (1997) bør en intervjuer så mange personer som en har behov for å intervjuer, for å finne det man er ute etter. Før jeg startet, ønsket jeg å ha informanter fra forskjellige land og verdensdeler. Det var viktig for å få et så mangfoldig blikk som det lot seg gjøre med så få informanter.

Jeg endte opp med 6 informanter, som hadde god bredde både når det gjaldt alder, nasjonalitet, kjønn og utdanning. Med dette mangfoldet så jeg det ikke som noe problem at

det ble færre informanter enn jeg først hadde tenkt. For å få kontakt med informanter brukte jeg mitt eget nettverk og snøballmetoden, dvs. at jeg gjennom allerede etablert kontakt med en informant fikk forslag på andre som kunne passe som informanter for meg. Thagaard (2006)

En annen variabel som jeg ikke var bevisst i rekrutteringsarbeidet, var at informantene også var forskjellige med hensyn til om de kom sammen med foreldre, hadde egne barn eller var single. Dette ga meg en bredde i materialet som jeg må innrømme og ikke ha tenkt gjennom på forhånd. De som kom sammen med foreldre hadde en klarere opplevelse av opplevde kulturforskjeller i oppdragelen, mens de som kom alene forteller om en frihet som de ikke hadde i hjemlandet, selv om de savnet familien. De som var gift og unge fremhever seg ved at de raskere knyttet nettverk på tvers av kulturer.

4.5 Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble foretatt på arbeidsplassen til informanten, med diktafon. Bare i et av intervjuene opplevde jeg at det kunne være en begrensning å bruke diktafon. Jeg valgte til tross for dette å bruke diktafon selv om det kan ha begrenset informantene litt. Selve intervjuet tok mellom 1 og 2 timer. Det var varierende hvor mye den enkelte informant hadde å fortelle. Noen svarte utfyllende, mens andre svarte kort og konkret på hvert spørsmål. Mye av det jeg spurte om ble ganske personlige fortellinger fra informantenes side. Dette gjorde at jeg måtte trå varsomt i forhold til hvilke oppfølgingsspørsmål jeg stilte, for at informantene ikke skulle føle det ubekvent.

Før intervjuet startet, brukte jeg tid på å fortelle at intervjuet var frivillig og at de når som helst kunne trekke seg eller stoppe meg hvis de syntes det ble for personlig eller vanskelig. Jeg opplevde å bli stoppet en gang i et tema som ble for vanskelig for informanten å snakke om. Vi hoppet da over til neste tema.

Jeg gikk også gjennom hvorfor jeg ønsket å intervju dem, ved å informere om at stoffet skulle brukes i min masteroppgave, og at all informasjon ville bli fremlagt anonymt.

Av den grunn vil jeg verken oppgi hvilket land de kommer fra eller alder og kjønn som informantene hadde. Dette fordi miljøet er lite og tett blant innvandrerne i Norge. Jeg oppgir heller ikke hvilken av informantene som har hvilken utdanning av samme grunn. Det jeg kan

si er at det er informanter fra Afrika, Asia og fra Midt -Østen. Det er spredning i både lengde på opphold i Norge, land de kommer fra og hvilket kjønn de har.

Intervjuet ble lagt opp som en samtale, der jeg som intervjuer i minst mulig grad skulle styre informanten. Temaene var fastlagt på forhånd, men rekkefølgen av temaene ble bestemt underveis. Spørsmålene skulle være ledetråder for å få frem den informasjonen jeg var ute etter. Intervjuguiden ble utformet i temaspørsmål og med åpne spørsmål. Jeg var opptatt av å få frem det spontane og umiddelbare, og da ville en stram intervjuguide med mange detaljerte spørsmål kunne bli for bindende. En annen fordel ved å ha en delvis strukturert tilnærming var at jeg kunne følge opp informantenes fortelling, ved å utdype de temaene som informanten brakte opp, som jeg ikke selv hadde tenkt på. Samtidig som jeg sikret at jeg fikk den informasjonen jeg ønsket. (Thagaard 1998)

Under intervjuene opplevde jeg at intervjuguiden ble en veileder. Den ble brukt mer aktivt under enkelte av intervjuene der informantene trengte litt ”drahjelp” for å komme i gang. I disse intervjuene var det godt å ha tilleggsspørsmålene for å få en utdyping av det som ble sagt.

4.6 Muntlig tale til tekst

Jeg valgte som sagt å bruke diktafon under intervjuet. Det kunne bli lange intervjuer og vanskelig å holde dem fra hverandre, og det viste seg å bli helt nødvendig med dette tekniske hjelpemiddelet. Ved bare å skrive notater kunne jeg komme til å unnlate å nedtegne noe som lengre ute i prosessen kunne vise seg å være sentralt. Jeg transkriberte (omforme muntlig tale til tekst) selv intervjuene etter hvert som de ble foretatt. Malterud (1996) anbefaler at forskeren selv transkriberer intervjuene, for på den måten å redusere muligheten for misforståelser og for grundig kjennskap til innholdet i det enkelte intervju. I løpet av dette arbeidet foregikk det mange prosesser samtidig. Jeg merket meg utsagn, sitater, temaer og kategorier som jeg ønsket å bruke videre i prosessen.

Kvale (2001) sier at enhver transkripsjon fra en kontekst til en annen medfører en rekke vurderinger og beslutninger. Noen av informanter snakket tydelig og var lette å forstå, mens andre snakket fort og utydelig, og båndet måtte kjøres frem og tilbake flere ganger før jeg forsto hva de hadde sagt. Jeg valgte å renskrive dialekt og gebrokkethet mest mulig likt bokmål. Dette av respekt for informantene. Men først og fremst brukte jeg bokmål for selv å

forstå hva jeg hadde skrevet. Dette medførte at enkelte uttrykksformer kunne forsvinne, men for meg var det viktig å få frem meningsinnholdet i hva informantene fortalte, få frem opplevelsene og erfaringene. Kvale sier videre at transkripsjon innebærer oversetting fra muntlig språk til skriftlig språk og at de begge har sine egne regler. Transkripsjon er abstraksjoner og ikke kopier. Reliabiliteten i mitt materiale styrkes av at jeg både gjennomførte intervjuene og transkripsjonen.

4.7 Mål for undersøkelsen

Jeg ønsket å høre deres tanker om barndom og oppdragelse i hjemlandet, deres opplevelse av barneoppdragelse her i Norge og hva som har vært viktig å beholde av verdier fra egen barndom og hvilke verdier de synes det er viktig å vektlegge i oppdragelse av egne barn eller i jobbsammenheng. Jeg var også opptatt av å få vite hvem som er med og påvirker oppdragelsen av barna i Norge og hvem som var viktig i oppdragelsen i hjemlandet.

Alle historiene de fortalte er selvfølgelig subjektive minner fra barndommen. Jeg bruker ikke intervjuene i sin helhet, men elementer av de som kan hjelpe meg til å få en forståelse av hva barndom og barneoppdragelse kan bety i de forskjellige familiene. Jeg ønsket også å få et innblikk i hva som kan være utfordrene ved å bosette seg i ett nytt land, og det fra resurssterke foreldre som har ”lyktes” i Norge. Hva kan vi lære av deres erfaringer, for å oppnå en forståelse som barnevernsarbeideren kan bruke når de møter de som ”sliter” med foreldrerollen i Norge.

4.8 Metodiske refleksjoner

Utfordringer med å bruke kvalitativt forskningsintervju, var alle de interessante historiene som informanten fortalte. Det var lett å la seg spore av for å høre om andre tema enn det som var tema i oppgaven. Dette gjorde transkripsjonen lang, og det var mye materiale å analysere som ikke alltid var helt i tråd med hva som var mitt mål. Samtidig ga disse historiene meg en dybdeforståelse som jeg ikke hadde fått hvis jeg ikke hadde latt oss spore av i intervju situasjonen. Samtidig er det viktig for meg å være bevisst den makt jeg som forsker har i min tolkning av materialet, det har for meg vært viktig å være tro mot informantene og materiale i min analyse.

4.9 Datainnsamling og – analyse

Analyseprosessen foregikk fortløpende. Jeg merket meg hovedpunkter og interessant stoff under intervjuene og transkripsjonen. Dette gjorde at jeg hadde hovedkategoriene på hva jeg ønsket å ha med av sitater ganske klart når jeg skulle bearbeide og gå dypere inn i stoffet.

Samtidig opplevde jeg også at intervjuene og kategorien ble forandret litt underveis i intervjuene. Jeg ble mer selektiv på hva jeg ønsket å høre om, og valgte i noen tilfeller å gå dypere inn i tema som jeg hadde observert gjennom bearbeiding av tidligere intervju.

Man kan si at datainnsamling og analyse var en prosess som jeg lærte og utviklet meg i takt med. Intervjuene ble bedre i takt med erfaringene jeg gjorde meg underveis, og dette gjorde at jeg i enkelte tilfeller gikk tilbake til informanter for å få utdypet enkelte tema som ikke var godt nok belyst i første runde.

Data innsamlingen og analysen gjorde at etter hvert som min kunnskap økte, økte også behovet for å ”kontrollere” noe av kunnskapen jeg satt med. Dette førte til at mange personer som jeg møtte i mitt daglige virke, f.eks. tolker, miljøarbeidere osv. over hele landet til tider ble utsatt for et tredjegradsforhør av meg, noe som gjorde at jeg fikk mange interessante diskusjoner, tanker og refleksjoner. Dette er kunnskap som jeg har nytt godt av i arbeidet med denne oppgaven.

4.10 Overførbarhet/troverdighet

Som jeg har nevnt tidligere i oppgaven er dette personlige historier som preges av menneskets selektive hukommelse.

Fortiden vurderes i lys av nåtidens erfaringer, og det er derfor viktig at forskeren tar hensyn til det i tolkning av dataene. (Thagaard 1998: 84)

Det informantene forteller har ikke allment gyldighet og er derfor ikke gjeldene for hele kulturer eller alle minoritetsspråklige i Norge. Dette er historier som er like forskjellige som min og din historie. Overførbarheten og troverdigheten i denne oppgaven ligger i akkurat

forskjelligheten. Det er den jeg ønsker å fremheve som viktig i barnevernets arbeid. Man bør huske at det er individer og ikke grupper man møter, hver enkel historie er unik.

Denne oppgaven gir ikke absolutte sannheter gjennom materialet, men den kan gi noen tanker om hvor forskjellig og samtidig hvor like vi mennesker er.

5 Resultater

Her vil jeg først presentere informantene nærmere, før jeg går videre til de konkrete kategoriene som ble dannet ut fra datamaterialet som forelå etter intervjuene. Jeg legger vekt på konkrete uttalelser fra informantene, samtidig som jeg gir en teoretisk forståelsesramme og kommer med egne refleksjoner rundt fenomener som berøres. Presentasjonen vil være delt inn ut i fra hvordan de hadde det i hjemlandet, migrasjon og forventninger og hvordan det ble da de kom til Norge.

1. *Hva innebærer kultursensitivitet i barnevernets arbeid med minoritetsfamilier?*
2. *Hvordan kan barnevernet i møte med minoritetsfamilie bidra til å skape en felles oppfatning av hva som er "barnets beste"?*

For å få et helhetlig bilde av utfordringene vil jeg også presentere funn fra fokusgruppeintervjuet med ansatte i barnevernet og ta disse med inn i diskusjonen.

5.1 Informantene

Informantene kommer fra tre forskjellige kontinent. De har ulik religiøs, politisk og sosioøkonomisk bakgrunn. Noen av informantene kom fra hjem med godt utdannede foreldre (kulturell kapital), mens andre hadde foreldre som var analfabeter. Noen var oppvokst i byer, mens andre var oppvokst på landsbygda. Noen kom fra gode økonomiske kår, mens andre kom fra hjem med mindre økonomisk kapital. For å bli nærmere kjent med hvem informantene er, vil jeg her gi en kort presentasjon av dem. Jeg har kalt dem Nuur, Ramsia, Aran, Aisha, Rosmary og Toung.

Den første informanten, Nuur er fra Afrika. Hun er oppvokst i byen sammen med mor, far og søsken. Samtidig som de var en "kjernefamilie" var det alltid noen av familien som bodde der for en periode eller var på besøk. Familien kom fra et land der det var vanlig med flerkoneri og fars familie presset han etter hvert til å gifte seg med kone nr. to. Dette førte til at far delte tiden sin mellom to hjem. Nuur opplevde ikke dette som et problem, da hun bestandig visste hvor hun kunne finne far når han ikke var på jobb. Far var den som hadde forsørger ansvaret i familien, og var i den forbindelse mye borte. Han kompenserte ved å ta seg mye av barna i helgene. Familien var troende katolikker og var aktive i kirken. Foreldrene hadde over

middels status både på grunn av utdanning, jobb og familiestatusen i hjembygda. Både mor og far hadde utdanning og vektla for barna hvor viktig det var.

Nuur har bachelor grad fra hjemlandet. Hun har bodd i Norge under 10 år og kom til Norge fordi mannen fikk en god jobb her. Nuur har ikke vært i hjemlandet siden de dro derfra, men har hatt flere besøk fra søsken og svigerfamilie her i Norge. Hun holder kontakt med søsken og familie gjennom telefon og internett. Her i Norge har hun tatt høyere utdanning, og har fast jobb som matcher utdannelsen.

Informant to, Ramsia har bodd i Norge over 10 år. Hun kommer fra et land i Midtøsten, og er oppvokst på landsbygda i en storfamilie som deltok i oppdragelsen. Etter hvert flyttet ”kjernefamilien” til en annen del av landsbygda, og da var det mor som hadde ansvaret for barna og huset mens far hadde forsørgeransvaret. Foreldrene var analfabeter, men de vektla at barna skulle ha skolegang. Far dro etter hvert fra familien og ut i Europa for å søke opphold i et annet land. Dette betydde at familien i mange år bodde uten far i huset. Da Ramsia ble tenåring, reiste de på familiegjenforening til far i Norge. Ramsia har tatt høyere utdanning her i Norge og etablert seg med en mann som familien valgte. Hun forteller at foreldrene er viktige for henne i forhold til egne barn, men at hun oppdrar dem på sin måte. I løpet av de årene hun har bodd her, har hun vært flere ganger i hjemlandet på besøk med sin barn.

Informant tre, Aran kommer fra Afrika og har bodd i Norge under 10 år. Hun er oppvokst i byen, og foreldrene flyttet dit pga. jobb. Far har utdanning mens mor ikke hadde mulighet til det. De bodde i en kristen ”kjernefamilie”, men det bodde også alltid flere der. Aran hadde høyskoleutdanning fra hjemlandet. Hun kom på familiegjenforening til mannen som bodde i Norge, og har tatt ny høyere utdanning her. Hun har vært på flere besøk i hjemlandet med barn og mann, og hun har jevnlig kontakt med familie på epost og telefon.

Informant fire, Aisha kommer fra Midtøsten og har bodd over 10 år i Norge. Hun kommer fra en landsby og er oppvokst i en storfamilie. Foreldrene er analfabeter, men vektla utdanning for barna. Far var hovedforsørger, mens mor dyrket jorda og tok vare på huset og barna. Mor og barn levde flere år uten far, men kom motvillig til Norge på familiegjenforening da han fikk oppholdstillatelse her. Aisha har tatt høyere utdanning her og har fast jobb. Aisha giftet seg med en mann som foreldrene valgte til henne. De har besøkt hjemlandet flere ganger.

Informant fem, Rosmary kommer fra Asia og har bodd i Norge i over 20 år. Hun kom til Norge sammen sine søsken etter en lang flukt hun ikke var forebredt på. Hun kommer fra en

streng kristen familie som bodde i byen. Da hun kom til Norge i slutten av tenårene gikk hun på videregående og har tatt høyere utdanning i god voksen alder. Hun fant seg mann fra eget land her i Norge. Det var ikke bevisst som hun sier, men enklere med språk og kultur.

Informant seks, Toung kommer også fra Asia og har bodd i Norge over 20 år. Hun kom til Norge sammen med mannen sin og mindre søsken som hun hadde ansvaret for. Foreldrene kom på familiegjenforening noen år etter og de er døde nå. Første gang hun var på besøk i hjemlandet, var de redde og måtte være forsiktig. Andre gangen gikk det bedre for da var det flere turister der. Både foreldrene og Toung hadde gått på skole i hjemlandet, selv om det var vanlig å jobbe parallelt med skolegangen. Toung tok høyere utdanning i voksen alder her i Norge.

Historiene de forteller om sin barndom, skapes ved selektiv utvelgning av hendelser i deres livsløp, og som i konkrete situasjoner gir mening. Enkelte ting fremheves mens andre utelates. Ofte huskes det som var i ytterpunktene på godt og ondt, mens mye av det daglige går i glemmeboken.

I tillegg tenderer mennesker mot å huske det positive lenger enn det negative (Walker et al 2003), for mennesker har en tilbøyelighet til både å overse og glemme informasjon som setter dem selv i et mindre flatterende lys (Sedikides & Green 200).
(Kvelling2007:75)

Første del av funnene vil ha fokuset på hvordan informantene husker egen barndom og oppvekst. Det kan virke merkelig at jeg velger å ta med historier fra hjemlandet, når oppgaven går på hvordan barnevernet i Norge kan utøve kultursensitivitet i sitt arbeid med familier med annen etnisk bakgrunn. Jeg er av den formening at for å kunne jobbe helhetlig med familiene, bør vi ha en viss forståelse av hvordan synet på barndom er dannet. Jeg ønsker også å skape en forståelse av at hver familie må sees på som unik. Noen likhetstrekk kan vi selvfølgelig ha ut ifra hvor vi er vokst opp, men vi må allikevel se individet. Felles for alle kulturer er at foreldre ønsker det beste for sine barn, og det som definerer hva som er det beste og hvordan vi gjør det, formes av premissene vi har rundt oss. Når man leser dette kapitlet, kan det være greit å se dette i sammenheng med hvordan synet på barn og barndom har endret seg gjennom årene her i Norge også.

Jeg tenker at det skaper en ekstra dybde i stoffet at informantene både har minnene fra hjemlandet, har bodd i Norge og også tatt en sosialbarnefaglig utdanning her. Dette gjør at de

har et faglig perspektiv på hva vi tenker rundt barneoppdragelse i Norge, samtidig som de kan forene dette med hvordan det var i hjemlandet.

5.2 Hjemlandet

I dette kapitlet vil jeg så på hvordan informantene husker oppveksten i sitt hjemland.

Ser vi på hjemlandet ut ifra Bourdieu sitt begrepsapparat, vil det være naturlig å se på ”habitus” som dannes gjennom vårt møte med andre mennesker i oppveksten.

I hjemlandet vil foreldre og barn oppleve å inneha den sosiale kapital for å ferdes noenlunde problemfritt rundt i de forskjellige sosiale felt, som i familien, skole, arbeid eller på markedet. Familien innehar ofte den sosiale kapitalen som kan gi personen tilgang til posisjoner og forbindelser i samfunnet Gjertsen (2006). De innehar også den kulturelle kapitalen i form av språk og utdanning.

5.3 Storfamilien

Thomas Hylland- Eriksen kaller storfamilien for en tregenerasjonsfamilie. Det vil si at besteforeldre, barn og barnebarn er i samme hushold. Hagen og Qureshi (1996) bruker storfamilien som begrep, og sier at den utgjør kjernen i det tradisjonelle jordbrukssamfunnet. Storfamilien utgjør referanserammen for sosialisering i oppveksten, og hele livet igjennom.

Mens Skytte (2001) bruker den utvidede familien som begrep, og fokuserer mer på den kollektive oppdragelse versus den individuelle oppdragelse.

Alle informantene mine forteller at de kommer fra familier som har tradisjon for å ta ansvar for, og vare på hverandre. Dette ble gjort på forskjellige måter. Noen bodde sammen det vi kaller kjernefamilien samt tanter, onkler, nieser, nevøer og besteforeldre. Det var flere varianter av det å bo sammen, noen bodde i samme hus, mens andre på en måte bodde i et tun. Slik beskriver noen informanter det:

Vi hadde et lite hus, og det var slik at hver storfamilie var samlet nesten som i et tun med hvert sitt hus. Vi hjalp hverandre i oppdragelsen og de eldste var forbilder. Eldre kusiner og annen slekt hjalp oss med lekser og sånn siden mor var analfabet.

når vi bodde sammen besteforeldrene mine var alle med og oppdro barna

Her kan man tolke det slik at alle hadde ansvar for å hjelpe og ta vare på hverandre, og alle hadde sin bestemte rolle i samfunnet. Det kunne på mange måter gi en frihet i å bo så tett, og det var alltid noen man stolte på som kunne holde et øye med barna. Ikke alle informantene syntes det var like befriende å bo så tett fordi det kunne oppleves begrensende og alltid ha noen som fulgte med. Som denne informanten:

Vi hadde ikke mye frihet i forhold til familie og samfunnet rundt. Du må holde deg til familien hele tiden.

Informanten så mer begrensninger i det å måtte holde seg til familien, framfor å ha venner på utsiden. Informanten her forteller i intervjuet at det lå klare forventninger om at man ikke forholdt seg til andre enn familien, fordi alle skulle ha et felles ansvar for å ta vare på hverandre. Samtidig skulle man tidlig kunne bli selvstendig i forhold til praktiske gjøremål.

Den støtten mange individualistiske familier finner i venner på utsiden av familien, var det forventet at man skulle finne innad i familien.

Dette forsøkes oppnådd gjennom strenge moralske formaninger og handlinger basert på fremføring med respekt, takt og varsomhet. (Hagen og Qureshi 1996: 148).

Hagen og Qureshi skriver ut ifra pakistanske familier, men man kan klart trekke tråder til informanten sin opplevelse av å måtte holde seg til familien.

Jeg ser en klar fordel i at de bor så nært hvis det for eksempel er mangler i foreldreskapet. Da vil det være annen slektning til stede for å kompensere barnets trygghetsmangler. Her i landet vil dette ofte blir barnevernets oppgave, fordi vårt individualistiske samfunn gir lite rom for omsorg utover vår egen kjernefamilie. Denne informanten sier noe om hvordan opplevelsen av barndommen var:

Vi bodde i en liten landsby langt fra de andre plassene. Utenfor verden og utenfor byen. Det var veldig bra å vokse opp der, og jeg har mange bra minner derfra. Det var en fin barndom, det var mye fattigdom og en annerledes barnekultur. Det var ikke så krevende for foreldrene, vi fant mat selv, vi hadde ansvar i hjemmet, og det var helt annerledes enn barndommen her (Norge). Man lærer tidlig å bli selvstendig og å ta

vare på hverandre. Det var helt annerledes, ikke Tv og lite leker, man fant på alt selv og brukte fantasien og kreativiteten sin.

Andre av informantene bodde i kjernefamilie. Disse familiene hadde flyttet fra landsbygda og inn til byen. Hagen og Qureshi (1996) sier at det i det kollektivistiske samfunn er mer og mer vanlig med kjernefamilie.

da kjernefamilien bestående av mor, far og barn er den familieform som er mest utbredt. (Hagen og Qureshi 1996:147)

Men selv om de hadde flyttet og bosatt seg i en kjernefamilie, hadde de med seg verdiene om å ta vare på familien. Dette gjorde de ved å la slektninger bo hos seg mens de gikk på skole, eller fordi foreldrene deres ikke var i stand til økonomisk å ta vare på dem. Denne informanten beskriver hvordan kjernefamilien, ofte vokste:

Hvis jeg snakker om dem jeg vokste opp med, var det både søsken kusiner og fettere. Vi kalte alle søsken. Mamma var oppegående, og de hadde litt penger. Det var ikke noe problem, og foreldrene gjorde ingen forskjell på oss. Vi skjønnte ikke at, de ikke hadde mamma eller pappa som klarte å sende dem på skolen, og vi så på oss som en familie. Det var mamma og pappa som brukte penger på dem, det gjorde meg ingen ting.

Flere av informantene fortalte at det var vanlig å la andre slektninger som hadde behov for det bo hos seg, og at de som barn aldri stilte spørsmål ved det å dele på godene. Men flere av dem fortalte også at det å være i familie kunne medføre forpliktelser som de kanskje egentlig ikke ønsket, spesielt nå i voksenalder.

Dette kan jo stemme med det Skytte (2001) sier om at individet er lykkelig hvis familiens livsprosjekter realiseres. Ved å hjelpe for eksempel medlemmer av storfamilien til å ta utdanning, kan det være en del av familiens livsprosjekt. Det er og viktig at barna lærer å verdsette familien og at det er det overordnede. Det gjør de ved å dele de godene de har uten å stille spørsmål ved det.

Oppsummert kan vi se at informantene opplever både positive og negative sider ved det å komme fra et samfunn som verdsetter de kollektivistiske familieformene. Litteraturen underbygger at for å kunne overleve og å bli akseptert bør man innordne seg de normer og regler som er gjeldene for den kulturen man kommer fra. Selv om man kommer fra et

kollektivistisk samfunn, har mange på grunn av jobb eller utdanning valgt å bo i vanlige kjernefamilier. Noen av informantene fortalte at det ofte kunne være farfar i nabolandsbyen som la føringer for familien.

5.4 Hierarki i familien

Med hierarki mener jeg rangordning innad i familien. Man kan også bruke makhierarki som et begrep, og i et slikt menneskelig hierarki vil de som står lavest på rangstigen ha minst innflytelse på avgjørelsene.

Det styres av mange faktorer, blant annet religion, tradisjoner og praktiske forhold i og rundt familien.

Mye av den litteraturen jeg har lest fokuserer på religion som en viktig faktor når det gjelder rollefordelingen i familien, og da spesielt med utgangspunkt i Islam. Om den er mer styrende enn andre religioner i forhold til roller i familien er jeg usikker på. Mine informanter verken bekrefter eller avkrefter dette. Informantene kommer fra to forskjellige religioner, men alle hadde noenlunde samme rollefordeling i familien. Unntaket var hos den informanten der far var død og mor styrte oppdragelsen og rollefordelingen.

Hagen og Qureshi (1996) definerer familienettverket etter Islam.

Familienettverket er hierarkistisk oppbygd og består av stamfar/-mor, deres ugifte døtre/sønner, voksne gifte sønner og deres hustruer og barn. Den enkeltes rolle, avhengighetsforhold, plikter og rettigheter bestemmes av alder, kjønn, status og posisjon. Ansvar tildes ut fra posisjon i familien og erverves ikke av personen som individ. (Hagen og Qureshi 1996 s. 153)

Far står i de fleste tilfellene øverst på rangstigen. Med dette følger det en del fordeler, men også en del plikter. Far har i de fleste familiene hovedansvaret for økonomien i huset, og samtidig ansvaret for å tjene penger til livsopphold for familien. En informant sier det veldig tydelig:

Pappa hadde vært som en maskin som hele tiden skaffet penger, og pappa hadde en veldig bra jobb. Pappa var ikke mye hjemme, han jobbet mye og kom og ga penger til mamma. Det var mamma som hele tiden var med oss.

I flere av familiene til informantene hadde mor også jobb utenfor familien. Likevel var det far som bar hovedansvaret for økonomien. Ofte hadde han jobb som gjorde at han var mye borte fra familien, og også i enkelte tilfeller utenlands for å søke opphold. I noen av familiene var det nødvendig at barna også jobbet. Som denne informanten fortalte:

Det er vanlig at barna hjelper til å jobbe fra de er ca 10 år. Det er vanlig i mange land at de ikke har det samme trygdesystemet som i Norge. Jeg har mange søsken og jeg måtte stille opp og hjelpe min mor og far, mens jeg gikk på skole. Derfor er det vanlig at barn jobber i min familie. I de helt rike familiene slipper de det. Mine foreldre har også fått skolegang. Det er vanlig at eldste barn stiller opp ekstra i familien.

Her er det systemet rundt familien som gjør at alle må bidra med det de kan fordi rammebetingelsene er slik at de blant annet må ta seg av de eldre i familien. Dette kan være vanskelig når det å måtte dekke primær behovene til kjernefamilien kan være nok.

Arbeidet med å skaffe mat på bordet styrte hvor mye tid foreldrene hadde til å være sammen med barna. Mange av informantene forteller at de ikke hadde ferie sammen med foreldre og at de på mange måter tidlig ble i stand til å ta vare på seg selv. Dette handler ikke om at foreldrene ikke brydde seg om barna, men at rammebetingelsene var annerledes i hjemlandet enn det ville ha vært her i Norge. Disse informantene beskriver det slik:

Foreldrene mine strever mye her i livet. Vi er ikke vant til å ha ferie eller fri sammen med foreldre. De tenker aldri på ferie til seg selv heller, de må tenke på økonomi hele tiden. De fleste hadde det slik. Man må streve og streve og man har ikke tid til seg selv.

Foreldrene er opptatt av å få barna til å spise og skaffe nok mat. Da blir oppfølgingen litt annerledes. Det viktigste blir å få mat ikke noe annet.

Å skaffe trygge rammer, mat og klær, så ungen min ikke skal sulte i hjel. Det var det første forelderen tenkte på.

Vi ser at foreldrene først vektlegger de fysiologiske behovene til barna, som mat og tak over hodet. Den humanistiske psykologen Abraham Maslow mener at individet først tilfredsstiller behov som bevarer livet. Som det første trinnet i behovspyramiden, fysiologiske behov. Det

vil si å få dekket behov som mat, drikke osv. Etter det kommer trinn som trygghet, tilhørighet, anerkjennelse, kognitive behov osv. Bunkholdt (1996).

I dagens Norge er ”kvalitetstid” og ferie med barna noe vi verdsetter høyt. På samme måte som det var i Norge så sent som i etterkrigstiden, hadde foreldrene til informantene liten mulighet til å prioritere tid sammen barna. De må skaffe mat slik at barna ikke sultet. For foreldrene til informantene var det viktig at barna fikk utdanning. For noen var målet høyere utdanning, mens andre av foreldrene ønsket at barna skulle få et bedre utgangspunkt enn dem selv. Med slike rammebetingelser, får begrepet barnas beste en annen betydning enn den vi har i Norge i dag.

På sammen måte som at mannen har ansvaret for å forsørge kone og barn, har kvinnen som sin oppgave å være til disposisjon for mannen og sørge for hjemmet og barna.

Når jeg snakker med innvandrere som er bosatt i Norge, slår det meg ofte at mange har en ubetinget beundring for sin mor. Det formidler også mine informanter, mor var den i familien som satte grenser og ga omsorg til barna. Hun var også i mange tilfeller den solide klippen i familien. Som Brenna (2005) sier, er morens oppgave i mange kulturer å oppdra barna og lære dem språket, kulturen og de verdiene foreldrene står for. Selv om moren hos informantene hadde det travlt, så klarte hun å utvise en omsorg som knyttet barna til mor. Det handler kanskje om tilstedeværelse, og at mor alltid var tilgjengelig selv om hun var opptatt med andre ting. Barna så også hvordan mor jobbet for at de skulle ha det bra. Brenna sier også at kvinnene hadde ett kvinnenettverk som barna også var en del av. En av informantene sa det veldig tydelig:

Vi var mest knyttet til mamma

Det hviler ofte et stort ansvar på mor i form av å holde familien samlet og innenfor de normer og regler som var gjeldene i den aktuelle kulturen. Brenna (2005) sier også at i kvinnenettverket opprettholdes kvinnens ansvar og plikt til å være en god mor, datter og hustru. I kvinnenettverket blir hun målt ut fra hvor godt hun mestrer disse rollene. Dette gir en slags selvregulerende atferd hos kvinnene, de vet at mannens ære hviler på hvor godt han holder ”styr” på kvinnene sine og hvor godt de utfører sine plikter.

Hvis storfamiliens regler ikke overholdes kan utstøting fra storfamilien bli resultatet, mye av ansvaret for å overholde ”reglene” ligger ofte til kvinnen i huset Skytte (2001). Følgende uttalelse kan stå som en illustrasjon på dette:

Kvinnen legger mye ære i å ta vare på familien, hun tåler mye før hun vil flytte fra familien. De tenker ikke på seg selv, de tenker på barn og familien.

Denne informanten forteller at en kvinne i hennes land ofte tåler mye for å opprettholde æren i familien. Hun sier at mødrene tenker på familien og familiens ære før seg selv. Hun sier også at hun ikke tror det er en skam å skille seg i dag, men hun er usikker.

Aadnesen og Hærem (2007) fremhever også at mødrenes selvoppfattning ikke er statisk, men at den er like foranderlig som kultur er, og at morens rolle kan variere fra samfunn til samfunn og over tid. Mødrenes rolle varierer ut ifra om de skal bidra i forhold til familieøkonomien eller i forhold til hvor mye de skal tolerere i forhold til å være familiens bindeledd.

Mødrenes klare rolle skiller seg klart ut fra den individualistiske likhetstankegangen vi har i Norge hvor vi har like rettigheter til utdanning, jobb og arv. Informantene forteller også om store forskjeller på det å være datter og sønn i en familie. I et kollektivistisksystem er det forskjell på rettigheter og plikter fordelt etter kjønn og alder, noe som gjør at oppdragelsen av gutter og jenter ofte blir ulik. Det er ofte forskjellige mål med oppdragelsen, alt etter hvilken rolle som er tiltenkt dem. Dette avgjøres som sagt etter kjønn og alder.

Barna inngår i et familienettverk med faste avgrensede roller, plikter og rettigheter.. Familienettverket er hierarkisk oppbygd og barna står nederst. Helt fra de er små forberedes barna til den kommende rollen som far/mor. (Qureshi og Hagen 1996: 162)

Hvordan familienettverket og familiehierarkiet er oppbygd kan variere. Som et eksempel på dette, kan vi se på en informants utsagn. I denne informantens sitt hjemland var det den eldste sønn i huset sin plikt å ta vare på foreldrene og derved også arve dem. I andre land kan det være omvendt at det er yngste sønn i familien som blir tildelt den rollen.

I mitt land blir ikke søsken behandlet likt, det er de yngste og eldste som blir behandlet best. Eldste får formue og må ta seg av foreldrene. Det kan føre til konflikt i enkelte familier.

Flere av informantene kunne fortelle at det var først når jentene og guttene begynte å nærme seg 10 år at rollene begynte å bli tydelig definert.

Da vi passerte ca. 10 år ble det forskjell på gutte- og jente leker. Før det var det ingen forskjell. Etter hvert på ungdomsskolen ble det et klarere skille, da var jentene mer opptatt av husarbeid og å være sammen med moren og hjelpe henne, både i huset og på gården.

Det var en annen oppdragelse av meg som jente enn av guttene. Storebroren min ble mer inkludert i avgjørelser og slikt som angikk familien, og han fikk mer ansvar. Men det var ganske demokratisk i familien. Jeg hadde mye ansvar for mine mindre brødre.

Her ser vi at målet i oppdragelsen var for jentene å bli gode husmødre, mens guttene skulle lære å ta ansvar for kvinnene i familien og samtidig være med å ta ansvar i forhold til avgjørelser som skulle tas.

Selv om det var klare skiller mellom gutter og jenter i de fleste av informantene sine hjem, var det noen som skilte seg ut.

Mamma var opptatt av at alle skulle delta, vi hadde de samme oppgavene både gutter og jenter. Mamma mente det var urettferdig at jentene skulle ha masse oppgaver og guttene ikke, så vi gjorde det samme. Vi måtte lage mat og vaske klær alle sammen. Det som avgjorde arbeidsoppgavene i hjemmet var alderen på oss barna. Men guttene fulgte med oss jentene og rapporterte til foreldrene.

Her var husarbeidet jevnt fordelt mellom gutter og jenter ut ifra alder, men selv om det var likestilling i forhold til husarbeidet så hadde guttene et klart ansvar for å passe på søstrene sine. Informanten under setter ord på foreldrerollen:

I mitt land så kan barn sove når de vil, våkne når de vil og gjøre som de vil. Men jo eldre du blir, jo strengere blir foreldrene, og det er for å beskytte dem. De sier det er mange fristelser der ute og det er en måte å beskytte oss mot alle fristelsene, slik at det ikke skal gå dårlig med oss.

Informanten forklarer her hvorfor oppdragelsen blir strengere og forventningene større etter hvert som barna blir eldre. Selv om det i mange tilfeller faller mange goder på den eldste

gutten i familien, kan det ofte være en byrde også ved at det tidlig kan bli krevd at du tar mye ansvar i hjemmet. Ofte kan brødre også ha et ansvar for å passe på søstrene sine og deres ære.

Kontrollen av jenter rammer også gutter i den forstand at de pålegges å kontrollere sin søster og rapportere om eventuelle negative hendelser til familien. De blir ofte pålagt denne rollen mot sin vilje, men de kan ikke unnlate å rapportere om hendelser, grunnet den sosiale kontrollen fra nettverket. En gutt som unngår å fortelle om negative hendelser, kan også bli rammet av strenge sanksjoner. (Hager. og Antonsen. Imdi 6-2008:55)

Klar rollefordeling, alder og hierarki i familien gjaldt for alle informantene, dette kan vi se henger sammen med æresbegrepet i en kollektivistisk tradisjon.

5.5 Ære/skam og respekt

Ære er i de fleste kulturer sett på som noe positivt.

Ære handler om verdi i egne og andres øyne, om selvrespekt og sosial respekt. Hva som skal til for å oppnå slik respekt, varierer kulturelt og historisk. (Wikan 2008:9)

Man kan dele begrepet ære i to, den indre ære som går på selvrespekt og den ytre som er sosial anerkjennelse. En familie mister ikke ære hvis problemet holdes innad i familien, men hvis det eksponeres ut av familien anses æren som ødelagt. I Norge gjelder dette spesielt at problemet ikke skal bli kjent i de miljøene familien hører til i, samtidig kan det også ramme familien i hjemlandet og dets ære. Et problem tilhører ikke individet, men familien. Hva som gjør at man taper ære varierer fra samfunn til samfunn, men det er ofte klare og tydelige regler, ofte er disse bestemt av de som har makt.

Men ære handler også om makt, og om smerte. Makt, fordi det er en elite eller de innflytelsesrike som setter standardene for hva som skal gjelde. Smerte fordi æren har sin pris. Ikke bare kan æren koste blod, svette og tårer. (Ibid:9)

I mange samfunn kan man dele begrepet ære i to. Den delen som er gradert og kan rettes opp igjen, og den kollektive ære som er enten eller. Den kollektive ære kan bli ødelagt ved at det blir offentlig og familien blir som følge av det vanæret.

Ære er i de fleste samfunn knyttet til kvinners seksualitet. Kvinnene har ansvaret for å holde sine døtre ærbare, gjør de ikke det viser det at mannen i familien ikke har kontroll over sine kvinner og familien kan havne i vanære. Wikan (2008)

En bekreftelse på at hun har fylt sin rolle på en god måte, er at barna ikke bryter æresreglene, og spesielt at jentene er ærbare og dermed ettertraktet på ekteskapsmarkedet. (Hager. og Antonsen, Imdi 6-2008:55)

Wikan (2008) henviser også til vår egen historie med begrepet ”lausunger” som lå til kvinnene som en byrde og ikke hos mennene. Hun sier videre at horestemplet heftet ved løsaktige kvinner og ikke mennene. Wikan sier at man i vesten de siste årtiene har gjort store fremskritt når det gjelder synet på ære.

Kvinner har i dag ære fra egne handlinger. Man kan være ærbar, og ha sin ære i behold, selv om man føder barn utenfor ekteskap eller samboerskap. Det er ikke lengre noe stigma knyttet til slikt. (Wikan 2008:10)

Ære i Norge i dag, forbindes ofte med den kollektive æren som Norge kan høste i form av store idrettsprestasjoner, store ekspedisjoner osv. Før var æresbegrepet knyttet til individet og familien.

I den store filosofiske tradisjon som minst går tilbake til Hegel, var det en opprinnelig sammenheng mellom skam og brudd på de kollektive normer som fantes uskrevet i kultur og samfunn. Det var kollektivets normer om den aksepterte og kodifiserte oppførsel som ikke skulle brytes. Den som gjorde det, erfarte skam. Et klassisk eksempel kunne være da unge jenter ble gravide og fikk barn utenfor ekteskap. (Wyller) (Jensen, Bache-Hansen, Bache-Wiig, Heggen 1999:188)

Skillsmisse på -60 tallet i Norge var også forbundet med skam, og ofte var det kvinnens moralske ansvar at det ble skillsmisse.

I mange kulturer er skam og skyld fortsatt sterkt gjeldene som normsetter i samfunnet.

Qureshi (1996) bruker begreper fra antropologene om ”skamkultur” og ”skyldkultur”. Skamkultur brukes om samfunn der disiplin- og kontrolltiltak blir utøvd av andre, gjennom latterliggjøring, kritikk eller forakt, mens skyldkultur går på individets egen samvittighet.

I skyldkulturer derimot regner en med individets egen samvittighet og tro på syndsbegrepet, og at det finnes en udiskutabel moral... "Skam kultur", hvor disiplin og den sosiale kontrollen utøves av alle gjennom kritikk, forakt, skremsel eller latterliggjøring, appellerer man til individets relasjon til andre mennesker, verdier og normer om rett/galt. Man appellerer til "gode", "normale" og "aksepterte" verdier i samfunnet. (Qureshi og Hagen 1996:167)

Som sagt så hviler ansvaret for familiens ære på jentene, og en jente som ikke blir en god hustru, eller ikke går inn i ekteskapet som jomfru kan føre skam over storfamilien. Det er selvfølgelig forskjeller fra kultur til kultur hva som kan bringe skam over familien. Hva som bringer skam over familien endrer seg også med tiden. Et eksempel kunne være å ta ut skillsmisse i Norge for en generasjon siden, eller å få barn utenfor ekteskap. Informantene under beskriver det slik:

I en familie skal man være ordentlig jente. Hun skal være grei, kunne husarbeid og, være jomfru. Du skulle oppføre deg når du blir stor og gifter deg slik at foreldrene får masse gode tilbakemeldinger.

Foreldrene kunne tape ansikt hvis vi ikke gjorde bra ting. For eksempel at vi var sent ute på kveldene, (spesielt jentene), og vi måtte ikke ha kjæresten. Også hvis vi ikke var lydige mot dem og ikke respekterte dem.)

Av respekt for foreldrene godtar guttene at de må passe på æren til søstrene, og jentene at de må opprettholde familiens ære ved god oppførsel. På mange måter kan man si at de ikke har noe valg fordi de blir sosialisert inn i disse rollene fra de kommer til verden. For mange av informantene ble det forventet full lydighet og respekt overfor autoritetspersoner. Som hos denne informanten:

Vi blir satt til verden, også blir det bare disiplin, både i forhold til foreldre og lærere. Med disiplin menes det at man skal høre etter. Vi får ikke si hva vi mener, må være lydige og ikke diskutere. Det var strengt.

Skillet mellom barn og voksen er klart avgrenset, også hvordan man viser respekt. Hvem man skal vise respekt for er forskjellig fra familie til familie og fra kultur til kultur. I flere kollektivistiske kulturer ser man på barna som fullt utviklede emosjonelle vesener, men langt i

fra fullt utviklede intellektuelle vesener, og det forventes at de voksne skal ta avgjørelser for dem om hva de kan og ikke. Qureshi (1996) En informant sier det slik:

Vi skulle respektere de voksne og hverandre, spesielt de som er litt eldre enn deg. En annen ting er at det ikke er akseptert å kalle voksne ved navn. Man må bruke onkel, søster, madam osv.

Foreldrenes avgjørelser hos disse informantene var ikke åpne for diskusjon. Informantene fortalte også at dette hierarkiet var gjeldene i forhold til andre voksne og lærere.

I mitt land sier de voksne bare rett eller galt, du får ikke si din mening. Barna får ikke diskutere eller noe, de får ikke utvikle seg.

De forventer at vi skulle vise respekt, at vi skulle være lydige. Det ble forventet at vi ikke skulle diskutere foreldrenes avgjørelse.

Brenna (2005) fremhever at i mange kulturer er alder tegn på visdom. De har større livserfaring og man går derfor til dem for å få råd og veiledning. De eldre har også større myndighet og autoritet. Respekt for hverandre og ovenfor de eldre ser ut til å være en viktig del av oppdragelsen for alle mine informanter. Konsekvensene man fikk av ikke å vise ærbar oppførsel eller respekt varierte blant informantene. Noen av informantene hadde opplevd fysisk avstraffelse en eller flere ganger som konsekvens av uønsket atferd i oppdragelsen både fra foreldre og lærere. Andre hadde aldri opplevd fysisk avstraffelse fra foreldrene, men fra læreren.

5.6 Straff og belønning

Straff og belønning brukes ofte for uønsket/ønsket atferd hos barn for å fremme ønsket atferd i bestemte situasjoner. Det legges naturlig nok ulik vekt på straff og belønning i de ulike samfunn. I hvilken sammenheng den utøves varierer også. Det bestemmes ofte ut ifra hva slags tradisjoner familien har og hvor i det sosioøkonomiske hierarkiet familien befinner seg.

Aadnese og Hærem (2007) mener det er et skille mellom fysisk avstraffelse og barnemishandling. Fysisk avstraffelse er akseptert, mens barnemishandling ikke er akseptert i de fleste kulturene. Det kan jo alltid diskuteres hvor skille mellom akseptert fysisk avstraffelse og barnemishandling går før det er uakseptabel atferd. Unni Wikan (i Barn 1989)

hevder at det i kollektivistiske samfunn ofte er et tydelig skille mellom barnet og oppførselen. Med det menes at barnet får straff for den uakseptable oppførselen, men ikke for hvem det er. Det vil si at barna ikke ser på straffen som avvisning på hvem de er, men på hva de har gjort.

Wikan (1989) fremhever også at straffen sjelden foregår i enerom, men i det offentlige. Dette medfører ofte at kollektivet enten griper inn og begrenser, eller er der og trøster når straffen er overstått. Hun sier også at retten til å slå henger sammen med plikten til å ta ansvar. Dvs. gjør et barn noe galt er det også mor som har et ansvar og blir utsatt for kritikk. Følgende knippe av uttalelser kan stå som en illustrasjon:

Faren min har aldri slått meg, eller mine brødre som var ganske utfordrende. Mora mi, av og til ga hun ris på rompa, fordi guttene var veldig vanskelig å ha med å gjøre, men der måtte hun være litt mer streng. Det var vanlig i oppdragelsen, å ja litt sånn... Jeg tror ikke det var mye fysisk avstraffelse. Du måtte kanskje sitte på rommet ditt eller i et hjørne av huset, eller ikke gå ut og leke, og det var ille. For det å bli slått gikk over etter 3-4 minutter, men å sitte inne mens vennene lekte ute, var helt forferdelig.

Jeg husker ikke at de slo, de snakket høyt. Men man kan snakke høyt og kjeft, men de slo ikke.

Det var mye fysisk kontakt og omsorg, men vi ble slått når vi ikke var lydige, det var vanlig. Vi hadde et uttrykk, "slåing kommer fra paradiset".

Med disiplin menes at man skal høre etter, vi får ikke si hva vi mener, være lydige, ikke diskutere. Det var helt strengt. Hørte man ikke etter ble det ris. Man snakket første og andregang, tredje gang ble det ris. Foreldrene hadde lært at det skulle være sånn, de skjønnte ikke hva som var bra. Men i vårt land var det riktig, det var slik det skulle gjøres.

Denne informanten forsvarer på en måte sine foreldre, ved å si at det var slik foreldrene hadde lært at oppdragelse skulle foregå. De ikke hadde kunnskap om noen annen måte å oppdra barn på.

Den andre informant mener foreldrene hadde et valg, og om ikke noe annet så kunne foreldrene valgt å forklare hvorfor de slo.

Jeg har tenkt tilbake på min egen barndom og på hva mine foreldre kunne gjort annerledes. For eksempel de kunne godt ha forklart hva som skjer, de kunne ha slått mindre og brukt mindre makt. Jeg fikk ikke forklaring på hvorfor foreldrene slo meg.

Selv om flere av informantene forteller om fysisk avstraffelse som en del av oppdragelsen, kunne de også fortelle om mye omsorg og at de tidlig lærte å bli selvstendige. De forteller om foreldre som jobbet og kjente penger slik at de hadde mat, klær og bolig. Foreldrene gjorde mye for at de skulle få en ”bedre” mulighet enn dem ved å gi dem skolegang. De forteller om barndommen der de var ute og lekte og brukte kreativiteten sin, og de forteller om mange voksne i storfamilien som ga omsorg noe som lærte dem empati.

5.7 Skolen

Utdannelse var en verdi (kulturell kapital) som var viktig for foreldrene til alle informantene, og ofte kunne læreren ha status og påvirkningskraft i samfunnet. Som Fauske og Øia (2003) sier så er det på skolen barn og unge lærer hva som er nyttig og nødvendig kunnskap i samfunnet, og samtidig hva som er riktig atferd og normer sammen med andre. Dette kan vi se på som riktig i den vestlige verden, mens det i kollektivistiske samfunn ofte er riktigere å si at barna formes av den naturlige omgangen med voksne og barn i hverdagen. Den boklige lærdommen får de på skolen, og det forventes at barna var blitt sosialisert inn i akseptert oppførsel før de starter på skolen. Informantene under beskriver betydningen av utdanning:

Landsbyen la stor vekt på utdanning. Både for jenter og gutter. De vektla utdanning for man tenkte på fremtiden og, det kom ferdig utdannede til landsbyen og inspirerte, for eksempel lærere, leger, ingeniører osv. Folk ble påvirket, ”jeg skal sørge for at sønnen min også får en slik utdanning”. Det var status, og man respekterte de som hadde høy utdanning. Man ble et viktig menneske, for verden og landsbyen min. Foreldrene mine hadde ikke samme mulighet.

Foreldrene mine sa hele tiden, det er deres fremtid vi kommer ikke til å spare penger på konto til dere, for det har vi ikke råd til. Men vi skal betale skolen og, hvis dere trenger privatskole så skal vi betale det. Det er det som blir arven deres, så det må dere ta vare på. Det blir ikke penger, men skole.

Flere av informantene sier noe om at foreldrene vektla utdanning for barna for å sikre deres fremtid, og at det samtidig også ga foreldrene en posisjon i samfunnet med å ha utdannede barn. I Norsk etterkrigstid kan vi se noe av de samme tendensene. For foreldre som hadde vært utestengt fra muligheten til utdanning, ble barna deres bekræftelse på at de kunne nådd de målene hvis muligheten var til stede. Både for norske etterkrigsforeldre og mange innvandrerforeldre, kan det oppleves som barna får den muligheten de selv aldri fikk. (Fauske og Øia 2003)

Læreren får gjerne en spesiell betydning hos foreldre som ikke har hatt mulighet til å ta formelle utdanning. Det kan vi se på bla. utviklingen her i Norge hvor lærerens rolle og makt har endret seg i takt med at foreldregruppen har fått høyere utdanning og derigjennom stiller høyere krav til lærerrollen.

Den autoritære læreren hadde alltid rett og hadde også myndighet til og fysisk straffe barna. Man innkalte foreldrene til samtale bare når barna hadde gjort noe galt på skolen. Dette gjaldt også i Norge før og det gjelder enda i mange land i dag. Men som noen av informantene sier, så ser de også en endring til det bedre i skolen i hjemlandet til forskjell fra når de var unge. Om dette sier informantene:

Skolen i mitt land er strengere enn her, veldig streng med høflighet, og man kan ikke svare læreren. I mitt land kan ikke elevene si sine meninger i klassen, eller diskutere. Det er ett mål å lære. Har du mye fravær eller ikke forholder deg til reglene må du slutte skolen... Klarer du ikke testene kan du ikke rykke opp et trinn, det er stor skam.

Jeg skjønner at det ikke er bra å slå barna. For som barn var jeg veldig redd for å bli banket på barneskolen, hvis du ikke fikk bra karakterer kunne læreren slå deg, jeg var så redd.

Jeg var veldig redd for å bli slått at jeg gjorde alt han ba om. Jeg tenker hvis jeg var redd og den redselen er fortsatt der, vil jeg ikke at mine barn skal oppleve det.

Jeg husker jeg ble slått på skolen. Det er en av de tingene jeg tenker på i dag og, hvorfor ble jeg slått? Når jeg reiser hjem og ser de lærerne, hvorfor ble jeg slått? Det var fullt akseptert at lærerne slo når vi ikke hadde gjort leksene, eller ikke kunne noe bra nok, eller kom for sent på skolen. Hvis det var matematikk, jeg var dårlig i

matematikk: de gir deg sånn ti spørsmål, og hvis du hadde feil på fem, så får du fem slag... Det var "naturlig" at de slo, det var en slags oppdragelse.

Skolen er også den plassen utenom hjemmet som formidler normer og regler i samfunnet. Det var akseptert atferd at lærere slo elevene. Jeg tror at dette også kan bli forstått av enkelte som akseptabel adferd ovenfor andre også. Samtidig ser vi at informantene ikke ønsker at barna deres skal oppleve den redselen det er med trussel om å bli slått, og at de har videreført den lærdommen i oppdragelsen av egne barn.

Det er også interessant å se hvordan informantene skiller mellom ris på skolen og hjemme. De fleste informantene stilte ikke så mange spørsmål ved oppdragelsen hjemme, mens nesten alle opplevde den fysiske avstraffelsen på skolen som ille og noe de ikke ønsket egne barn skulle oppleve. Læreren er hos alle informantene en autoritetsperson, for mange kan også de religiøse lederne være autoritetspersoner som har mye å si i samfunnet.

5.8 Religion

En annen institusjon som spilte en viktig rolle i oppdragelsen var de religiøse samfunnene. Informantene kommer som sagt fra to forskjellige religioner: Islam og Katolisismen. Om religionens rolle sier informantene blant annet:

Jeg gikk på koranskole, foreldrene mine er veldig religiøse.

Religion var viktig, man skal tro. Den katolske kirken var det viktigste på søndager, man skulle i kirken. Går man ikke i kirken kan man ikke få mat på søndager.

Kirken var viktig på søndager for familien min, etter kirken pleide det å være kos med god mat, deltok man ikke i kirken gikk man også glipp av maten etter kirken.

De religiøse ritualene var viktige i hverdagslivet hos familiene, og det var forventet at hele familien deltok. Avhengig av hvilken religion man hørte til og om man bodde i byen eller på landet, så kunne mange religiøse ledere ha stor makt i samfunnet. Dette påvirket hvordan samfunnet så på barn og barneoppdragelse. De religiøse lederne kunne på mange måter tilføre samfunnet goder ved å ha aktiviteter for barn og ungdom på en god måte. De var personer de kunne gå til for å få råd i forhold til for eksempel barneoppdragelse. Men enkelte av

informantene forteller også om at disse lederne kunne bruke makten sin på en mindre bra måte.

Hva som spiller inn og styrer hvordan foreldre og barn forholder seg til samfunnet, avgjøres mye av hvilken politikk og religion som er dominerende i landet. Hvilke normer og regler som er gjeldene i den byen eller landsbyen man er vokst opp, virker også inn på hvordan foreldrene praktiserer sin oppdragelse. Foreldrenes deltakelse på arbeidsmarked, religiøse samfunn, og andre nettverk som foreldrene kunne være en del av, spiller i følge Bronfenbrenner inn på hvordan foreldrene utfører sin foreldrerolle. Det er med andre ord ingen entydig måte å oppdra barn på. Forskjellene er store og gir ikke noe entydig svar på hva som er kollektivistisk oppdragelse. Også forhold som hvordan foreldre opplevde sin barndom, er med på å påvirke hvordan de igjen oppdrar sine barn. Slik beskriver noen informanter det:

I oppdragelsen var de veldig opptatt av skolegang og høflighet. Man skulle ikke svare læreren. Vi skulle ta vare på hverandre og vise respekt. Vi bodde mange i et hus og, vi tok vare på de eldre hjemme for vi har ikke aldershjem. Man blir veldig sliten av det, spesielt fattige familier sliter med å ha nok penger.

Respekt var noe av det viktigste, at vi skulle respektere de voksne og hverandre, spesielt de som er eldre enn deg. Man skulle ikke kalle eldre ved navn. Man skulle være høflig og vise respekt, og religion var viktig. Vi skulle ha jobb, for vi representerte dem når de blir gamle. Når vi blir voksne er det forventet at vi tar vare på foreldrene.

Her er familiens plikter å ta vare på de eldre, både en glede og en byrde. Gleden ligger i samholdet i familien og gjensidig nytte, mens byrden ligger i at det er flere munnar å mette. Informantene under sier samtidig at foreldrene la vekt på at barna skulle ha en god oppvekst og utdanning.

At barna skulle ha en god oppvekst og utdanning. Å skaffe trygge rammer og skaffe nok mat og klær, ungen min skal i vertfall ikke sulte i hjel. Det var det første de tenkte. Vi lærte at vi ikke skulle stjele, vi skulle ta vare på ting. De var et forbilde for oss. De forventet at vi skulle vise respekt, at vi skulle være lydige. Det ble forventet at vi ikke skulle diskutere foreldrenes avgjørelser.

At man skulle være lydig oven for foreldrene sine, og voksne generelt, spesielt læreren. At vi ikke løy. At vi ikke gjorde ting som kunne såre dem, som kunne gjort at de tapte ansikt.

I mitt land var det en velsignelse å ha barn, samtidig som det var mye ansvar. Mora mi var opptatt av at vi skulle ha det bra, og det innebærer nok og god mat og skole. Det var veldig viktig med utdanning, rutinene i hjemmet var mye grensesetting, at vi skulle være lydige og høre på hva foreldrene sier, samtidig ha egne meninger, men på en positiv måte uten å være uhøflig. Være til stede for barna og gi dem mat, et sted å bo og fine klær. Mor mi sa at den dagen hun forsvinner ønsker jeg at dere skal være ordentlige mennesker, hun var opptatt av fremtiden og at vi skulle lykkes.

Skal vi oppsummere dette ser vi at det er mange av de samme verdiene som vi har i Norge. Vi ønsker at barna skal få dekt primær behovene ved å ha nok mat, rene klær og tak over hodet. Informantene fremmer også begrep som respekt/lydighet og høflighet som viktige verdier for foreldrenes oppdragelse av dem, og som også er viktige verdier som de ønsker å ta med videre til egne barn. De har lært at de skal ta vare på de eldre, være ærlige og ikke stjele. Dette er også verdier vi verdsetter og forsøker å lære våre barn her til lands om enn kanskje ved hjelp av andre virkemidler enn hva enkelte av informantene forteller om.

Ulikheten og utfordringene for barnevernet kan være å forstå betydningen av storfamilien, nettverket, og hvem det faktisk er som har det avgjørende ord. Forventningene et kollektivistisk samfunn har til barn og dets utvikling, kan for et individualistisk samfunn oppfattes som motsatt. Et individualistisk samfunn har klare regler når barna er små og gir ansvar og medbestemmelse i takt med alder. I et kollektivistisk samfunn har derimot små barn det fritt mens friheten strammes inn når de blir eldre. Jenter som bærere av familiens ære, kan oppleves som problematisk for oss som tenker selvbestemmelse og medvirkning. Betydningen av æresbegrepet, hva det innebærer for familien, respekten for religion og hvordan ære og religion er flettet inn i oppdragelsen av barna, er for mange vanskelig å forstå.

Hvordan betydningen av disse verdiene får en annen betydning når familiene kommer til Norge skal vi se på i de neste kapitlene.

6 Forhold i Norge

6.1 Migrasjonen/ forventninger

Felles for de fleste av mine informanter var at de ikke hadde noe bestemt ønske om å forlate hjemlandet. De hadde heller ikke noen formening om hvor og hvordan Norge var. Dette med unntak av en informant som fikk god informasjon av kjæresten før ankomsten til Norge. De informantene som kom hit som ungdommer på familiegjenforening med far, hadde fått beskjed om å ta med varme klær, men ikke noe særlig mer.

Det som varierer blant informantene er hvor gamle de var da de kom til Norge, og hvordan og hvem de kom sammen med. De første av informantene kom til Norge for rundt 20 år siden. Noen kom for rundt 10 år siden og noen for rundt 5 år siden. Noen hadde tatt valget om å reise hit på egen hånd, og for noen var det foreldre som hadde bestemt at de skulle dra sammen, og noen ble bare sendt på flukt. Forholdene i Norge har også endret seg i løpet av disse årene, og dette har sikkert gjort at de har ulike opplevelser av møtet med Norge. Informanten under beskriver det slik:

Da jeg kom til Norge som ung voksen følte jeg meg ensom på en måte, fordi mamma og pappa ikke var her, men allikevel følte jeg det godt, frihet. Å være for meg selv, å få bestemme selv, men allikevel savnet jeg familien min. Jeg syntes det var rart at Norge var så forskjellig fra mitt land.

En av informantene fortalte at det var ingen plan om at de skulle til Norge. Det var onkelen som styrte reisen. Informanten og de mindre søsknene dro sammen,

Vi trodde vi skulle ut på en kort reise på noen timer, men det tok flere måneder. Vi visste ikke hvor vi skulle, det var en tøff reise.

Migrasjon og årsaken til migrasjon kan være forskjellig. Noen drar med et bevisst ønske om å dra, andre drar fordi de må, og noen er forbredt på reisen, mens andre er det ikke. Det som kan være likt er det man kaller migrasjonsfaser.

En ny tilværelse kan nok oppleves i form av nye muligheter, men bærer også i seg elementer av "migrasjonskrise" og "migrasjonsstress" både som en personlig og en kollektiv krise. Foreldre og barn lever med forskjellige ønsker. (Hagen og Qureshi 1996:31)

Både Hagen/Qureshi (1996) og Skytte (2001) viser til Carlos E. Sluzkis (1979) med migrasjonsprosessen. Disse trinnene er:

1. *Forberedelsesfasen*
2. *Selve migrasjonen*
3. *Perioder med overkompensasjon*
4. *Periode med dekompensering*
5. *Transgenerasjonsfenomenet*

Hvert trinn har sine særlige karakteristika, utløser forskjellige typer av mestringsmekanismer i familien og sette i gang forskjellige typer konflikter og symptomer. (Sluzki 1979, s 380) (i Skytte 2001:122)

Bruk av faser kan være ett hjelpemiddel for å forstå, men det er også viktig å huske at dette er et hjelpemiddel og ikke en fasit på hvordan individet tenker og opplever migrasjonen.

Som vi ser, så har mine informanter hatt forskjellig utgangspunkt når det gjelder forberedelsesfasen. Noen hadde god tid til å forberede seg, mens andre ikke visste at de skulle ut på en lang reise. Noen av informantene reiste frivillig, mens andre var ”tvunget” til å reise. Noen av informantene forteller også at familien hadde forskjellig syn på migrasjonen.

Dette er kun seks informanter, og alle opplevde migrasjonen forskjellig. De hadde ulike forventninger, tap og opplevelser i alle fasene. Jeg skal ikke gå nærmere inn på fasene her, men ønsker å påpeke hvor viktig det er for barnevernskonsulentene som møter en familie å kartlegge bakgrunnen til familien for å kunne forstå. Selvfølgelig er det viktig å understreke at det er viktig å ha respekt for familien og deres ønsker om å formidle eller ikke. Man må alltid være forberedt på at det kan komme mange reaksjoner når man tar opp for mange tunge tema. De fleste har tross alt opplevd en rekke tap og savn i løpet av en migrasjonsprosess.

6.2 Tap/savn

Skytte (2001) sier at selv om man har en rekke tap, så er de ikke ugjenkallelige. Det man savner eksisterer et sted. Denne muligheten til å gjenforenes en eller annen gang kan på mange måter gjøre sorgprosessen vanskelig, Skytte hevder at det kan være vanskelig å sørge

over noe som fortsatt eksisterer. Det tydeligste eksemplet på tap, kan være tapet av familie og nettverk. Man har fysisk forlatt dem, men de er ikke døde de er fortsatt der uten at man kan pleie den kontakten man hadde før man dro.

Mengden og kompleksiteten av tapene og det at flere av tapene er uklare, gjør at tapene individuelt er svært belastende. (Skytte 2001:119)

Ønsket om å minske disse tapene, kan kanskje oppleves gjennom drømmen om å dra hjem. Dette kan for mange gjøres ved at de unngår og ”slå rot ” i det nye landet fordi de skal hjem en gang. (Brenna 2001)

Hvordan tapene oppleves er individuelt og kan blant annet være avhengig av hvordan de kom til Norge. Som flyktning eller arbeidsinnvandrere, om de kom alene eller sammen med familie, og hvor gamle de var når du kom.

Flere av informantene understreket at noe av det vanskeligste var å ikke forstå språket, det nonverbale språket, og å ikke ha kunnskap om været og klær. Disse informantene beskriver det slik:

Det startet veldig bra, men etter hvert så kom det, jeg tror det kom etter hvert som jeg forsto språket og landet og jo mer ble det tydelig for meg at det ikke var så enkelt som jeg hadde tenkt. Men samtidig var jeg klar over at jeg var annerledes. Etter hvert skjønnte jeg at jeg ikke skulle hilse på alle. Det er noe med å skjerme seg selv og lage en slags barriere for ikke å bli utsatt for alt mulig. Jeg snakker dårlig, men jeg er ikke dum.

Jeg viste ikke at det var kaldt i Norge, så det var meget festlig å komme til Norge, med sånn lette klær ja.

Andre faktorer noen informanter mente var uvant, var tapet av nettverket og de trygge naboene de hadde i hjemlandet.

Jeg husker det var veldig vanskelig, vi var vant til å ha folk rundt oss, naboer, familie, bare springe ut og ha noen å snakke med. Men plutselig hadde vi ingen å snakke med.

Mange av innvandrerfamiliene som kommer til Norge går ofte fra å være en del av en storfamilie, til her i Norge å bli det vi kaller en kjernefamilie. Det er ofte far, mor og barn som har flyttet fra hjemlandet. Dette kan få mange konsekvenser for familien fordi foreldrene blir

alene om oppdragelsen og de har ikke de eldre å søke råd og støtte til. Barna får også færre voksne å spille på. Noen har ikke en gang kjernefamilien de kommer alene.

Premissene for foreldreskap er i mange tilfeller endret. Som tidligere sagt, så nevner Brenna (2005) og Skytte (2001) en rekke tap som familien har. Disse kan få store konsekvenser for hvordan familien vil fungere i Norge. Tap har også familier som har blitt splittet gjennom migrasjonen, noen har gjort det bevist ved at far har dratt i forveien, mens resten av familien kommer etter.

6.3 Gjenforening

En annen viktig faktor som noen av mine informanter nevner er at i mange tilfeller dro far flere år før resten av familien kom etter. Dette kan i mange tilfeller gjøre noe med familiestrukturen. Rollene i familien kan ha blitt endret, noe som kan få store konsekvenser for familien ved gjenforening her i Norge. Mens mor og barn bodde i hjemlandet, har de laget sin rollefordeling i familien og dette fungerte bra i hjemlandet. Da jeg jobbet ved asylmottak kunne jeg av og til observere familier som ble gjenforent, og jeg fikk et særlig innblikk i disse familiene da jeg hadde barnefamilier som mitt arbeidsområde.

Far hadde ofte bodd i Norge i noen år og dannet sin måte å organisere hverdagen på. Når kone og barn kom til Norge med sine nye roller og levesett, kunne det ofte oppstå problemer i familien. Det være seg hierarkiet som hadde endret seg fra deres felles tid i hjemlandet, til at alle familiemedlemmene hadde endret seg i takt med tiden. Det var ofte rollefordelingen mellom mor og far, og mellom far og eldste sønn som kunne føre til konflikt. Barna kunne også føle et sinne mot far som hadde forlatt dem. Noen av informantene beskriver det slik.

Først kom faren min til Norge og var her 3-4 år før vi kom. Det var både fordeler og ulemper med at han var i Norge. Faren min var veldig streng, så det var bedre når han var i Norge. Det var både fysisk oppdragelse og ikke.

Pappa hadde forandret seg mye, det var vanskelige tider, både for oss (barna), moren min og for faren min, for de hadde levd fra hverandre i noen år og funnet sin måte å leve på. Pappa var vant til å ha det friere og ingen barn. Med mange barn og en kone i huset ble det litt vanskelig i begynnelsen. Det var mye krangling ja.

Familiene slet med å finne sine roller i familien. Far måtte bli vant til å ta nye hensyn til kone og barn, og familien måtte endre på sitt vante rollemønster som de hadde etablert i fars fravær. Familien måtte bli kjent med hverandre og etablere nye relasjoner. Den ene informantene fortalte at konen ikke ønsket og flytte til Norge. Dette kunne føre til sinne mot far som hadde bestemt at familien skulle komme til Norge. Far som forventet takknemlighet, kunne mene at familien var utakknemmelig i forhold til hva han mente han hadde ofret.

Innvandrere er ingen homogen gruppe, og hver person har sin personlige grunn til å forlate hjemlandet. Informantene hadde også forskjellige grunner. Noen kom til Norge pga. kjærlighet, noen kom etter en lang flukt og noen kom på familiegjening med far som hadde dratt fra hjemlandet år i forveien.

Kroppen tror på det den gjør, den gråter når den skal forestille og være trist. Den lager ikke representasjoner av det den tar del i, den husker ikke fortida, den utfører fortida, opphever den dermed som fortid, og lever den. Det en tilegner seg gjennom kroppen er ikke noe en har, men noe en er... (Bjørnhaug 2002 i hennes oversettelse) (i Gjertsen 2006:124)

Anvender vi Bourdieu sine begreper for å forstå familiens ”tap” i reisen fra hjemlandet til Norge, vil vi se at de ofte har liten tilgang på den ”kapitalen” de hadde i hjemlandet. Ikke nødvendigvis liten økonomisk kapital, men den kulturelle kapital i form av språk/vaner og kjente ting. Her i Norge kan de møte en dominant kultur som gir lite rom for fornying gjennom påvirkning av våre nye landsmenn.

Mange har opplevd tap i forbindelse med flyttingen, og hver enkelt person har funnet sin strategi for å kompensere for tapet. Noen kan oppleve tapet som dominerende i livet sitt, mens andre kan føle en sorg ved tenke på det, men lar det ikke dominere hverdagen sin.

Brenna (2005) og Skytte (2001) nevner en rekke tap en person som forlater hjemlandet sitt kan kjenne på. Personen går fra å være en del av en majoritet som behersker språk, sosiale koder, og som har en klar rolleidentitet både i hjemmet, på arbeid eller i kvinne- eller mannsnettverket. Alle rundt snakket det samme emosjonelle språket, man hadde den ”riktige” sosiale kompetansen og man hadde sitt kjente nettverk rundt seg. Man visste kort sagt hvordan man skulle te seg i samfunnet og hva som var forventet av en. Dette gjelder både barn og voksne. Skytte (2001) sier at innvandrernes tap ofte kan være uklare. Hun snakker om tap som ikke er ugjenkallelig, for eksempel familie, venner eller hjemlandet, og om at

muligheten til å bli gjenforent ikke er usannsynlig. Hun sier videre at dette kan komplisere sorgprosessen. Brenna (2005) bruker metaforer som tre eller planter som ikke slår rot. Med det mener hun innvandrere som ikke faller til i ro, men i påvente av tilbakevending til hjemlandet, sitter med kofferten klar. Skal man se på det positive, så velger mange av de innvandrerne som kom til Norge å bli værende til tross for at mange har mulighet til å dra hjem. Hvorfor de velger å bli værende er individuelt, noen etablerer seg i jobber, andre skaper nettverk de er fornøyd med, mens andre får familie, barnebarn osv.

Innvandrere som kommer til Norge kan finne mange ulike måter å takle sitt personlige tap på. Tapet kan få ulike uttrykksformer. En av mine informanter fortalte at hennes mor reagerte med å bli ”syk”.

Moren min taklet det ikke godt, hun ble helt annerledes, i hjemlandet pratet hun med oss barna og viste omsorg, men her satt hun bare og tenkte og gråt. Hun var inne hele tiden. Mamma levde litt i sin egen verden hun. Det var trist at mamma forandret seg, det var veldig trist. For vi hadde det så bra. Hun kan sitte i en stol i flere timer uten å si noe. Det ble annerledes da vi flyttet til en plass der det var flere fra samme land. Nå hadde hun fått nettverk fra vårt eget land. Naboer kom på besøk og vi gikk på besøk. Så det er litt bedre.

Her fikk tapet stor innvirkning på familien. Mor ble deprimert og innesluttet, og hos barna fikk det innvirkning ved at de savnet den moren de kjente. Vi ser og at denne familien valgte å bosette seg i et miljø der det var flere fra samme land. Dette gjorde at de kunne møte mange av de kjente forventningene ute i nabolaget, og de kunne danne seg et nettverk fra eget hjemland. Det gjorde at moren i denne familien etter hvert følte seg bedre, selv om alt ikke ble helt som i hjemlandet.

En annen av informantene som i utgangspunktet tok et bevisst valg om å flytte til Norge, opplevde savnet som om hun hørte familiemedlemmene rundt seg. Informanten fortalte senere i intervjuet at dette endret seg når informanten lærte norsk og ble mer sosialisert med mannens venner.

Det var tøft å komme til Norge, for det første kom jeg fra en stor familie, til Norge og mannen min. Jeg var helt alene i leiligheten mens mannen min var på jobb, det var uvant. Jeg følte det var mye støy hele tiden, jeg hørte mine søsken, selv om de var et

langt stykke unna. Det høres ut som jeg holdt på å bli sprø, men det var ikke sånn, det var bare savn eller miljøforandringen som gjorde at jeg trodde jeg hørte dem.

Informantene hadde forskjellige måter å takle tapet/savnet på. Den ene familien valgte å bosette seg i et område der det fra før bodde mange fra samme land som dem. Den andre av informantene forteller at de valgte bevisst å ikke ha kontakt med så mange fra eget land, men heller å skaffe seg venner gjennom jobb og skolen uavhengig av nasjonalitet. Andre informanter bosatte seg ikke tett ved folk fra eget land, men valgte heller å være sosiale med dem på fritiden gjennom venner, foreninger og lag.

Veldig få av mine informanter forteller at de drømmer om å flytte tilbake til hjemlandet, men de fleste forteller derimot at de har vært hjemme på ferie. De som kom sammen med foreldrene forteller at foreldrene tilbringer mye tid i hjemlandet.

7 Kultursensitivitet

I dette kapitlet vil jeg ta utgangspunkt i mine funn og diskutere disse i forhold til litteratur. Jeg vil gå frem og tilbake i informantenes fortellinger og prøve å bruke deres erfaringer for å forstå hva som kan oppleves som vanskelig både for innvandrere og barnevernsarbeidere.

Jeg vil nok en gang presisere at mine informanter ikke er brukere av barnevernstjenesten, men at deres historier brukes for å få en forståelse av hva også andre innvandrere kan oppleve som vanskelig i møte med Norge og det norske systemet.

Ansatte i barnevernet har et profesjonelt ansvar for å finne felles møtepunkter med brukere av barnevernet, og det kan være spesielt utfordrende i forhold til brukere med bakgrunn fra andre land og kulturer enn Norge. Ansatte i barnevernet har et ansvar for hvordan de utreder og kartlegger behov hos brukere, men i fokusgruppeintervjuet kom det likevel frem en del problemstillinger som de ansatte mente var annerledes og utfordrende i arbeidet med innvandrere og etterkommere. Jeg tror utfordringene ligger i hvordan man tolker det man ser og hvordan man vurderer hva som er akseptabelt annerledes, og samtidig hva som bør endres. Utfordringen ligger også i å ha nok kunnskap innen verbal og non-verbal kommunikasjon til å vite at man bør bruke kultursensitivitet for å få riktig helhetsbilde av situasjonen. Dette vil igjen føre til en god relasjon for brukeren.

Det er ingen selvfølge at brukere som er minoritetsforeldre vet hva barnevernet er eller hva barnevernets oppgave er. Som vi har sett av presentasjonen fra hjemlandet, er det ofte storfamilien som har hatt denne regulerende og kompenserende oppgaven i forhold til barn som ikke har fått dekt alle behov av foreldrene.

Det er derfor viktig at barnevernsarbeideren legger til rette for en god samhandling med minoritetsforeldre som er brukere i barnevernet. Derfor blir det viktig at barnevernet forklarer sin rolle og hva som er en alminnelig oppfatning på barn og barndom i Norge. For å kunne skape en god dialog, bør også barnevernsarbeideren være åpen for å lytte til foreldrenes syn på hva som er god barndom. Det blir da viktig at vi også sikrer god språklig forståelse for å fremme gjensidig kommunikasjon.

På mange måter kan barnevernets jobb sammenlignes med en forskers jobb. Man undersøker, samler inn data og tolker for så å komme frem til en konklusjon. Som i forskning er innlevelse

viktig for å oppnå forståelse. Dette gjør man blant annet ved å sette seg inn i den sosiale situasjonen til den som studeres, eller utredes som man sier i barnevernet. Med andre ord man har kultursensitivitet. En riktig forståelse av situasjonen betyr mye for tolkningen av undersøkelsen i en barnevernssak. Trekker man feil konklusjoner, kan det få store følger for flere personer sine liv.

7.1 Utfordringene med å være minoritetsforeldre i Norge

Forventningene til foreldrerollen i Norge, kan for mange fortone seg annerledes enn det gjorde i hjemlandet. For noen blir dette møtet med Norge så vanskelig at det blir sendt bekymringsmelding til barnevernet av bekymrede ansatte i barnehage, skole, naboer eller lignende.

Det kan være fordi de ikke utøver foreldrerollen etter de normer som vi er vant med at gjennomsnittet i Norge følger, eller det kan være grunn til reel bekymring. Hvilke utfordringer minoritetsforeldre kan oppleve å møte i Norge skal vi se nærmere i dette kapitlet.

7.2 Barneoppdragelse i Norge

Informantene mine som både kommer fra et annet land og har en sosialfaglig eller barnefaglig bakgrunn, forteller litt om hvordan de har, eller ønsker å oppdra sine barn i Norge. Samtidig sier de noe om hvilke verdier de ønsker å videreformidle til sine barn.

Jeg ønsket meg barn som var godt integrerte når de bodde her, men samtidig ønsket jeg å beholde min kultur.

Denne informanten forteller noe av det samme som de andre informantene, de ønsker at barna skal integreres i det norske samfunnet, men samtidig har de ønsket om at barna skal lære å akseptere de verdiene og forventningene som var viktig i foreldrenes oppvekst. Barna skulle vise respekt for eldre og være lydige. Denne informanten forteller videre i intervjuet at de som foreldre opplevde å mislykkes med det eldste barnet, fordi hun ble helt norsk og har et helt annet syn enn dem. Opplevelsen av å mislykkes som foreldre når barnet som er født og oppvokst i Norge blir helt ”norsk” i foreldrenes øyne. Er det noe man må reflektere rundt, og hvorfor var opplevelsen av og mislykkes så sterk? Handler det om foreldrenes opplevelse eller tilbakemeldinger fra andre landsmenn? Foreldrene opplevde situasjonen som veldig vond.

Barnet deres forkastet på en måte deres tradisjoner og verdier. Samtidig forteller informanten at de som foreldre også opplevde det som en skam at jenta ikke oppførte seg som forventet i forholdet til miljøet rundt.

Her er det både indre og ytre faktorer som fungerer som regulatorer i barneoppdragelsen. De ytre faktorene kan gjøre at foreldrene jobber ekstra for at jenta skal oppføre seg etter deres normer, framfor å prøve å forstå. Ut i fra hva informanten forteller om jenta, så ville ikke norske foreldre ha løftet på øyenbrynet en gang over det som hun syntes var uakseptabel adferd. Dette handler om forskjellige verdier og forventninger i oppdragelsen. Informanten forteller at de som foreldre måtte jobbe med seg selv for å forstå og godta den jenta var blitt. Videre fortelles det at jenta nå både bor i en annen by, tar høyere utdanning og at de som foreldre nå aksepterer henne på en annen måte. Informanten reflekterer rundt hvorfor ting ble som de ble, og tror ikke lenger at jenta gjorde de handlingene hun gjorde for å opprøre foreldrene, men at det var en naturlig prosess for henne.

Brenna (2001) sier det slik at den kulturen foreldrene formidler til sine barn fra hjemlandet ofte er blitt statisk. Dette gjelder både språk og kultur, og de har på en måte frosset bildet av hjemlandet i hodet. Når man flytter fra hjemlandet og i mange tilfeller ikke har mulighet til å dra på besøk eller at det tar tid for å realisere dette, så husker man fortsatt hvordan det var når man dro derfra. Men, samtidig får de ikke med seg den naturlige utviklingen som har skjedd i hjemlandet både når det gjelder endringer i språket, og de kulturelle endringene som skjer. Brenna sier at man som foreldre ofte kan bli mer konservative av å bo borte fra hjemlandet, men at de ofte glemmer at ønsket om å oppdra barna etter hjemlandets normer og regler, ikke er slik det var da de forlot det.

På mange måter kan man bruke det Hylland Eriksen og Sørheim (2006) skriver at det har vært et vanlig perspektiv å bruke at innvandrere ofte "lever i to verdener". Det vil si at de skifter kulturelle koder alt etter hvor de er.

Mens den etniske identiteten underkommuniseres (tones ned) i samhandling med vertsbefolkningen, overkommuniseres den (betones) innad. (Hylland Eriksen og Sørheim 2006: 98)

Foreldrene bruker sitt hjemlands koder innad i hjemmet, og tilpasser seg vertslandets koder når de oppholder seg utenfor. Konflikten mellom generasjonene kan oppstå når barna vektlegger vertslandets koder mer enn foreldrenes.

Slik som informanten fortalte om den eldste datteren som ble ”helt norsk” så vokser barna opp i Norge og har sin referanse her. De kan høre hva foreldrene forteller om hjemlandet, men vil ikke få den følelsesmessige tilhørigheten som foreldrene har.

Informanten reflekterte også rundt oppdragelsen av de yngre barna som hun mener gikk lettere. Dette fordi hun trodde at de hadde lært av kranglingen mellom den eldste søsteren og foreldrene, men samtidig også for at de som foreldre hadde utviklet seg og blitt mer åpne i forhold til det norske samfunnet. Det kan ha å gjøre med større språkforståelse hos foreldrene, og at de har blitt mer kjent med de normer og regler som gjelder her. Det betyr ikke at de ønsker å bli ”norske” med alt det innebærer, men at de ser og skjønner og kan bedre sortere hva de vil integrere fra den norske kulturen. Dette sammen med hva som er viktig for dem å formidle fra sin kultur og oppdragelse.

Informanten forteller også om en helt annen forståelse av den norske barneoppdragelsen etter at hun selv tok barnefaglig utdanning i Norge. I hennes barndom var hun vant med at foreldre hadde kontroll med barna, mens i Norge er kontrollen ikke så synlig. Hun sier det slik.

Det er åpenhet og frihet, men egentlig ikke.

Den friheten som minoritetsforeldre opplever at foreldre i Norge gir barna sine er det mange av informantene som forteller noe om.

Når man er ny i Norge så hører man forskjellige historier og ser ting i gatene. Da tenker jeg på faren min som var ute på kveldene noen ganger og så kanskje folk som drakk og var fulle og gjorde rare ting. Og man tror at alle er sånn og at man må passe på barna sine.

Denne informanten forteller også at oppdragelsen av de eldste barna var strengere enn for de yngste. Dette forklares med at foreldrene etter å ha bodd i Norge noen år, skjønte at det ikke var skummelt og at de da kunne slappe av litt. De hadde da blitt kjent med flere mennesker her, og sett at det finnes forskjeller i Norge også.

For begge disse informantene handler det om at de måtte bli kjent med det norske samfunnet før de kunne integrere, og samtidig forstå noen av de norske tankene rundt barneoppdragelse. Endring av kulturelt betingete handlingsmønster skjer gjennom prosesser. Noen naturlig over lang tid, og andre ved hendelser som kanskje tvinger frem prosesser som fører til endring av handlingsmønster. Det handler om kunnskap og forståelse begge veier.

På samme måte som innvandrereforeldre må finne en gylden middelvei i sin oppdragelse av barna, må barnevernet i sitt arbeid med barn og foreldre med annen kulturell bakgrunn, ha evne og kunnskap til å se verdier og ulikheter i oppdragelsen. Det handler ikke om å akseptere det som er klar omsorgssvikt eller mishandling, men å se verdien i andre måter å gi omsorg på. Omsorgssvikt eller mishandling finnes i alle kulturer og er på ingen måte akseptabelt, det kan aldri henges på knaggen for kulturelle verdier.

Det handler om andre måter å gi omsorg på, andre grenser og verdier for hva som er viktig i barneoppdragelsen og for hva som er barnets beste. I utøvelse av kultursensitivitet i barnevernets arbeid med familier av annen kultur, handler det ofte om å skape en gjensidig forståelse for hva som er barnets beste i det miljøet barnet vokser opp i. Man kan sammen med familien finne flere likheter enn forskjeller.

Det kan i mange tilfeller være vanskelig å avgjøre hva som er barnets beste, men her kan det brukes skjønn i mange saker. I saker der det ikke er snakk om klare lovbrudd, er det viktig at barnevernkonsepten er bevisst egne holdninger. Dette for å kunne forstå og reflektere sammen med foreldrene og barnet for å kunne finne frem til best mulig løsning for alle parter.

En annen grunn til at det kan være vanskelig å forstå det norske samfunnets normer og regler i barneoppdragelsen, kan være en manglende kontakt med norske foreldre. De normgivende forholdene til oppdragelse, vil da være personer fra samme kultur i Norge, egen barndom og familie og slekt i hjemlandet. Som denne informant sier det:

Det jeg lærte i forhold til barneoppdragelse her i Norge var veldig forskjellig fra hva jeg hadde opplevd i hjemlandet. Vi hadde ikke mange norske familier i nettverket her, vi hadde nok venner, men fra egen kultur, vi hadde ikke behov for flere.

På samme måte som det kan legge begrensninger i måten å se den norske kulturen på, kan disse tette nettverkene av innvandrere også virke avskrekkende på barnevernsarbeideren som av ulike grunner skal bevege seg inn i dette feltet. Usikkerhet om hva som er normalt og hva som er unormalt i andre kulturer, kan for mange virke skremmende. Det er altfor lett å bli forutinntatt før man skal innlede til et samarbeid med familier av annen kulturell bakgrunn. Man har jo hørt om en annen familie fra samme område.

7.3 Betydningen av språk

Den sosiale kapitalen man mister i språket når man flytter til et nytt land med et annet språk er stor. Tenk deg hvordan et møte med en person du ikke har felles språk med gjerne utarter seg. Man får ikke formidlet stort mer enn den overflatdiske dagligtalen, og man kan ofte bli hjelpsløs og frustrert. Tenk deg så at du er i en ivrig diskusjon med en du snakker samme språk med. Du vil da ha en helt annen verdighet og engasjement. Du får kort sagt uttrykt det du har på hjertet og formidlet deg gjennom språk og fakter. Dette er hverdagen for mange av de flerkulturelle foreldrene som bor her i Norge. Selv om de har bodd her i mange år, kan det være vanskelig å finne de samme emosjonelle uttrykkene som de har på morsmålet sitt.

Språk er ikke bare ord og grammatikk. Språket er også et redskap for følelsesmessig og intellektuell kontakt mellom mennesker. Med språk kan vi få og gi opplysninger, vi kan diskutere og løse problemer. Med språk kan vi kanalisere sinne, og vi kan gi uttrykk for vennskap, kjærlighet, glede og sorg. (Skytte 2001:110)

Noen av informantene beskriver utfordringene med språk slik:

Det er vanskelig å få kontakt med nordmenn, det ligger i både språklige og kulturelle forskjeller.

Foreldrene mine gikk ikke på foreldremøter, de kunne ikke språket. De hadde ikke selvtillit. Hadde de fått innkalling på sitt språk hadde de kanskje kommet, i hvert fall på samtale med læreren.

Representantene fra barnevernet uttrykte utfordringene ved forskjellige språk slik:

De er så høflige at de sier ja selv om de ikke har forstått, og jeg aner ikke om de har forstått, det er så vanskelig å vite. Jeg får stadig vekk en aha opplevelse på at de ikke har forstått, men det er noe med den høfligheten.

Hvilke følger slike settinger kan få for barnet, kan man bare tenke seg til.

7.4 Nettverk

Som sagt, så har det har blitt enklere for folk å holde kontakt med opprinnelsesland og sosiale nettverk på tvers av grenser. Mange av innvandrerne i Norge, har kontakt med slektninger og familie i hjemlandet, og mange har også slektninger i andre land rundt i verden. På mange

måter kan dette være en berikelse for familien og lette på savnet, men samtidig kan dette også vanskeliggjøre integrering for familier da normsetterne i familien sitter i opprinnelse landet. Familien i hjemlandet kan ofte være de som setter standarden for å bevare æren i familien, de økonomiske og sosiale forpliktelsene vil da strekke seg over landgrensene til familiemedlemmer der. Mange har familiemedlemmer som forventer en gjenytelse for de muligheter emigrantene fikk ved å reise ut. Økonomiske og sosiale forpliktelser mellom generasjoner, veier tungt for mange familier bosatt i Norge.

Norske familier har i dag ikke de samme forpliktelsene til familiene. Hos oss forventes det at vi bidrar til fellesskapet i form av å betale skatt slik at velferdssystemet kan ivareta eldre og syke.

I Norge og nær beslektede land, har ikke naboer og venner lenger den samme rent praktiske betydning. Vi er ikke lenger materielt avhengig av hverandre. Byråkratiet i ulike former har overtatt mange av de oppgavene som man tidligere måtte løse gjennom naboskapet. Det er gjennom markedet vi får tilfredstilt de fleste av våre behov. Noe krast kan det sies at forsikringspoliser, sosialvesen og penger har trådt inn i naboens verden.(Brøgger 1993:56)

Brøgger mener med bakgrunn i dette at det åpner samfunnet for tettere vennskap og fortrolighet. Vi betyr så lite for hverandre økonomisk at det kan det være lettere å etablere nære vennskapsforhold fordi relasjonene ikke er preget av nødvendighet.

Betydningen av å bruke bekjente og venner for å diskutere oppdragelse kan være ny for noen.

Da min eldste datter var elleve år ville hun være ute sent og prøvde ut grensene hele tiden i forhold til innetider. Til slutt ble vi veldig strenge og det ble mange diskusjoner og skriking, hun overdrev hva vennene fikk lov til. Vi hadde ikke mye erfaring og tenkte ikke på å snakke med foreldrene til venninnene. Vi var ganske dumme, vi visste ikke at venner er så viktig i Norge. I mitt land er det bare familie som er viktig ikke venner.

Her ser vi et eksempel på et kulturelt skille ved at i hjemlandet er det viktigst med ”bånd” (Putman 2000). Det vil si at den viktigste sosiale enheten er innad i familien. I Norge, er det vel så viktig å skape ”bruer” (Ibid). Her anser de fleste det som viktig både å bli kjent med vennene til barna og samtidig ha en viss kontakt med foreldrene deres. Dette gjør vi på

foreldremøter, idrettsarenaer osv. Vi involverer oss i barnas liv, og skaper samtidig bruere mellom de ulike sosiale arenaene.

Mange innvandrerforeldre opplever også at barna truer med å gå til barnevernet hvis de ikke får det som de vil. For mange foreldre kan dette være frustrerende på grunn av manglende kunnskap om barnevernets rolle i samfunnet. Den kjennskapen mange har til barnevernet, er oftest gjennom andre og da ofte med dårlige erfaringer sett fra deres synsvinkel. Som denne informanten:

Barna har kommet med noen trusler når de mente at vi var veldig strenge og de ikke fant noen annen måte å løse det på. De kom med trusler om å gå til barnevernet. Det opplevdes veldig surt.

Hadde barna sett at foreldrene hadde kontakt med andre foreldre, ville ikke truslene hatt samme effekt.

De av informantene som fortalte at de bosatte seg i et område med flere andre fra samme etniske gruppe, uttaler seg om både fordeler og ulemper med dette. Dette var svar jeg fikk når jeg spurte om det ikke var vanskelig å være ungdom i et norsk miljø, og samtidig ikke få delta i det. Noen av informantene svarte også at de ikke identifiserte seg med de norske ungdommene, men med ungdommer fra samme etnisitet og at det derfor ikke var noe problem. Informantene forteller at de var opptatt av å være ”gode” ungdommer ut ifra de premissene som lå i egen etnisitet. Samtidig er det viktig å få frem at ikke alle følte det slik. En av informantene forteller at hun ofte syntes det var ”kjedelig” å være på utsiden av hva de norske ungdommene gjorde, mens ungdommene fra informantens etniske gruppe ofte bare gikk rundt uten mulighet for å delta. Dette ser vi ute i ”gata”. Også jenter fra enkelte land ser man ute, men opp til en viss alder. Da bare forsvinner de på en måte fra ”gata”. De har da ofte fått andre roller i familien, med medfølgende begrensninger.

Informantene forteller også at det bestandig var voksne i nærmiljøet som holdt et øye med dem. En fortalte at når mor og far var fraværende i en periode pga. sykdom stilte nabolaget opp og passet barna, og etter hvert kom det besteforeldre fra hjemlandet for å bistå. Dette nabolaget, har tatt med seg hjemlandets skikker i forhold til å ta vare på hverandre hit til Norge. Denne familien fikk tilbud om bistand fra sosialkontoret, men takket nei til hjelp.

Ser vi på disse informantene i dag, er de godt utdannede med adekvate jobber i forhold til utdanning. De bor fortsatt i det samme nabolaget, med de samme beskyttelsesfaktorene rundt seg. Samtidig opplever de også å måtte forholde seg til de normer og regler som er gjeldene i miljøet. De har et aktivt arbeidsliv i et norsk miljø, og et hjemmemiljø som avspeiler deres røtter. Samtidig har de tryggheten med besteforeldre og naboer som passer deres barn.

Når jeg spør hvordan deres barn vil få det, er en av informantene redd det skal bli like vanskelig for barna som det var for informanten. Informantene tror at barna deres vil få et annet liv enn dem, men samtidig sier de det blir vanskelig å ta det første skrittet for å endre normene. Blant annet når barna skal finne ektefelle, så ønsker en av informantene at de skal finne seg norsk ektefelle. Informanten tror det blir vanskelig å bryte ut av det som er forventet fra miljøet. Det samme gjelder når barna ønsker å delta på aktiviteter som norske barn deltar på. Informantene sier det er lettere for barna nå, blant annet når det gjelder å delta på leirskole, fordi foreldrene ringer rundt til andre foreldre og hører hvordan de forholder seg til det. Dette handler om at foreldregenerasjon har bedre kjennskap og kunnskap til det norske samfunnet enn det deres foreldre hadde. Foreldrene forteller også at de er mer aktive i forhold til foreldremøter både på barnehage og skole. Samtidig stiller noen av informantene spørsmål ved om barna deres blir gode nok i norsk språk når de bor så tett i eget etnisk miljø. Informantene fra barnevernet oppga også språket som et problem hos de barna som var født i Norge. Informanten fortalte samtidig at de barna som er oppvokst i et så tett etnisk nettverk ofte ikke hadde behov for barnehage. De går dermed glipp av norskspråket i tidlig språkutvikling.

Det er altså både positive og negative opplevelser ved å bo tett med egen etniske gruppe. Det er trygt og godt for barn og foreldre, samtidig som det er kontrollerende og normgivende. Flere av informantene forteller at etter å ha vært på besøk i hjemlandet, ser de at kulturen og normene faktisk er strengere her i Norge enn de er i hjemlandet. En tolk fra Iran som jeg snakket med i Oslo sa det slik. ” Da jeg kom hjem til Iran kalte de meg gammeldags, jeg hadde gammeldags - språk, holdninger og verdier. De var mye mer moderne der enn jeg var.”

Betydningen av et godt nettverk ser vi er viktig for hvordan man blir inkludert i det norske samfunnet. Jeg har beskrevet noen av styrkene, utfordringene og begrensningene for foreldrene her. Samtidig er det viktig å få frem at de av informantene som ikke bosatte seg i slike tette nettverk, hadde et bredere nettverk som inneholdt både norske og andre etnisiteter

enn hva informanten som bodde i nabolag med egen etnisitet hadde. En annen faktor som spiller inn på barnas deltagelse i samfunnet, kan være den sosioøkonomiske situasjonen til familien.

7.5 sosioøkonomisk situasjon

Innvandrerhusholdninger har betydelig lavere inntekter enn husholdninger ellers i befolkningen. Med utgangspunkt i EUs definisjon av lavinntekt bodde 29 prosent av innvandrerne og deres barn i husholdninger med lavinntekt i 2006, mot 8 prosent for den øvrige befolkningen. Innvandrerne er også overrepresenterte blant dem som har vedvarende lavinntekt – definert som de som opplever lav inntekt over en periode på tre år. (IMDI 2008:12)

Det er flere grunner til at innvandrerbefolkningen kommer dårligere ut enn majoriteten. En av grunnene er at familien ofte har flere barn, noe som igjen vil si at husholdningen blir større. Kvinnene har ofte en svakere tilknytning til arbeidslivet og mange har deltidsstillinger. Man ser en positiv økning i inntekt med antall år bodd i Norge, og det kan ha sammenheng med blant annet bedre språk, bedre kunnskap om det norske samfunnet og bedre utdanning. Man finner en større sosial mobilitet både i forhold til jobb, bolig og utdanning. Selv om det er flere som tar høyere utdanning, kan det for mange være vanskelig å få jobb som tilsvarer utdanningen.

Sammenfatter vi denne kunnskapen med kunnskap om at innvandrerfamilier er høyere representert i barnevernet, kan dette ha en sammenheng.

Dette samsvarer med forskningsfunn fra andre land, som viser at familiene som barnevernet forholder seg til, ofte har foreldre med bare marginal tilknytning til arbeidsmarkedet og yrkeslivet. (NF- rapport nr.8 /2009)

Selv om en har både god utdanning og arbeid kan det av og til være vanskelig å gjøre endringer i tilværelsen. En av informantene forteller at hun bor i et område der det bor mange fra informantens land. Informanten er bekymret for språkutvikling og barnas mulighet til å integrere seg i det norske miljøet. Informanten kunne godt tenkt seg å flytte fra dette området,

men i tillegg til forventninger fra miljøet om at man skal holde seg der ligger det også økonomiske hindringer i veien.

Det er ikke bra for barna å bo her, jeg har lenge tenkt på å flytte, men har ikke råd. Jeg lurer også på om det ikke er for sent nå, barna går på skole og har venner der. Det kan være vanskelig å starte på en ny skole. Jeg kjenner to andre familier som har flyttet ut, barna deres er her hver dag.

Det er mange hensyn denne informanten må ta i forhold til om familien skal flytte, samtidig ser hun at det kanskje ikke har noen hensikt da barn uansett vil trekkes mot det kjente området og vennen der.

Mange familiers dårlige økonomi, kan oppleves veldig forskjellig. Noen kan oppfatte seg som reelt fattige, mens andre mener de har det bra sett i sammenheng med hva de hadde før. For barna kan konsekvensene noen ganger virke større. Eksempel kan være at de ikke kan delta i de samme fritidsaktivitetene som andre barn, og ikke har den samme tilgangen på fritidsutstyr eller Pc.

Sammen med andre tap familiene har med seg, kan også dårlig økonomi være en medvirkende årsak til dårlig psykisk helse.

7.6 Psykisk Helse

Psykisk helse var en problemstilling som fokusgruppen i barnevernet sa var utfordrende og vanskelig. Vi vet at det er mange faktorer som spiller inn på den psykiske helsen og migrasjon kan være en medvikende årsak til dette.

Årsakene til migrasjon kan være mange. For de fleste innebærer det et oppbrudd fra nettverk og kjente forhold, og for mange innebærer dette en økt risiko for psykiske plager. De som er mest utsatt er flyktninger og asylsøkere, og ofte kan man se at det er forhold etter flytting som påvirker den psykiske helsen.

En av mine informanter fortalte at moren slet med sin psykiske helse da hun kom til Norge. Hun ble stille og satt bare inne. Moren klarte ikke å utføre de omsorgsoppgavene som hun i hjemlandet hadde mestret.

I hjemlandet var hun alenemor (far var i Europa). Hun drev gården og hadde ansvaret for at barna hadde mat og klær og ble fulgte opp på skolen. Hun hadde sosial kapital i form av språk og nettverk og hun kjente til de normer og regler som var gjeldene i samfunnet. Hun visste hva som var akseptabel oppdragelse av barna, og hun visste hva skolen forventet av barna og henne. Mor var også analfabet i likehet med de fleste andre voksne i landsbyen. Samfunnet i hjemlandet var lagt opp slik at det ikke var forventet at man skulle kunne lese. Mor hadde økonomisk kapital i form av jorda hun dyrket. Byttehandel med naboene og salg var det som gav familien inntekt.

I utgangspunktet ønsket ikke mor og barn å flytte til Norge, men det var far som bestemte. Mor sin psykiske helse kan også være svekket som følger av migrasjonsprosessen. Det kan være følelsen av skuffelse, isolasjon, diskvalifisering, utrygghet, kommunikasjonsproblemer, møte med fordommer og endret status som gjorde mor syk. Mors psykiske helse gjorde at eldste datter i huset tok over mye av moren sin rolle. Hun stilte på foreldremøter, oversatte brev, tok vare på de yngre søsknene også videre. Far i huset opprettholdt manssrollen, var den som var ute og jobbet og hadde sitt manssnettverk.

Mor på sin side lærte ikke norsk. Hun var hjemme og oppdro barna på den måten hun alltid hadde gjort. Mor hadde ingen kontakt med det norske samfunnet og hadde derved ingen forutsetning for å kunne forstå hvordan det fungerte. Barna lært å snakke norsk, samtidig som de lærte å forstå det norske samfunnet.

Dette er ikke noen enestående historie. Den belyser en utfordring som mange innvandrere har, og som igjen er en utfordring for det norske samfunnet. Det finnes samtidig en betydelig helseforskjell i hele befolkningen, og dette skyldes i store trekk blant annet sosioøkonomiske faktorer som inntekt, utdanning og sosiale forhold, og gjelder ikke primært de med etnisk bakgrunn.

Helsedirektoratet fant i ut sin rapport fra mai 2009, med et spørreskjema om angst og depresjon (HSCL-10), at psykiske plager fordelte seg ulikt ut ifra hvor informantene kom fra og hvilken migrasjonsgrunn de hadde. Blant norskfødte fant man en andel på 10 %, blant innvandrere med vestlig bakgrunn var det 14 %, 24 % blant de som ikke var fra vestlige land, og hele 31 % av de som var flyktninger som meldte om angst og depresjon.

Går man nærmere inn i tallene vil man finne forskjeller mellom kvinner og menn, unge og gamle. Historien fra hjemlandet og hva de har opplevd, spilte også en rolle i forhold til om de hadde utviklet angst og depresjon.

Kvello (2008) sier at deprimerte mødre er en betydelig risikofaktor i forhold til mors omsorgsevne. Han sier også at denne risikofaktoren kan knyttes til flere andre risikofaktorer som samlivskonflikter, oppdragelsesvansker også videre. Han sier også at risikoen er større for små barn enn for de større barna.

Psykisk helse er en viktig faktor som man må ta med i vurderingen når det har blitt en sak i barnevernet. På samme måte som arbeid med foreldre med dårlig psykiske helse er en utfordring blant etniske nordmenn, er det også en utfordring blant migrasjonsbefolkningen. Utfordringen kan for mange være større i den grad at synet på psykisk helse er forskjellig fra land til land. I mange land kan det å ha problemer med den psykiske helsen være tabubelagt og noe man ikke snakker om. Dette gjør det vanskeligere å fange opp de foreldrene som har problemer med den psykiske helsen, fordi det ofte ikke er noe uttalt problem.

Vi vet at barns sårbarhet kan øke når deres omsorgspersoner har vært utsatt for belastninger som har svekket deres omsorgsevne. Usikkerheten familien lever med under migrasjonsprosessen, kan også påvirke den psykiske helsen. Foreldrenes eventuelle egne traumer påvirker deres muligheter til å skape trygghet hos barna. Omsorgsevnen blir satt på prøve i en krevende livssituasjon, noe som ofte kan strekke seg over tid. En risiko ved depresjon er at den kan øke risikoen for omsorgssvikt og mishandling. (Kvello 2007)

7.7 Fysisk avstraffelse i oppdragelsen

Bare 2,4 prosent av verdens barn har den samme lovbeskyttelse mot vold som voksne. Dette gjelder 17 land på verdensbasis. Disse 17 landene er også de eneste i verden med lovforbud mot at foreldre kan utøve vold i oppdragelsen av barn. (Redd barna, nettadr.)

Det vil si at i de fleste land i verden er det ikke forbud mot fysisk avstraffelse, og i noen land er det sågar lover som spesifikt tillater fysisk avstraffelse av barn i oppdrager øyemed.

I store deler av verden oppfattes imidlertid vold som en nødvendig del av en god oppdragelse, på samme måte som det ble oppfattet i Norge for relativt kort tid siden. I land som Storbritannia og Australia, samt i deler av USA, er fysisk avstraffelse i oppdragelsen lovlig og normalt. De fleste etniske minoriteter i Norge har sin opprinnelse fra land der fysisk avstraffelse i barneoppdragelsen er vanlig. (Alternativ til vold s.24)

I 1987 fikk Norge en endring i barneloven som forbyr straffemetoder som kan sette barns fysiske eller psykiske helse i fare.

....Barnet må ikke bli utsett for vald eller på annen vis bli utsatt slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsatt for skade eller fare. (Barneloven § 30)

For mine informanter var det variabelt hvor vanlig bruk av fysisk avstraffelse var i hjemmet, mens stort sett alle fortalte at det var vanlig med fysisk avstraffelse i skolen. I den tiden jeg har jobbet med oppgaven, har jeg snakket med mange immigranter i Norge. De fleste forteller om fysisk avstraffelse fra foreldrene i hjemlandet, men dette ikke var noen stor sak fordi det gjaldt de fleste barna i nærmiljøet.

For noen kan mengden av fysisk avstraffelse i Norge øke. Dette kan ha sin forklaring i dårligere psykisk helse hos foreldrene, og stress rundt det å leve i et nytt samfunn man ikke helt forstår.

Mange foreldre mangler alternative måter å irettesette barna på, og de har ikke lært de alternative oppdragelsesformer som de fleste i Norge har fått lære. Dette er noe barnevernsarbeiderne må ta høyde for i sitt arbeid med innvandrers familier. Man kan ikke bare komme inn i en familie og si at i Norge er det ikke lov å fysisk avstraffe barn. Man må både forklare hvorfor det ikke er lov, og med utgangspunkt i hvordan det kan påvirke barna, samtidig som man må lære bort alternative måter å oppdra barn på. En utfordring for barnevernet kan ofte være både å gjøre dette på en god måte og å kunne skille mellom hva som er oppdrager "vold" og hva som er vold for voldens skyld. Dette understreker nok en gang at man i barnevernet må være åpen i sitt møte og kunne tenke langsiktig i arbeidet, samtidig som det skal være til barnets beste og beskytte liv og helse.

Hvor går grensene, og hvor lenge har man tid til å vente? En av mine informanter fortalte at hennes foreldre kom til Norge på familieegjenforening lenge etter at informantens var etablert

med mann og barn her i Norge. Hun fortalte at hun brukte mange år på å få de til å forstå hvorfor hun ikke brukte fysisk avstraffelse i oppdragelsen eller hvorfor hun tok de valgene hun gjorde i oppdragelsen. Dette betegner noe de fleste av de innvandrere jeg har møtt forteller, og det er en langvarig prosess for enkelte å forstå de endringer som må skje. En annen av informantene fortalte hvordan de hadde endret syn på bruk av fysisk avstraffelse, samtidig som de så en utfordring i hvordan de da skulle sette grenser ovenfor barna.

Vi snakket med hverandre og ble enige om at det ikke var lurt å gi ris, for vi hadde sett mange episoder fra andre familier, men samtidig hadde vi veldig lyst. Hun ville ikke forstå hva vi mente. Vi hadde lært noe av andre familiers erfaring, de hadde gitt ris og det ble brudd med barna.

For en barnevernspedagog kan det være avgjørende for samarbeidet hvordan man ordlegger seg og presenterer problemstillingen. Mange opplever ikke fysisk avstraffelse av barna som vold og misshandling. Det er derfor viktig med romslighet nok til å høre hvordan familien ser på det. Samtidig skal man nok en gang ikke godta vold eller fysisk avstraffelse, eller forklare det som ”kultur”.

En annen av de faktorene som det norske samfunnet finner vanskelig å akseptere, er tvangs- og arrangerte ekteskap.

7.8 Tvangsekteskap eller arrangert ekteskap

Et tema som vekker stor harme hos mange i Norge er tvangsekteskap. Grunnen til at det vekker så stor harme kan være kampen kvinner i Norge har hatt for likestilling og likeverd. Når man skal snakke om tvangsekteskap kan man ikke unngå og også snakke om arrangert ekteskap. Grenseoppgangen mellom disse to kan være hårfin, hva er tvang, hva er reelt valg og hva er frivillighet. Men det er viktig og ikke sette likhetstegn mellom arrangert ekteskap og tvangsekteskap. Retten til å velge sin ektefelle er i Norge beskyttet både av ekteskapsloven av 04.07.1991 § 1a., der det heter at:

Kvinner og menn har samme rett til å fritt velge ektefelle. Ekteskap skal inngås av egen fri vilje og med eget samtykke.

Og av straffeloven av 04.07 2003 nr.76 § 222 annet ledd som inneholder en bestemmelse som setter straff for å tvinge noen til å gifte seg. Bestemmelsen sier:

For tvangsekteskap straffes den som ved vold, utilbørlig press eller annen rettstridig atferd eller ved å true med slik atferd tvinger noen til å inngå ekteskap. Straffen for tvangsekteskap er fengsel inntil 6 år. Medvirkning straffes på samme måte.

I Norge så er det å ta egne valg en rett vi setter høyt, men for mange innvandrere står fortsatt familie og slekt i sentrum. For innvandrere ungdom som lever i begge kulturene kan det som i hjemlandet var arrangert ekteskap, oppleves som et tvangsekteskap her i Norge. Man kan forstå det ut ifra de kulturelle reglene og normene som eksisterer i hjemlandet der det var mer vanlig med arrangert ekteskap enn det er i Norge i dagens samfunn. Jentene kan her i Norge oppleve å bli tvangsgiftet med bakgrunn i at de har gjort noe, eller fryktes å gjøre noe som skader slektens omdømme og ære. (Eriksen, IMDI 6-2008:5) Noen av mine informanter var gift ved arrangert ekteskap, men ingen av dem fortalte at de opplevde det som tvang. De fortalte derimot at de selvfølgelig hadde hatt utfordringer i ekteskapet, men at de opplevde at de også hadde friheten til å skille seg hvis de ønsket det selv om det kan være vanskelig. Denne informantene opplevde det slik:

Jeg giftet meg etter noen år i Norge, jeg var 19 år. Jeg dro hjem til hjemlandet og giftet meg med en fra samme land. Jeg kjente han fra før, men det var arrangert ekteskap. Jeg syntes det var vanskelig i begynnelsen, men etter hvert har vi blitt vant til hverandre.

Hvordan barnevernet skal opptre i saker der vi opplever av jenter kommer og forteller at de skal giftes mot sin vilje, er vanskelig. Jentene er ofte klare på at de ikke ønsker å gifte seg, og i mange tilfeller innebærer barnevernets tiltak å skille jenta fra familien. For mange jenter kan dette oppleves som vanskelig, blir man skilt fra familien betyr det også i mange tilfeller at man mister kontakten med venner og bekjente av egen etnisitet. Valget mellom å gifte seg eller miste alt som er kjent og kjært, kan føre til stor ambivalens for jentene som er oppdratt med sterk tilhørighet til familie og egen kultur. Samtidig som de i norsk skole blir oppdratt etter det individualistiske synet og individets rett til å ta egne valg. Dette kan oppleves som noe av det vanskeligste for ”bindestreksbarna” (Brenna). Det kan være både vanskelig og i noen tilfeller farlig å bryte æreskodeksen ved å nekte å gifte seg med den som er utvalgt.

Vi vet for øvrig at det er sammenheng mellom æresdrap og tvangsekteskap. Som tidligere nevnt er ofrene av i dag primært unge, ugifte jenter som vil velge sitt liv og motsetter seg tvangsekteskap. Kontroll med ungdoms ekteskap intensiveres i mange

grupperinger i vår tid, og foreldre er under sterkt press, i mange tilfelle, om å sette sine barns ønsker til side for slektens ve og vel. Ekteskapet er en migrasjonsstrategi, og tvangsekteskap føyer seg inn i denne formelen. (Wikan 2008)

7.9 Omskjæring/kjønnslemlestelse

Omskjæring/kjønnslemlestelse er ikke et stort tema i barnevernet, men det er en stor problemstilling i media. Det er forøvrig mange andre faggrupper som har et større fokus på denne gruppen. Men, det bør nevnes da det er et overgrep som kan gjøre stor skade på barnet og temaet krever stor sensitivitet også fra barnevernet. Omskjæring/kjønnslemlestelse var ikke noe tema i samtale med informantene, og vil derfor ikke bli viet stor plass i denne oppgaven. Likevel er det en aktuell og viktig problemstilling for barnevernet. Det har også vært et sentralt tema for meg gjennom min arbeidskarriere hvor jeg har møtt flere som har vært omskjært. Disse møtene har gjort at jeg har fått et innblikk i både hva de har slitt med fysisk, men også hva omskjæringen har betydd for dem psykisk.

Som et resultat av at det på -90 tallet kom mange flyktninger fra afrikanske land som var omskjært, innførte Norge i -95 en egen lov mot omskjæring av jenter/kvinner (lov om forbud mot kjønnslemlestelse §§1 og 2)

Ingen omskjærer barna sine av ondskap, men ofte kan det skje ut ifra at det gir sosial kapital i det landet eller miljøet foreldrene kommer fra. Omskjæring er en gammel tradisjon, men som heldigvis er i endring i mange land. Til tross for at det nå er forbudt med omskjæring/kjønnslemlestelse i flere land skjer det fortsatt. Man kan si at det skjer ut ifra manglende kulturell kapital ved at mange ikke har kunnskap om de fysiske og psykiske skadevirkningene som kan oppstå hos jentene/kvinnene.

Kvinner som selv har opplevd omskjæring, har ofte sterke og motstridende følelser rundt temaet. For mange er omskjæringen noe de har sett frem i mot. Mange har vært stolte av det, samtidig som det har blitt en viktig del av identiteten. I mange samfunn er omskjæring en del av overgangsrutet for å bli voksen, mens i andre samfunn er omskjæring en del av æres kodeksen. Man skal kunne kontrollere at jenten er ”ren” og uberørt når hun gifter seg. For mange er det knyttet sorg og smerte til disse erfaringene. Disse følelsene kan bli forsterket når man bor i eksil i et land der slik praksis er forbudt ved lov og man møter et hjelpeapparat som er negativ til slik praksis. Den sosiale kapitalen det innebar i hjemlandet å være omskjært er

snudd til symbolsk byrde i Norge. Omskjæring er en del av tilhørigheten til forfedrenes og egen kultur, og det er en del av egen kropp. Kanskje har noen omskåret sitt eget barn, og de begynner å stille spørsmål ved om dette var nødvendig og bra. Har de lidd helt forgjeves? (Johansen. 2005)

I Norge er omskjæring forbundet med symbolsk byrde. Ved at det blant annet er forbudt ved lov, er det stadige avisoppslag om hvordan man kan forhindre at jenter i Norge blir omskjært. Det har vært forslag både om å underlivsundersøke alle jenter fra enkelte etnisiteter, mens det siste forslaget var å filme underlivet til jentene. Intensjonene er gode, men kan både føre til ytterlige krenkelser av jentene og til stigmatisering av noen etnisiteter. Dette kan føre til store kulturkonflikter hos de foreldrene som er oppdratt med at det er riktig å omskjære jentene.

Omskjæring fører også til store faglige utfordringer for ansatte i helsevesen, barnevern og andre etater. Kunnskap om omskjæring har i mange etater vært til dels fraværende, og i det siste 10 året har det blitt drevet aktivt opplysningsarbeid både ovenfor blant annet ansatte i helsevesen, barnevern og ovenfor grupper i innvandremiljøet der det har vært en aktuell problemstilling.

Da jeg var ung anså jeg kvinnelig omskjæring som en positiv del av min kultur. Det var et inngrep som skapte et felleskap mellom oss som var omskåret. Senere, da jeg begynte på sykepleierutdanningen (hjemme i Somalia), fikk jeg ny kunnskap og reagerte steikt på de mange helsemessige farene som omskjæring kunne medføre. Dette bidro til at jeg begynte å jobbe mot denne tradisjonen.” Sier Suad Farah 42 år, Jordmor, (Opprinnelig fra Somalia) (Johansen, E. 2005)

Her ser vi at det var kunnskap som førte til en holdningsendring. Det er denne lærdommen man må ta med seg i arbeidet videre med temaet. Det er kunnskap som er nøkkelen og ikke ”pekefingeren”.

8. Oppsummering

Hva innebærer kultursensitivitet i barnevernets arbeid med minoritetsfamilier? og hvordan kan barnevernet i møte med minoritetsfamilier bidra til å skape en felles oppfatning av hva som er ”barnets beste”? Det finnes ikke noe fasitsvar på dette, men jeg har i oppgaven prøvd å belyse hva som påvirker vårt syn på ”barnets beste”. Målet med det har vært å skape en refleksjon for økt kultursensitivitet hos meg selv og andre.

For å oppnå dette har jeg valgt å intervju seks informanter. Alle har en annen bakgrunn enn norsk, og de er førstegenerasjons innvandrere. Alle har høyskoleutdanning her i Norge. Grunnen til at jeg valgte informanter med denne bakgrunnen, er at de har både god kunnskap om hjemlandets verdier i oppdragelse, samtidig som de har muligheter gjennom utdanning, jobb og egenerfaring til å sammenligne og se likheter og forskjeller. Oppgaven er også preget av den tiden jeg jobbet i asylmottak, og av alle samtaler jeg har hatt med bekjente, tolker og arbeidskolleger fra andre kulturer. Til tider har disse personene blitt utsatt for tredjegradsforhør av meg som de tålmodig har svart på.

Jeg har valgt å bruke en del plass i oppgaven på informantenes fortellinger fra hjemlandet. Dette har jeg gjort fordi det er denne kunnskapen vi må bruke mye tid på å hente ut i barnevernets utredningssaker. Dette er viktig for å oppnå en forståelse av hva de mener er god- barndom, og barneoppdragelse. Har man denne kunnskapen, kan det være lettere å finne felles møtepunkter når det er grunnlag for sak i barnevernet. Det er her barnevernskonsulentene kan bruke sin kultursensitivitet, for som barnevernskonsulent er det umulig å oppnå kulturkunnskap i forhold til alle kulturer man møter i arbeidssammenheng. Bare i Oslo bor det mennesker fra over hundre forskjellige kulturer.

Jeg har også valgt å bruke en del plass på bakgrunnsinformasjon, og det har jeg gjort fordi jeg mener det er viktig å forstå hva som er med på danne vårt syn på en god barndom. Samtidig vil dette være med på å påvirke vår måte å forstå hva god barndom er på tvers av kulturer.

Når vi snakker med mennesker fra andre kulturer kan det ofte være lett å ty til fraser som ”sånn var det i Norge før også”. Men, jeg tror sjelden vi tenker over hva som har ført til at vi har utviklet oss vekk fra de ”gamle” verdiene, og valgt de vi har i dag. Skal vi kunne forstå og verdsette andre måter å oppdra barn på, må vi huske vår egen historie. Et eksempel på det kan vi ta fra media. Vi ser i dag rett som det er avisoppslag hvor innvandrere bruker mye fysisk avstraffelse i oppdragelse, og det er godt mulig mange gjør det. Samtidig er det viktig å

huske på at det ikke er mange tiårene siden at all makt for eksempel lå hos læreren i skolen, hvor fysisk avstraffelse var fullt akseptert blant foreldre og ble sett på som en del av læringsprosessen. Jeg tror nok at det fortsatt er mange som husker den tiden. Prosessen frem mot det synet vi har i dag, foregår i mange andre land også, og i mange tilfeller handler det om muligheter til å få kunnskap. Selv i land som vi regner som de individualiserte vestlige land, foregår det fysisk avstraffelse i oppdragerøyemed. Ikke at jeg synes det er mer akseptabelt her heller. Vi må derimot ha en forståelse for at foreldre som kommer fra land der denne oppdragelsen er akseptert, bruker tid på å lære å forstå at det her i Norge i dag er forbudt ved lov. Vi må kunne gi fra oss andre metoder for å irettesette og veilede barna, og vi må bruke tid på å dele av den kunnskapen vi har brukt tiår på å tilegne oss i forhold til hvilke skadevirkninger det kan ha på barn. Barnevernet må bruke tid i på å finne ut om det er fysisk avstraffelse i oppdragerøyemed, eller om det er vold for voldens skyld. Begge er like uakseptable, men man burde ha et bedre utgangspunkt for endringsarbeid der fysisk avstraffelse brukes i oppdragerøyemed.

Som informanten (i kap. 7.7) fortalte, de hadde lært at det å gi ris i til barna i Norge kunne få andre konsekvenser enn hvis de hadde gitt barna ris i hjemlandet. Der det var en akseptert del av oppdragelsen. Informanten forklarte denne endringen med både det de hadde lært av andre foreldre og av lover og regler i Norge.

Foreldrene her lyktes i å bevare en del av sine egne kulturelle verdier i oppdragelsen, samtidig som de tok inn over seg gjeldene lover og regler i Norge og forholdt seg til dem. De hadde lært av å observere og snakke med familier som ikke hadde lyktes i sammen grad. Familien møtte mange utfordringer både i forhold til det norske samfunnet. De opplevde samtidig mye skam i forhold til sitt eget kulturelle miljø, der de stod frem som foreldre som ikke klarte å oppdra barna etter de normer og regler som var gjeldene der.

Håndtering av barnevernssaker fra minoritetsgrupper der familie og ære er en viktig del av kulturen, kan være utfordrene for en barnevernspedagog. Både i forhold til å få til en god utredning av hva som kan være problemet i familien, og hvordan man eventuelt kan få til en endring i familien. Forhold som ære er viktig å ta hensyn til, og hvordan skal man kunne legge til rette for en utredning som ikke krenker familiens ære unødige, blir da på mange måter vanskelig. Man må også finne ut hvem som har beslutningsmyndighet i familien. Er det noen i kjernefamilien her i Norge, eller er det noen i familien andre steder i verden?

Kanskje den vanskeligste utfordringen man kan møte i barnevernet, er når man møter unge jenter som kommer fra kulturer der arrangert ekteskap er vanlig. En barneverspedagog skal både håndtere jentas utsagn om tvangsgifte, sjekke ut gehalten i det hun forteller, og familien og det normgivende miljøet rundt dem. Hvordan skal man forholde seg til egne holdninger og hensynet til barnets/ungdommens beste? Er det fare for æresdrap i familien? Hvis jenta klare å bryte med egen familie, kan barnevernet da klare å beskytte jenta godt nok? Det er mange faktorer som spiller inn, og det kan være vanskelig å ta de riktige avgjørelsene. Dette er heldigvis ikke noen vanlig problemstilling i barnevernet, men man kan komme bort i enkelttilfeller. I disse tilfellene er det viktig å innhente kunnskap fra eksterne parter som har inngående kunnskap om emnet. Hva som er barnets beste i slike saker kan være vanskelig å avgjøre, spesielt når man ikke har kjennskap til alle forhold i kulturen og de gjeldene normene.

God oppdragelse og barnets beste er ikke noe som er statisk og likt over hele verden. Derfor finnes det ingen lik oppskrift på hvordan man skal håndtere de problemstillinger man møter i barnevernet. Som vi har sett er det mange faktorer som påvirker vårt syn på hva som er god oppdragelse, og hva som er barnets beste. Sosioøkonomiske forhold er en faktor som spiller sterkt inn på hvordan man velger å gi omsorg til barnet sitt. Maslow sin behovspyramide er en god visualisering på dette. Man trenger mat og tak over hodet, før man kan tenke på andre behov. Dette er et lett bilde og visualisere når man tenker på forskjellene mellom et fattig og et rikt land. De forholdene vi lever under i Norge, kan gjøre det verre å observere hvordan de sosioøkonomiske forholdene påvirker familiene her i velstandslandet.

En annen faktor som spiller inn på vårt syn i barneoppdragelsen er kunnskap. Når primærbehovene er dekt, har man mulighet for å utvikle og endre synet på barneoppdragelsen. Når vi ser på vårt eget land, ser vi at synet på barn og barndom har endret seg i takt med at de sosioøkonomiske forholdene har blitt forandret. Landet fikk bedre økonomi, det var et demokratisk land, og velstanden gav flere og flere mulighet for utdanning. Utviklingen var ikke parallell over hele landet, og det var store forskjeller på fattig og rik i by og på landet. I dag er utviklingen fortsatt slik at verdiene ikke er like over hele landet, men mye er felles takket være at alle har både rett og plikt til skolegang, og at alle har sosiale rettigheter til mat og bolig. Skole, lover og rettigheter og lett tilgang på informasjon gjennom blant annet media, gjør at vi har satt noen krav og standarder i forhold til hva som er forventet av foreldre i Norge. Denne kunnskapen og forventingen har vi til foreldre som kommer fra andre land

også. Vi har som regel stor forståelse for at synet for barndom er annerledes når ”de” er hjemme i sitt eget land, og at krig, undertrykkelse og fattigdom er med på å prege hvordan man utøver foreldrerollen. Når disse foreldrene kommer til Norge, slutter denne forståelsen. Da forventer vi at de skal ha samme syn på barndom som oss, faktisk det samme synet som vi har brukt generasjoner på å utvikle. På andre måter viser vi ikke romslighet nok til å se at det er andre måter å gi god omsorg på.

Selv om vilkårene har vært annerledes, så har ikke mine informanter fortalt om en ulykkelig barndom, men derimot har de fortalt om romslighet, omtanke, kjærlighet og foreldre som har jobbet og slitt for å gi barna sine et bedre utgangspunkt enn dem selv. Jeg har snakket med mange innvandrere og flyktninger både privat og gjennom jobb, på samme måte som jeg har snakket med mange norske om barndommen, og minnene. Synet på barndommen er like subjektivt for alle. Noen har hatt det de mener har vært en god barndom, mens andre har minner og opplevelser de kunne ha tenkt seg og være foruten. Det handlet ikke om hvilket land de kom fra, men derimot om foreldrenes evner til å være forelder.

Vårt syn på barndommen er som sagt formet ut i fra tilgang på forskning. Vi har lover og regler dannet i et demokratisk samfunn, og vi har velferdsgoder og et sosioøkonomisk samfunn som gir oss muligheten til å fokusere på og prioritere barnas beste.

I Norge er det også forskjell på familier sin sosiale status, og de som hører til de ”laveste klassene” er blant dem man oftest møter i barnevernet.

Dette samsvarer med forskningsfunn fra andre land, som viser at familiene som barnevernet forholder seg til, ofte har foreldre med marginal tilknytning til arbeidsmarkedet og yrkeslivet. (NF-rapport nr. 8/2009:80)

Dette samsvarer også med at vi vet at mange av innvandrerne i Norge får lavt betalte jobber, eller ikke jobb i det hele tatt. Dette kan også gjøre at de havner i en risikogruppe i forhold til behov for bistand fra barnevernet.

Dårlige økonomiske kår sammen det faktum at flere av innvandrerne, enn den norske befolkningen sliter med psykisk helse, gjør at disse barn er ekstra utsatt. Nå er det ikke dermed sagt at dårlig råd fører til dårlig omsorg, men det kan føre til en del ekstrabelastninger som foreldrene ikke takler. Disse faktorene understreker bare viktigheten av en grundig undersøkelse i startfasen av en barnevernssak. Vi må i større grad enn vanlig undersøke

bredere enn vi ville ha gjort i en annen sak. Og på mange måter kan dette være vanskelig med tanke på at vi i henhold til Lov om barnevernstjenester skal:

§ 4-3 ...Undersøkelsen skal gjennomføres slik at den minst mulig skader noen som den berører, den skal ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier...

Vi må ut fra dette hente så mye informasjon at vi kan få en rask forståelse av hva som er det egentlige problemet i familien. Hva er utfordringen for familien? står de i krysspress mellom egne holdninger og familie i hjemlandet eller eget etnisk samfunn i Norge? Er det dårlig økonomi som gjør at sliter? Eller kan det være psykisk helse som er årsaken til at barneomsorgen gir grunnlag for bekymring? I mange saker kan det være nok å nøste i dette for å finne om det er andre instanser som burde vært behjelpelig med primærbehovet i familien. Barnevernet sin oppgave blir da å gi støtte i forhold til problemet som har oppstått med bakgrunn i behovene til barnet. Med dette sier jeg ikke at det ikke er mange reelle barnevernssaker blant innvandrere i Norge, men at det kan hjelpe til med å se på helheten både for raskest og best hjelp til barna.

I Trondheim Kommune har det i det siste året vært et ekstra fokus på ”de fattige” og fattigdomsbekjempelse. En viktig del av arbeidet i disse familiene har vært å rydde ”arenaen” rundt familiene.

Med arenarydding, menes at mange f.eks ikke kommer seg ut i jobb, fordi de har mange arenaer hvor det er mye ”rot”, f.eks økonomi, mangel på barnehageplass, helseproblemer, osv. (Østlyng 2009:9)

Dette arbeidet er noe man kan lære av i arbeidet med minoriteter som ikke har den fulle systemforståelsen i Norge, men som likevel må forholde seg til mange systemer og kontorer som for dem er helt nye. Utfordringene man møte i et nytt land er massive, uavhengig om man har valgt å dra frivillig eller er flyktning. Forutsetningen for å ta innover seg utfordringene er selvfølgelig individuelle, og noen har et bedre utgangspunkt enn andre for å lære språket ta utdanning, finne jobb osv.

Utfordringene ved å være foreldre her i Norge gir tydelig mange utfordringer for våre nye landsmenn, og det sier informantene i denne oppgaven noe om også, både når de snakker om egen barndom eller i forståelsen av å være foreldre selv. Disse informantene har gått mange år på skole her i Norge for blant annet å lære om den ”norske måten” å tenke rundt omsorgen av

barn. Når jeg spør en ansatt i barnevernet om hva de vektlegger som den gode norske måten å tenke omsorg på, så er svaret blant annet god tilknytning, omsorg, å se barnet og å kunne ta barneperspektivet. Det er viktig å huske at det i dag ikke finnes en entydig definisjon på hva som er god nok omsorg.

Omsorg for barn kan ikke løsrives fra den tid eller den kultur man lever i eller den etnisitet man tilhører. Definerings av omsorgssvikt vil derfor variere i tråd med dette. (Ferrari 2002, Korbin 2002). (Kvello 2007: 36)

Kvello (2007) sier videre at forutsetningene og omsorgsbehovet danner grunnlaget for den omsorgen barnet trenger. Faktorer som tid, kultur og etnisitet, barnets forutsetninger og behov må tas i betraktning når man skal vurdere omsorg eller omsorgssvikt.

En av informantene fortalte hva hun hadde plukket av viktige verdier for dem i familien. Hun forteller også at hun tror det var lettere for henne å akseptere en større del av den norske kulturen fordi hun var yngre enn mannen da hun kom til Norge. Dette aspektet med alder når man ankom Norge, kan være en viktig faktor i utredningen i forståelsen av familiens syn på barndom. De informantene som kom til Norge som unge voksne, og også andre personer jeg har møtt, forteller at det har tatt mange år før de har forstått hvordan norske foreldre oppdrar sine barn. Informantene har ikke adoptert den norske foreldremåten, men gjort som informanten over, og tatt selektive valg.

Som tidligere sagt, så har Norge brukt lang tid på å endre synet på barneoppdragelse, og ser vi på forskjellene mellom generasjonene i Norge vil vi helt sikkert finne mange ulike synspunkter på barneoppdragelse. Dagens besteforeldregenerasjon, husker fortsatt på hvordan de ble oppdratt, og mange av dem mener kanskje at de verdiene fortsatt er de eneste riktige. Sirkelen går sin gang, på tvers av kulturer og aldersforskjeller. Meningene er mange, og det er kanskje bare å konkludere med at en fasit får vi aldri.

Bensley et al. 2004 i Kvello 2007:36 viser til forskning i USA som viser at det er stort sprik i hva allmennheten ser på som omsorgssvikt og hvilken standard barnevernet setter. Spriket var vel så stort innad i allmennheten som mellom allmennheten og barnevernet. Når det spriker så mye i forhold til hva som menes er omsorgssvikt, spriker også synet vel så mye på hva som er god omsorg og på hvordan den skal utøves. Når barnevernet går inn i familier for å vurdere om det er ”godt nok”, er det også skjønnsmessig. Har ikke den barnevernsansatte kultursensitivitet, kan det fort bli mange feiltolkninger. Bensley sier videre at det stort sett er

enighet om at grovt seksuelt misbruk, grov fysisk avstraffelse, grov forsømmelse også videre er uakseptabel atferd.

I oppdragelsen av barna er det mange faktorer som påvirker, det er vår barndom, kultur og de forhold vi lever under i dag. For innvandrerforeldre kan det virke som mange velger å overkommunisere kulturelle verdier fra hjemlandet. Det er ofte en like god oppdragelse som de verdier vi i Norge velger å overføre til våre barn. Utfordringen for barnevernet er å kunne se god barneoppdragelse utført på annen måte enn vi er ”vant” med, og også se de gode verdiene i det. Samtidig skal vi kunne klare å skille ut de enkelte tilfeller der det ikke er god barndom, men omsorgssvikt, misshandling osv. på samme måte som vi må gjøre det hos norske barn. Det er også viktig å kommunisere til foreldre når deres kulturelle verdier spriker så mye fra den norske oppdragelsen at det blir vanskelig for barna å leve i disse for dem to verdener.

Det vil med andre ord si at en barnvernsarbeider skal kunne finne gode verdier i det som er annerledes, uten å godta dårlig omsorg som kulturelle verdier. De skal ha kunnskap nok til å se at det kan være andre byrder familien sliter med, enn hva norske familier kan oppleve å ha.

En av de største utfordringene en barnvernsarbeider kan ha i møte med en fremmedspråklig familie er tiden. I en barnevernssak her man tre måneder til utredning som kan utvides til seks i spesielle tilfeller. På denne tiden skal man bli kjent med familien og utrede ut ifra bekymringsmelding og man skal gi en grundig innføring i hva som er barnevernets rolle. Tiden kan være en utfordring hos norske familier også, men hos fremmedspråklige familier må man ofte bruke tolk. I mange tilfeller kan det være vanskelig å finne en god tolk og samtidig koordinere et møtetidspunkt som passer for alle. Forskjellige holdninger i forhold til tid og oppmøte kan også være en utfordring. I bruk av tolk må man regne dobbel tid i samtalen sammenlignet med hva man gjør i en samtale uten tolk.

Denne oppgaven har vært et forsøk på å skape refleksjon og bevisstgjøring rundt egen identitet og kunnskap om etniske minoritetsforeldres utfordringer i dagens Norge. Den gir ikke noe entydig svar på hvordan barnevernet kan utøve kultursensitivitet i sitt arbeid, men den har kanskje skapt refleksjon rundt hvordan man allerede kan bruke ervervet kunnskap sammen med respekt og ærbødighet til å se individet og ikke en gruppe.

Min kulturkunnskap gjør at jeg kan plassere mange kjennetegn på nye personer når jeg møter dem. For eksempel hvordan de kom til Norge, noen kjennetegn fra hjemlandet deres og hvilke

utfordringer akkurat den gruppen møter i Norge. Det jeg ikke kan si noe om er hvordan akkurat den familien velger å oppdra sine barn, og jeg kan ikke si om de er gode eller dårlige foreldre. Det å kunne se enkeltindividet og dets egenskaper fremfor de kulturelle stereotypiene er den viktigste evnen en barnevernsarbeider bør ha.

En fin avskutning på langt arbeid mener jeg vil være dette sitatet som forteller så mye om menneskeheten på vår lille jord. Sitatet er fra Dalai Lama, (Jensen 1998) oversatt av Magelssen (2008).

”Når jeg møter nye mennesker, forsøker jeg alltid å møte dem med utgangspunkt i det mest basale, i det som vi har felles. Vi har alle en fysisk kropp, et sinn og følelser. Vi er alle født på samme måte, og vi skal alle dø. Vi ønsker alle et lykkelig liv, og vi har ikke lyst å lide. Når jeg ser dem jeg møter, på denne måten, og ikke understreker forskjellene som faktisk er der, for eksempel at jeg er tibetaner eller at jeg har en annen hudfarge, religion og kulturell bakgrunn enn dem, gir meg mulighet til å møte den andre som om det var meg selv. Når jeg forholder meg til en fremmed på denne måten, opplever jeg at det blir mye lettere for oss å kommunisere og utveksle tanker.”
(Magelssen 2008:17)

Litteratur

Antczak, H. og Johansen H. (2007): *Socialt arbejde i et globaliseret samfund*. Forlaget Samfundslitteratur.

Allertsen L. og Kalve T. (2006): *Innvandrere barn i barnevernet 2004*. Statistisk sentralbyrå 2006/19

Alston, P (1994): *The Best Interest Principle: Towards A Reconciliation of Culture and Human Rights*. Oxford University Press pp. 1-25

Berg, Berit (1998): *Eksilets ambivalens. Om bosniske flyktninger i fire norske kommuner*. I kompendium Innvandring, integrering, mangfold H2005 NTNU

Berg, Berit og Sveaass, Nora (2005): "Det hainnle om å leve..." *Tiltak for bedre psykisk helse for beboere i asylmottak*. SINTEF/NKVTS, s. 1-30

Berg, Berit og Valenta, Marko (2008): *Flukt, eksil og flyktningers sosiale integrasjon*. Norsk forskningsråd

Berg, Berit og Lauritsen, Kirsten (2009): *Eksil og livsløp*. Universitetsforlaget

Brenna, L. R (2001): *Djulaha! Om å forstå annerledeshet*. HøyskoleForlaget AS

Broady, Donald (1991): *Sociologi och Epistemologi Om Pierre Bourdieus forfatterskap och den historiska epistemologin*. HLS Förlag

Brøgger, Jan (1993): *Kulturforståelse, en nøkkel til vår internasjonale samtid*. N. W. Damm & sønn A/S

Collin- Hansen, Ragnhild (2007): *Innføring i barnerett for sosialarbeidere*. Universitetsforlaget

Eriksen, T. H og Sørheim T. A (2006): *Kulturforskjeller i praksis*. Gyldendal Akademisk

Egelund, T. (1999): *Beskyttelse Af Barndommen, Sosialforvaltningens Risikovurdering og Indgreb*. Hans Reizels Forlag

Fauske, H. og Øia, T. (2003): *Oppvekst i Norge*. Abstrakt forlag as

- Frønes, Ivar (1998): *Den Norske barndommen*. Cappelen Akademiske Forlag AS
- Frønes, Ivar (2007): *Moderne barndom*. Cappelen Akademiske Forlag AS
- Gjertsen, Per Åge (2006): *Sosialpedagogikk, grunnlagstenkning, kunnskap og refleksjon*. Fagbokforlaget
- Gullestad, Marianne (2002): *Det Norske sett med nye øyne: Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Universitetsforlaget
- Hagen, G. H og Qureshi, N.A (1996): *Etnisitet i sosialt arbeid*. Tano Aschehoug
- Holm-Hansen, Haaland. T, Thomas, Myrvold, T.(2007): *Flerkulturelt barnevern, En kunnskapsoversikt*. NIBR- rapport (2007:10), Nordberg A.S
- Høstmælingen, N. (2004): *Internasjonale menneskerettigheter*. Universitetsforlaget
- IMDI (2008): *Faktahefte om innvandrere og integrering*. www.imdi.no
- IMDI Årsrapport (2008): *Hvordan går det med integreringen?* www.imdi.no
- IMDI (2008): Rapport 5. *Bruk av tolk i barnevernstjenesten*. www.imdi.no
- IMDI (2008): Rapport 6. *Integreringskart 2008, tvangsekteskap – en kunnskapsstatus 07*. Gruppen AS
- Jalmert (2005): I NOU 2008:9 Vedlegg 1
- James & Prout (1997): *Constructing and Reconstructing Childhood*. Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood. Falmer Press
- Jensen, Bache-Hansen, Bache-Wiig, Heggen (1999): *Oppvekst i barnets århundre*. Ad Notam Gyldendal
- Johansen, R. Elise B. (2005): *Fra kunnskap til handling, Håndbok om kvinnelig omskjæring for helse- og sosialarbeidere, pedagoger og ansatte i mottak*. Jans trykkeri
- Kristofersen. L. B, Sverdrup. S, Haaland. T, og Andresen. I-H. W. (2006): *Hjelpetiltak i barnevernet - virker de?* NIBR- rapport (2006:7) Nordberg A.S.

- Kvale, Steinar (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*. Ad notam Gyldendal 1. utgave 3. opplag
- Lidin, H. (2004): *Barns rettigheter – en realiserbar intensjon?* Tidsskrift for velferdsforskning: Vol. 7. Nr. 4 s. 196- 212
- Magelssen, Ragnhild (2008): *Kultursensitivitet, om å finne likhetene i forskjellene*. Akribe a.s
- Malterud, Kirsti (1996): *Kvalitative metoder i medisinsk forskning, en innføring*. Tano Ascheoug
- Marthinsen Edgard (2003): *Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne*. Barnevernets utviklingscenter i Midt Norge
- Murphy – Berman, V. (1996): *UN Convention on the Rights of the Child, a cross cultural view*. I: American Psychologists No 12 s 1257-1261
- Nordlandsforskning (NF) (8/2009): *Barnevernet på ny kurs?* Høgskolen i Bodø
- Norges forskningsråd (2005): *Sosial kapital*. Norges forskningsråd
- Nortvedt & Grimen (2004): *Sensibilitet og refleksjon. Filosofi og vitenskapsteori for helsefag*. Gyldendal Akademisk.
- NOU (2008:9): *Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær*. Lobo Media AS
- Nøtnes, T. (2001): *Innføring i fokusgrupper*. Publikasjonsserien, Notater, (2001/24) Seksjon for statistiskemetoder og standarder.
- Opdal, P. M (2002): *Barnerettighetene*. I: Mennesker og rettigheter, Nr. 4
- Qureshi, Ali Nashad og Hagen, Gerd (1996): *Etnisitet i sosialt arbeid*. Tano Ascheoug
- Sandberg, K. (2003): *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertagelse*. Gyldendal Akademiske
- Saus, Merete (2008): *Kunnskapsstatus og Kunnskapsbehov for barnevernet i samiske områder*. BUS Nord Norge, skriftserie 2/2008.
- Saus, Merete (2006): *Fargerikt barnevern*. Barnevernets utviklingscenter i Nord- Norge
- Schiratzki (2003)

Skytte, Marianne (2001): *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. Gyldendal akademisk

Tahgaard, Tove (1998): *Systematikk og innlevelse*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Varvin, Sverre (2009): i *Migrasjon og helse – utfordringer og utviklingstrekk*.

Helsedirektoratet Tank Design A/S

Wilken, Lisanne (2008): *Pierre Bourdieu*. Tapir akademiske forlag

Wikan, Unni. I (1989): *Barn, nytt fra forskning om barn i Norge*. Norsk senter for barneforskning 1989 Nr. 1-2

Wikan, Unni (2008): *Om ære*. Pax Forlag A/S

Østlyng, L. F (2009): Utkast til: *Evalueringsrapport "71 familier" – Aktiv fattigdomsbekjempelse i Heimdal bydel*. Trondheim kommune/Husk – Midt Norge

Aadnesen, Bente N. og Hærem Bente (2007): *Interkulturelt barnevernsarbeid*.

Universitetsforlaget

Nettadresser:

Alternativ til vold (13.08.09):

Rapport fra prosjektet familievold og etnisitet 2005-2007 <http://www.atv-stiftelsen.no/filer/Fagrappport%20familievold%20og%20etnisitet%20-%20Alternativ%20til%20Vold.pdf>

Forskningsrådet:

<http://www.forskningsradet.no/no/Nyheter/Kan+apne+oynene+for+politikkens+og+hverdagslivets+utilsiktede+virkninger/1236685418191>

Redd Barna: *Fakta om vold mot barn*.

http://www.reddbarna.no/default.asp?V_ITEM_ID=11453

UDI: <http://www.udi.no/templates/Page.aspx?id=3396#I-ord>

Dagbladet, mandag 17.11.2003 kl. 07:51, oppdatert 07:27:

<http://www.dagbladet.no/dinside/2003/11/17/383726.html>. *Tidsklemma er en bløff*

